הלכה · משנה תורה · מפרשים · כסף משנה · ספר טהרה

כסף משנה על משנה תורה, הלכות טומאת מת

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כסף משנה על משנה תורה, הלכות טומאת מת

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כסף-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-טומאת-מת/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 8
פרק ג 16
פרק ד 19
פרק ה 22
פרק ו 26
פרק ז 30
פרק ח 34
פרק ט 41
פרק י 43
פרק יא 45
פרק יב 49
פרק יג 52
פרק יד 55
פרק טו 56
פרק טז 57
פרק יז 63
פרק יח 68
פרק יט 72
פרק כ 84
פרק כא 87
פרק כב 90
פרק כג 93
פרק כד 93
פרק כה 97

פרק א

הלכה א

המת מטמא במגע ובמשא ובאהל טומאת שבעה וטומאת מגע ואהל מפורשים בתורה. כמ"ש רבינו וטומאת משא בפרק כ"ג ונזיר (דף נ"ו ע"ב) במשנה ובפרק תינוקת (נדה דף ס"ט) ושנינו בפ"ב דאהלות דאפי' עצם כשעורה מטמא במשא:

הלכה ב

טומאת משא מפי השמועה וק"ו הדברים וכו'. סיפרי פ' פרה על פסוק וכל אשר יגע על פני השדה ויש לתמוה דהא אין עונשין מן הדין וכן אמרו שם על פסוק הנוגע במת לכל נפש אדם בא ולימד על המת שמטמא במגע הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם מטמא באהל לא יטמא [במגע] אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין ואפשר לומר שמשם למדנו שאין עונשין מן הדין שזה בניין אב. ואם תאמר והרי בטומאת משא ובבת ובאיסור אכילת בשר בחלב ענשו מן הדין וי"ל שמאחר שבת הבת אינה אסורה אלא מחמת הבת שהיא אמה ממילא משמע שהיא אסורה ואין כאן עונשין מן הדין וכך אמרו בפרק הנשרפין (סנהדרין דף ע"ו) גבי איסור הבת וכי עונשין מן הדין גילוי מילתא בעלמא הוא ופירש"י כמ"ש, ובשר בחלב מכיון שאסר בישולו הוי בכלל לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל א"נ דמשמע שלא אסרה תורה לבשל אלא כדי שלא יבוא לאכול ובמת משמע דגילוי מילתא בעלמא הוא שמאחר שמטמא במגע ובאהל ממילא משמע שמטמא במשא והתוס' בריש ב"ק גמגמו בהא דאין עונשין מן הדין:

אין טומאת משא במת מד"ס וכו'. בא ללמדנו שלא נאמר דטומאת משא מדרבנן והא דמייתי לה מק"ו אסמכתא בעלמא הוא:

הלכה ג

מ"ש ואפילו בלשונו. פ"ק דקידושין (דף כ"ה).

ומ"ש וכן יראה לי שאם נגע בצפרניו או בשיניו נטמא. למד כן מדתנן בפרק שלישי דאהלות שאם נגע בצפרניו ובשיניו של מת נטמא ומשמע לרבינו דה"ה לטהור שנגע בטומאה בצפרניו ובשיניו דכיון דבמת חשיבי כגופו ה"ה דבחי חשיבי כגופו דמאי שנא.

ומ"ש אבל אם תחב אדם טומאה בכוש וכו'. פרק יוצא דופן (נדה דף מ"ב ע"ב) ואמר רבא דנהי דבמגע לא מטמא במשא מיהא מטמא וז"ש לא נטמא הבולע משום מגע כלומר אבל משום משא מטמא וכתבו רבינו לקמן בסמוך:

הלכה ד

קרום שעל המכה וכו' וכשות שעל הקטן וכו'. משנה פ"ט דמקואות (משנה ד'):

וכתב הראב"ד א"א אמת שכך פירש בערוך וכו'. ולי נראה שמה שכתב הערוך שהוא שיער הדק שעל בשר הקטן אינו שיער ממש אלא כמין שיער הגדל על בשר הקטן ונקרא בערבי זגאב ובלשון לעז ויליי"ו והוא נושר מאליו ולכך אמרו שאינו חשוב כגוף משא"כ בשיער ממש:

וכן לכלוכי צואה וכו' אינם כעור הבשר לא לטמא ולא להתטמא. כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו והיא תוספתא בפ"ו דמקואות וז"ל שאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא טמאין ולא מיטמאין חוץ מקרום שעל המכה:

הלכה ה

כשם שאדם מתטמא בנגיעתו וכו' חוץ מכלי חרס וכו'. משנה ספ"ק דחולין (דף כ"ד ע"ב) ובפרק ב' דכלים:

וזהו כלל גדול בטומאה וכו'. ואין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. בריש ב"ק (דף ב' ע"ב):

הלכה ו

טומאת משא האמורה בכל מקום וכו' אפילו היה בינו לבינה אבן וכו'. לכאורה נראה שטעם רבינו מהא דאמרינן בר"פ ר"ע (שבת דף פ"ב ע"ב) דאמרינן דנדה מטמאה באבן מסמא ופי' אבן מסמא נתבאר שם ובר"פ דם הנדה (נדה דף נ"ה) ברש"י ובתוס' וברבינו שמשון פ"ק דכלים (משנה ג') ובפ"ה דזבים ובפרק תינוקת ברש"י אבל קשה דבפרק תינוקת (נדה דף ס"ט ע"ב) תנן הזב והזבה וכו' שמתו מטמאין במשא עד שימוק הבשר ואמרינן בגמרא מאי במשא אילימא במשא ממש אטו כל מת מי לא מטמא במשא אלא מאי במשא באבן מסמא משמע דמת שאינו זב אינו מטמא באבן מסמא ולכן נ"ל שאבן מסמא הוא שהכלים למטה ואבן גדולה מונחת עליהם והטמא יושב על האבן ומצד גודל האבן וכובדה אין הטמא נישא על הכלים ובכה"ג אינם טמאים אלא בזב וחביריו בלבד וכמ"ש רבינו בפ"ה מהלכות אלו ופ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב והוא מבואר במשנה פ"ו דעדיות (משנה ג') ופ"ד דזבים וכדדריש לה בת"כ גבי זב וה"ה לחביריו וכן בפרק ר' עקיבא אמרו דנדה מטמאה באבן מסמא וה"ה לחביריה אבל כל שאר המטמאים במשא ואפילו מת אינם מטמאים כן וכמ"ש רבינו פ"ה מהלכות אלו. ומ"ש רבינו כאן אינו ענין לאבן מסמא דאבן מסמא היא מלמטה על המרכב או על המשכב ומ"ש רבינו הוא שהאבן מונחת על המטמא במשא והכלים מונחים עליה שהרי הם

נישאים על הזב וזו היא ששנינו בפ"ה דזבים (משנה ב) גבי כלל שני דרבי יהושע אצבעו של זב (תחת האבן או) תחת הנדבך הטהור מלמעלה מטמא שנים ופוסל אחד הטמא מלמעלה והטהור מלמטה מטמא שנים ופוסל אחד דזב לענין זה לאו דוקא דה"ה לכל המטמאים במשא.

ומ"ש ואחד הנושא על ראשו או על ידו או על שאר גופו. נלמד מהמשנה שכתבתי בסמוך.

ומ"ש או שנשאה אחר והניחה למעלה מזה וכו':

הלכה ז

מסיט בכלל נושא הוא. בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ"ד ע"ב) אטו נושא לאו מסיט הוא גם בפרק ר"ע הוזכר היסט משום משא ובסיפרי גבי מת למדו שמטמא בהיסט ק"ו מנבילה ובריש תוספתא דאהלות שהמסיט מטמא במת ואע"פ שבסוף פרשת פרה כתוב שם שאינו מטמא בהיסט לא חש לה רבינו מפני שהוא היפך התוספתא:

הלכה ח

הנושא בתוך בית הסתרים וכו'. בפרק יוצא דופן (נדה דף מ"ב) כמ"ש בסמוך.

ומ"ש אא"כ נבלע הטומאה בתוך מעיו וכו'. שם.

ומ"ש ואם טבל טהר ואע"פ שהטומאה בתוך מעיו. משנה בסוף נדה ואיתא בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע"א ע"ב):

הלכה ט

אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד וכו'. תוספתא בריש אהלות ובתורת כהנים ובמשנה פ"ה דזבים (מ"ג) כל הנושא ונישא על המשכב טהור חוץ מן האדם:

הלכה י

טומאת אהל אינה בשאר טומאות אלא במת בלבד. משנה פ"ק דכלים (מ"ד) חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל מה שאין כולם מטמאין.

ומ"ש ובין שהאהיל האדם או הכלי וכו'. בריש פ"ג דאהלות (משנה א'):

הלכה יא

אחד הבא כלו לאהל המת או הבא מקצתו וכו'. בפ' ג' מינים (נזיר דף מ"ג) ואיתיה בת"כ:

נגע במשקוף וכו'. משנה פי"ב דאהלות נגע במשקוף טמא.

ומ"ש וצירף ידו. איני יודע למה הצריך שיצרף ידו שמלשון המשנה משמע דבנגיעה בעלמא טמא ואין צורך לצירוף יד ואפשר דמשמע לרבינו דלישנא דנגיעה לאו דוקא

ואינו טמא אא"כ צירף ידו או אפשר דנגיעה היינו צירף ידו שכתב רבינו וכאילו יהיב טעמא למה אם נגע טמא וצ"ע.

ומ"ש נגע באסקופה וכו'. ג"ז שם במשנה וכר' יהושע ונראה מדברי רבינו שם דטעמא משום דכשטומאה בבית הוי הבית כקבר סתום ומטמא כל סביביו הילכך הנוגע באסקופה מטפח ולמעלה טמא כנוגע בכותל מכותלי הבית. מטפח ולמטה טהור כנוגע בקרקע עולם וזה הפך ממ"ש בשמו בסמוך לחד לישנא אצל צירף ידו ואפשר שכאן חזר בו ור"ש כתב רבי יהושע מטמא באסקופה מטפח ולמעלה משום דדרך הטומאה לצאת:

כתב הראב"ד נגע באסקופה מטפח ולמטה וכו'. א"א מצאתי בתוספתא דאהלות וכו'. כתב תוספתא זו מפני שנותנת טעם למה מטפח ולמטה טהור מטפח ולמעלה טמא:

הלכה יב

אחד המת מישראל או מן העכו"ם מטמא במגע ובמשא. בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף ס"א) מסקנא דרבינא אפילו לרשב"י:

הלכה יג

ומ"ש ואין העכו"ם מטמא באהל. שם לרשב"י ואע"ג דרבנן פליגי עליה פסק כמותו משום דמשמע שם דרבינא סבר כוותיה ועוד דבס"פ המקבל (בבא מציעא דף קי"ד ע"ב) אמרי' דא"ל רבה לאליהו לאו כהן הוא מר מ"ט קאי בבית הקברות א"ל לא מתני מר טהרות דתניא רשב"י אומר קברי עכו"ם אינם מטמאין:

וכן העכו"ם אינו נעשה טמא מת וכו'. בפרק בתרא דנזיר (דף ס"א ע"ב) אמרינן יצא העכו"ם שאין לו טומאה ובפרק לא יחפור (בבא בתרא דף כ') אמרינן דעכו"ם שישב בחלון ממעט בחלון אלמא לאו בר קבולי טומאה הוא וכן מפורש בתוספתא ריש אהלות. ודין בהמה מבואר בריש פרק ח' דאהלות שבהמה וחיה חוצצין מפני הטומאה:

הלכה יד

ומדברי סופרים שיהיו העכו"ם וכו'. פרק בנות כותיים (נדה דף ל"ד):

אחד גדול ואחד קטן כו'. משנה וגמרא בפרק קמא דערכין (דף ג') ובפרק יוצא דופן (נדה דף מ"ג ע"ב) ושיעור לשון רבינו כך הוא אפילו בטומאת מת שנאמר בה איש מטמא אף הקטן משום שנאמר ועל כל הנפשות ומוקי לה שם שכלו לו חדשיו.

ומ"ש אבל בן שמונה הרי הוא כאבן וכו'. בפרק לא יחפור (בבא בתרא דף כ') בן שמונה הרי הוא כאבן וממעט בחלון:

הלכה טו

המת אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מגוייד או גוסס. משנה פרק קמא דאהלות (משנה ו').

ומה שכתב אפילו נשחטו בו ב' הסימנים כו'. בפרק מי שאחזו (גיטין דף ע' ע"ב) אמר שמואל שחט בו שנים [או רוב שנים] ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אלמא חי הוא ובפרק העור והרוטב (חולין דף קכ"א ע"ב) גבי בהמה שחט בה שנים או רוב שנים [ומפרכסת] מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילה אבר ובשר הפורשים כפורש מן החי ובפרק ב' דחולין (דף ל') תניא שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה. אך קשה דבפירקא קמא דאהלות (משנה שם) תנן הותזו ראשיהם אף על פי שמפרכסים טמאים וקאמר עלה בסוף פירקא קמא דחולין (דף כ"ח) מאי הותזו ר"ל אמר הותזו ממש ר' אסי אמר [רבי מני] כהבדלת עולת העוף וכו' לר' אלעזר בר"ש ומשמע התם דאפילו מאן דאמר הותזו ממש היינו שחיטת שני הסימנים וצריך לומר שרבינו מפרש דהותזו ממש היינו שנחתך כל הצואר משום דנשברה מפרקת ורוב בשר עמה הא לאו הכי אף על פי שנחתכו הסימנים אינו מטמא וזה נראה מדבריו בסוף פרק ד' משאר אבות הטומאה גבי הותזו ראשיהם דגבי שרץ ואף על גב דלמאי דאמר התם דא"ל ר' ירמיה לר' אסי כהבדלת העוף לרבנן ולא פליגיתו משמע דלחתיכת שני הסימנים קרי הותזו דהא רבנן לא ממעטי אלא דלא נימא דברוב שנים סגי אבל בכל השנים משמע דסגי למליקה ומדקאמר ולא פליגיתו משמע דמאן דאמר הותזו ממש בחתיכת שני הסימנים סגי וי"ל דאפילו תימא דלישנא קמא סבר הכי וכדמשמע מפירש"י ללישנא בתרא ליכא הכרע ואיכא למימר דהותזו ממש היינו הותז לגמרי כפשטיה ועוד י"ל דאפילו ללישנא קמא בעינן הותז כל הראש לגמרי וכפשטא דלישנא דברייתא דקתני אף מליקה הראש בעצמו והגוף לעצמו ודלא כפירש"י:

נשברה מפרקתו ורוב בשרה עמה וכו' עד סוף הפרק. בסוף פרק קמא דחולין (דף כ':כ"א.):

פרק ב

הלכה א

הנפל אע"פ שעדיין לא נתקשרו איבריו בגידין וכו'. בפרק כה"ג ונזיר (דף נ').

ומ"ש וכן כזית מבשר המת. משנה שם (דף נ"ט ע"ב)

ומ"ש בין לח בין יבש וכו'. משנה ריש פרק דם הנדה (נדה דף נ"ד ע"ב) וכתנא קמא ואמרינן בגמרא (דף נ"ה) דלרבי יוחנן אם יבש כל כך עד שנפרך טהור ובפ"ג יתבאר:
ומ"ש והנצל בבשר מטמא בכזית. משנה רפ"ב דאהלות (מ"א) ופרק כה"ג ונזיר (דף נ'):
איזהו נצל וכו'. שם בגמרא:

הלכה ב

אף על פי שהשיעורין כולם הלכה למשה מסיני הן. בפירקא קמא דעירובין.
ומה שכתב אמרו חכמים תחלת ברייתו של אדם כזית וכו'. בסיפרי זוטא:

הלכה ג

אבר שנחתך מן האדם החי וכו'. משנה בפ"ב דאהלות (שם במשנה) ופכה"ג ונזיר (דף נ').
ומה שכתב אפילו אבר של קטן בן יומו שהאיברים אין להם שיעור. פ"ק דאהלות (משנה ז').
ומ"ש שנאמר כל אשר יגע על פני השדה וכו' והדבר ידוע וכו'. סיפרי פרשת חקת.
ומ"ש מפי השמועה וכו'. פ' כה"ג (דף נ"ג נ"ד).
ומ"ש בד"א כשהיה האבר שלם וכו'. בתוספתא דאהלות פ"ק ובסיפרי יליף לה מקרא ובס"פ העור והרוטב (חולין דף קכ"ח ע"ב) תניא הכי לגבי בהמה ושרצים.
ומ"ש אבל הכוליא והלשון וכו'. שם כר"ע. ודע דאמרינן התם בגמרא דר"ע לא מצרך בשר אלא אפילו ארכובה הנמכרת עם הראש שאין בה בשר כלל אלא גידים ועצמות מטמא וא"כ יש לתמוה על רבינו שהצריך בשר כיון דר"ע לא מצריך ועוד דרבי יוסי הגלילי קאי כוותיה והוה לי' תרי לגבי רבי דמצריך וצ"ע:
חסר מן העצם של וכו'. בפ"ב דאהלות (משנה ה') אלו שאם חסרו טהורים וכו' אבר מן החי שחסר עצמו וכתב ר"ש נראה שחסר עצמו לאו דליכא עצם כלל אלא אפילו חסר ממנו שאינו כברייתו ואפילו קולית גדולה שחסר משהו ממנה תו לא מטמאה משום אבר מן החי והשתא ניחא דלא תני שחסר בשרו דאי יש בו בשר הרבה וחסר מטמא לעולם עד שיחסר מכדי להעלות ארוכה וכן תנן נמי בעדיות פרק ו' וכו' מרובה טומאת עצמות מטומאת בשר שהבשר הפורש מן החי טהור ואבר הפורש מן החי והוא כברייתו טמא והיינו כברייתו שלא חסר העצם אך עומד שלם כמו שנברא עכ"ל. גם רבינו כתב שם התנו באבר מן החי שחסר עצמו לא אמר ג"כ שחסר בשרו לפי שאם חסר בשרו ונשאר עליו כדי לעלות ארוכה הנה הוא מטמא וכו' אולם אם נחסרו קצת העצמות מזה האבר ואע"פ שנשאר בשרו בכללו ובזה הבשר יותר מכזית הנה הוא לא יטמא מין

ממיני הטומאה ואפילו הנשאר מן העצם האבר לא נדמהו עצם כשעורה מן המת וזהו ההפרש בין אבר מן החי ובין אבר מן המת לפי שאבר מן המת כזית בשר הפורש ממנו ועצם כשעורה הפורש ממנו טמא עכ"ל. ואע"פ שיש בו קצת ט"ס כוונתו נכרת שהוא כמ"ש כאן.

ומה שכתב אם נשאר עליו בשר שראוי לעלות בו ארוכה וכו'. משנה בפירקא קמא דכלים (משנה ה'):

ובשר הפורש מן החי טהור. משנה פרק ו' דעדיות (משנה ג').

ומ"ש וכן עצם בלא בשר הפורש וכו'. כן משמע שם במשנה:

הלכה ד

אבר הפורש מן המת וכו'. משנה שם ובעדיות רבי יהושע ורבי נחוניא בן אלינתן.

ומה שכתב והוא שיהיה שלם כברייתו. בספרי פרשת חקת ובתוספתא דאהלות פרק קמא.

ומה שכתב חסר עצמו אם נשאר עליו כזית בשר מטמא כמת שלם. בפרק ב' דאהלות (משנה א') דכזית בשר מן המת מטמא באהל והוא פשוט בכמה מקומות.

ומה שכתב חסר הבשר ולא חסר העצם אם נשאר עליו כדי לעלות ארוכה בחי וכו'. כך היא הגירסא בדברי רבינו והדין בפרק קמא דכלים (מ"ה). ואם חסר קצת עצמו ולא נשאר בו כזית בשר אבל יש בבשר הנשאר כדי לעלות ארוכה כתב רבינו בפרק שאחר זה שמטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל ולא חשש רבינו לכתבו כאן מפני שסמך על מה שכתב שם:

כתב הראב"ד אם נשאר עליו כדי להעלות ארוכה בחי מטמא כמת שלם וכו'. א"א טעה בזה שאם חסר העצם אינו כמת שלם וכו'. ט"ס יש כאן שאין דברי הראב"ד ענין למ"ש רבינו אם נשאר עליו כדי להעלות ארוכה בחי אלא למ"ש חסר עצמו אם נשאר עליו כזית בשר מטמא כמת שלם ומ"מ איני מבין דברי הראב"ד שהשיג על רבינו שכתב ואם חסר עצמו אם נשאר עליו בשר כזית מטמא כמת שלם והראב"ד סובר שאינו כמת שלם אלא מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל ויש לתמוה עליו שהרי שנינו ברפ"ב דאהלות (משנה א') שכזית מן המת מטמא באהל ואין סברא לחלק בין כזית בשר הפורש מן המת לכזית בשר הפורש מאבר שפירש מן המת וצ"ע:

הלכה ה

מוח שבתוך העצם וכו' עד לכל דבר. בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ"ה) וכר"י ובתוספתא ריש אהלות שם שנינו מוח הרי הוא כבשר לכל דבר:

הלכה ו

האבר והבשר המדולדלים באדם וכו'. משנה בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ"ט ע"ב) האבר והבשר המדולדלים באדם טהורים ופירש"י משום דכי ימות כתיב ומשמע לרבינו דאפילו באינם יכולים לחזור ולחיות מיירי דאי יכולים לחזור ולחיות פשיטא.

ומ"ש מת האדם הרי הבשר טהור וכו'. שם מת האדם הבשר טהור האבר מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר מן המת דברי ר"מ ור"ש מטהר ובגמרא ור"ש ממ"נ אי מיתה עושה ניפול ליטמא משום אבר מן החי ואי אין מיתה עושה ניפול ליטמא משום אבר מן המת ר"ש בעלמא קאי דקאמר תנא קמא וכו' אינו מטמא משום אבר מן המת אלמא אבר מן המת בעלמא מטמא וכו' וכבר נתבאר שאבר מן המת מטמא וא"כ קם ליה הלכה כר"מ:

מה בין אבר מן החי לאבר מן המת וכו'. בפ"ו דעדיות (משנה ג') וכר' יהושע דבכל חדא הוי רבים במקום יחיד כמבואר שם.

ומ"ש ואבר מן המת בשר הפורש ממנו ועצם הפורש ממנו וכו'. פשוט הוא:

הלכה ז

ובין אבר מן החי ובין אבר מן המת אין להם שיעור. בפרק קמא דאהלות (משנה ז') האיברים אין להם שיעור:

אמרו חכמים רמ"ח איברים יש באיש וכו'. שם.

ומ"ש ובאשה רנ"א. בס"פ מומין אלו (בכורות דף מ"ה) אמרינן שתלמידי ר' ישמעאל בדקו ומצאו באשה רנ"ב ואמר להם באשה יש ארבע איברים יתירים ב' צירים וב' דלתות ואמרינן בתר הכי ר"א אומר כשם שצירים לבית כך צירים לאשה ר' יהושע אומר כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה וכו' ר"ע אומר כשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה וכו' ולר"ע קשיא דתלמידי רבי ישמעאל דילמא איידי דזוטרא איתמוחי מתמח ומדמקשה לר"ע ולא מקשה לר"א ורבי יהושע משמע דס"ל דר"א ורבי יהושע מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ולדברי שניהם רנ"ב איברים הוו באשה וכדר' ישמעאל ור"ע מוסיף עוד מפתח והוי"ל רנ"ג איברים באשה ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב שאינם אלא רנ"א דהוי דלא כמאן ואפשר לומר שסובר רבינו דר"א ורבי יהושע פליגי ור"ע מוסיף אחד מיניהו ה"ל רנ"א באשה ופסק כמותו והא דלא מקשה גמרא מתלמידי ר' ישמעאל על ר"א ורבי יהושע אין הכרע דאיכא למימר דמשמע להו דתרי מינייהו ליכא למר צירים ולמר דלתות אי נמי איתנהו אלא דלא חשיבי איברים אבל דר"ע שלא הוזכר כלל קשיא.

ומה שכתב כל אבר מהם שפירש וכו' מטמא במגע ובמשא ובאהל. בפ"ק דאהלות (משנה ח').

ומ"ש שפירש כברייתו. הוא ממ"ש לעיל שצריך שיהיה שלם כברייתו בשר וגידים ועצמות.

ומ"ש חוץ מג' איברים יתרים שבאשה שאינן מטמאים באהל. בס"פ מומין אלו (בכורות דף מ"ה) האיברים יתירים שבאשה אמר רבא וכולם אין מטמאין באהל שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר השוה לכל אדם:

וכן אצבע יתירה וכו' עד תרומה וקדשים. שם ופרק בא סימן (נדה דף מ"ט ע"ב):

הלכה ח

עצמות המת שאין עליהם בשר וכו'. משנה פ' כה"ג ונזיר (דף מ"ט ע"ב) ופרק שני דאהלות (מ"א) ובפ' כה"ג ונזיר (דף נ"ב) איבעיא לן אם צריך שתיהן שדרה וגולגולת או דילמא שדרה או גולגולת ובעי למפשט דאו או קתני ודחי ליה ויש לתמוה על רבינו שכתב הדין בפשיטות וכתב הר"י קורקוס ז"ל דאעפ"כ כיון דאשכחן שמאי דאמר בהדיא או שדרה או גולגולת אלא דדחי דילמא שאני שמאי דמחמיר לא שבקינן מאי דאשכחן בהדיא כיון דלא אשכחן בה פלוגתא ומנ"ל לחדושי פלוגתא וגם כי כל חלוקות המשנה או או קתני ומסתמא הני הוו דכוותייהו עכ"ל.

ומ"ש ואם חסרה אפילו חוליא אחת. בפ"ב דאהלות (משנה ג') וכב"ה.

ומ"ש ואם חסרה כסלע וכו'. בפרק ב' דאהלות שם כמה הוה חסרון וכו' בגלגולת ב"ה אומרים כדי שינטל מן החי וימות ומפרש בפרק על אלו מומין (בכורות דף ל"ז ע"ב) דהיינו כסלע.

ומ"ש היו בה נקבים קטנים וכו'. נלמד ממה שאמרו בפרק אלו טריפות (חולין דף מ"ה) וכדברי התוספות שם:

כל בניינו של אדם וכו' . בס"פ מומין אלו (בכורות דף מ"ה) ותוספתא פ"ג דאהלות:

כיצד כגון שתי שוקיו וירך א' וכו'. בס"פ מומין אלו שם.

ומ"ש ואם חסר כל שהוא וכו'. פשוט הוא:

רוב מניינו כיצד וכו'. פ"ב דאהלות (משנה א').

ומ"ש אע"פ שהיה אדם זה יתר באיבריו או חסר באיבריו וכו'. בס"פ מומין אלו (בכורות דף מ"ה).

ומ"ש אא"כ היתה אצבע שיש בה צפורן או שהיתה נספרת ע"ג היד. נתבאר בפרק זה:

הלכה ט

שאר עצמות המת וכו' אם היה בהם רובע הקב. פ"ב דאהלות שם אלו מטמאים באהל וכו' רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין ופרק קמא דעדיות ב"ש אומרים רובע עצמות מן העצמים בין משנים בין מג' וב"ה אומרים רובע עצמות מן הגוייה מרוב הבנין או מרוב המנין שמאי אומר אפילו מעצם א' משמע דלסתם מתניתין דפ"ק דאהלות ולב"ה דפ"ו דעדיות רובע עצמות אינם מטמאים באהל אא"כ הם מרוב הבניין או מרוב המניין וקשה דא"כ מ"ש רבינו ששאר עצמות אע"פ שאין בהם לא רוב מנין ולא רוב בנין אם יש בהם רובע מטמאין באהל אתי דלא כב"ה ודלא כסתם מתניתין דאהלות והוא דבר תימה ומצאתי בפירוש המשנה לרבינו מוגה שכתב בריש פ"ב דאהלות אהא דתנן אלו מטמאים באהל רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין רוב בניינו ורוב מניינו של מת אע"פ שאין בהם רובע הנה אלו ג' שיעורים בעצמות הערומים מן הבשר אחד מהם שיהיו באלו העצמות רוב גודל הגוף אשר הוא עצמותיו ואע"פ שלא יהיה בהם רובע הקב. השני שיהיה בו רוב המנין והוא קכ"ה איברים ואף ע"פ שלא יהיה בהם רובע, והשלישי שיהיה בהם רובע עצמות או יותר אע"פ שלא יהיה בהם לא רוב בניינו ולא רוב מניינו הנה אלו העצמות יטמאו באהל הואיל ויש בהם רובע מ"מ כבר ביארנו ששורש זה כולו אמרו יתעלה בעצם אדם ואלו השיעורים הג' שיהיה בכל אחד מהם עצם אדם עד כאן לשון רבינו בפירוש המשנה המוגה ודבריו אלה הם כדבריו כאן אבל יש לתמוה שדברים אלו הם היפך פשט לשון המשנה ונראה שרבינו מפרש דהא דקתני רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין לאו למימרא שצריך שאותו רובע יהיה מהעצמות שברוב הבנין או רוב המנין אלא ה"ק רובע עצמות שאין בהם לא רוב בנין ולא רוב מנין וכפי דקדוק דבריו פה הכי פירושא דמתניתין רובע עצמות שאין בהם מרוב הבנין ולא מרוב המנין כלומר אעפ"י שהוא משאר עצמות זולתם אבל קשה לפי' זה מאי דאיתא בפ' כה"ג (דף נ"ב ע"ב) על משנה זו א"ר יהושע יכולני לעשות דברי ב"ש וב"ה כאחד שב"ש אומרים משנים או מג' או מב' שוקים וירך א' או מב' יריכים ושוק א' וכו' וצ"ל שסובר רבינו מדאמר יכולני משמע שהיה יכול לפרש כן אבל לפי האמת אינו מפרש כן.
ומ"ש אפילו עצם כשעורה וכו'. שם:

הלכה י

היה עצם אחד אפילו יש בו רובע וכו'. במשנה שכתבתי בסמוך שמאי אומר אפילו מעצם אחד ומשמע דיחידאה הוא ולית הלכתא כוותיה ועוד דאמרו בפ' כה"ג שאני שמאי שמחמיר טפי משמע בהדיא דלית הלכתא כוותיה:

טומאת עצם אחד הלכה מפי השמועה לפי שנאמר כל הנוגע בעצם למדו מפי השמועה אפי' עצם כשעורה וכו'. בפ' כה"ג (דף נ"ג נ"ד).
ומ"ש ולפי שטומאתו הלכה. שם ובפרק העור והרוטב (חולין דף קכ"ו:) ובפ"ק דעירובין (דף ד'):
ומ"ש הרי הוא מדין תורה ולא מד"ס. כלומר אפילו לפי שיטתו שסובר שכל הנלמד בי"ג מדות נקרא ד"ס זה שהוא הל"מ נקרא דין תורה כמ"ש בהקדמתו לסדר זרעים:

הלכה יא

מת שהרקיבו עצמותיו בקבר וכו'. בפרק שני דאהלות ופרק כה"ג ונזיר (דף מ"ט ע"ב) תנן דמלא תרווד רקב מטמא באהל ובגמ' (דף נ' ע"ב) וכמה שיעורו חזקיה אמר מלא פיסת היד ור' יוחנן אמר מלא חפניו ופסק כרבי יוחנן דאמרינן בגמרא דאתי כחכמים.
ומה שכתב שמטמא במשא ואינו מטמא במגע. בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ"ו ע"ב) ותוספתא פ"ד דאהלות.
ומה שכתב ואפילו גבלו במים אינו חבור. משנה בפרק ב' דאהלות שם:

הלכה יב

דם המת מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל וכו' וכמה שיעורו רביעית. משנה בפ' כה"ג (דף מ"ט ע"ב) ופרק ב' דאהלות שם:
ומ"ש אפילו תמצית הדם וכו'. בר"פ התערובות (דף ע"ט ע"ב) ובפרק כיסוי הדם (דף פ"ז ע"ב) אמרינן דצללתא דדמא מטמא באהל והוא דאיכא רביעית ופירש"י צללתא דדמא אותם מים שהם מהדם עצמו כשהוא נקרש יש סביבותיו צלול כמים:

הלכה יג

דם החי וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך:
נתערב הדם וכו' אפילו חצי רביעית מחיים וחציה אחר מיתה וכו'. בפ"ב דאהלות שם וכר' עקיבא והוא דעת חכמים בפרק תינוקת (נדה דף ע"א) והוא נקרא דם תבוסה.
ומה שכתב אלא שטומאתו מד"ס. בפרק ט' דנדה (דף ס"ב ע"ב) ופרק הגוזל ומאכיל אמרו שאני דם תבוסה דרבנן:

הלכה יד

הרוג שהי' מוטל על המטה ודמו מנטף וכו'. בסוף נדה (דף ע"א) וכחכמים:
יצא ממנו רביעית דם בלבד וכו'. שם וכחכמים:

הלכה טו

הקבר כל זמן שהטומאה בתוכו וכו' ואחד הנוגע בגגו של קבר וכו'. משנה פרק ז' דאהלות ופרק כהן גדול ובספרי.

ומה שכתב אבל המעמיד כלים או אבנים וכו' ושניהם הגולל או הדופק מטמאין במגע ובאהל כקבר ואינם מטמאין במשא וכו'. פרק ב' דאהלות:

ומה שכתב וטומאתן מדברי סופרים. דוקא בשכלים שכסה בהם הם כלי גללים וכיוצא בהם שאינם מקבלים טומאה שאם לא כן אף מן התורה טמא טומאת שבעה אדם הנוגע בהנך כלים המאהילים על המת:

כתב הראב"ד א"א לא מחוור ובמסכת חולין גרסינן כל אשר יגע על פני השדה וכו'. כלומר וכיון דרבי עקיבא יליף לה מקרא בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע"ב) משמע דמדאורייתא היא ורבי ישמעאל הא אמר הלכתא גמירי להו ומיניה נשמע לרבי עקיבא דכי היכי דלרבי ישמעאל הוי דאורייתא הוא הדין דלרבי עקיבא נמי הוי דאורייתא אלא דלמר הוי מקרא ולמר הוי מהלכתא ורבינו סובר דכיון דלא מפורש בקרא משמע דקרא אסמכתא בעלמא.

ומה שכתב ואינם מטמאין במשא. בפרק ב' דאהלות שם.

ומה שכתב לפיכך אם גרר הגולל וכו'. תוספתא פרק ג' דאהלות וביאור דברי רבינו כך הם והוא שיהיה בנוי וסתום כלומר דהא דאחד הנוגע בגגו או הנוגע בכותליו טמא הני מילי בשהיה בנוי לאפוקי מעמיד כלים או אבנים וכו' שאינו טמא אלא הנוגע בגולל או בדופק עצמם לא הנוגע בצדדים שאינם מהגולל והדופק ועל פי זה הנוגע בדופק דופקין טהור כך נראה לי ליישב דברי רבינו וגם נראה לומר דה"ק הקבר וכו' מטמא דין תורה אבל המעמיד כלים וכו' טומאתן מדברי סופרים והתנה שיהיה סתום לאפוקי שלא יהא פתוח מן הצד:

ומה שכתב ודברים שסומכים את הדופק וכו'. פרק ב' דאהלות:

הלכה טז

שדה שנחרש בה קבר וכו'. בסוף אהלות (פי"ח מ"ב):

וכן כל ארצות העכו"ם וכו'. שם ובפרק שני (משנה ג').

ומ"ש שטומאתם מד"ס. בספ"ב דכתובות (דף כ"ח ע"ב) ופ' כה"ג:

פרק ג

הלכה א

אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל וכו'. פ"ב דאהלות (מ"א) ופירוש נצל בשר המת שנימוח ונעשה כמין ליחה סרוחה.

ומה שכתב אפילו נפל שלא נתקשרו איבריו בגידים וכו'. בפרק כה"ג עלה נ':

הלכה ב

ואלו מטמאים במגע ובמשא וכו'. (עיין בפנים). כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו וכן מצאתיה בספר מוגה ודינים אלו מדתנן בפ"ב דאהלות אלו מטמאין במגע ובמשא ואינם מטמאים באהל אבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהם בשר כראוי ובפ"ק דכלים (משנה ה') גבי אדם תנן פירש ממנו אבר שיש עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ובאהל שיעור הבשר כדי לעלות ארוכה ובפ"ו דעדיות תנן אבר שיש עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ובאהל חסר הבשר טמא חסר העצם טהור ופירש ה"ר עובדיה אם חסר מהבשר שהיה עליו ונשאר בו בשר שראוי שיעלה ארוכה מטמא משום אבר אבל אם חסר כל שהוא מהעצם שבאבר אינו מטמא משום אבר אבל טמא משום בשר וזהו באבר מן המת דאילו באבר מן החי אם חסר מהעצם כל שהוא טהור לגמרי כמו שנתבאר בפרק שקודם זה שאם חסר כל שהוא מהעצם אף על פי שכל הבשר קיים טהור לגמרי מפני שבשר הפורש מן החי טהור אבל אם חסר מבשרו אם נשאר מן הבשר כדי להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא ובאהל ואם לאו מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל. ובדין אבר מן המת נתבאר שאם לא חסר העצם וחסר מהבשר אם הנשאר אין בו כדי להעלות ארוכה הרי הוא כשאר עצמות שהם מטמאים במגע ובמשא ואינם מטמאים באהל. ודין אבר מן המת שחסר העצם ונשאר בו בשר שאין בו כזית אבל יש בו כדי להעלות ארוכה שהוא מטמא במגע ובמשא נתבאר ממה שפירשנו במשנה דחסר העצם טהור משום אבר אבל מטמא משום בשר ודין הבשר הוא שאם אין בו כזית אם יש בו להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל כמו שנתבאר במשנה פרק קמא דכלים שכתבתי בסמוך. כך צריך לפרש כפי נוסחא זו שמצאתי:

הלכה ג

הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל וכו'. פרק ב' דאהלות (משנה ד') וכת"ק:

הרקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע. כך היא הנוסחא הנכונה וכמו שנתבאר בפרק שקודם זה:

ומ"ש טומאת אבר שאין עליו בשר כראוי. כלומר ואין בו עצם כשעורה דאם כן טמא מן התורה:

כתב הראב"ד א"א אף בזה טעה דאבר שאין עליו בשר כראוי וכו'. ויש לומר שכבר ימצא אבר שאין עליו בשר כראוי שעצם שבו לא יהא בו כשעורה כגון שהוא מנפל קטן וכדאמרינן בפרק כה"ג על הא דתנן (דף מ"ט ע"ב) על אלו טומאות הנזיר וכו' וכזית מן המת.

ומ"ש ורביעית דם באהל. מקרא הוא על כל נפשות מת לא יבא י"ל שסובר רבינו דקרא אסמכתא בעלמא הוא שאם היה מן התורה היה הנזיר מגלח עליה. ומ"ש הראב"ד וחצי קב עצמות וחצי לוג דם כמת שלם נינהו וכו' וכן מ"ש ונ"ל מה שדימו ביאת מקדש לטומאת נזיר וכו'. אינו ענין להשיג על רבינו אלא ליתן טעם למה עצם כשעורה מטמא במגע ומשא ולא באהל ורביעית דם מטמא באהל ואינו מגלח על מגעו ועל משאו ולמה תלו חיוב טומאת מקדש בתגלחת נזיר:

הלכה ד

אין רקב המת מטמא עד שיקבר ערום וכו'. בפכה"ג (דף נ"ח) ובפרק המפלת (נדה דף כ"ז ע"ב).

ומ"ש ויהיה כולו שלם. ג"ז שם:

ורקב המטמא שנתערב בו עפר כל שהוא וכו'. בפרק המפלת (נדה דף כ"ז) מלא תרווד רקב שנפל לתוכו עפר כל שהוא טמא וכת"ק ואיתיה בתוספתא פ"ד דאהלות:

ולא אמרו רקב אלא למת בלבד וכו'. בפרק המפלת עלה כ"ז:

הלכה ה

קברו שני מתים כאחד או שגזזו שערו או צפרניו וכו'. בפרק כה"ג (דף נ"א).

ומ"ש או שקברו אשה מעוברת וכו'. שם בעי רבי ירמיה עובר במעי אשה וכו' את"ל כיון דסופו לצאת מיפרש פריש מינה דה"ל רקב האשה שנתערב בו רקב אחר וכבר נתפרסם שדעת רבינו לפסוק כאת"ל:

הלכה ו

טחן המת וכו'. שם:

הלכה ז

ומה שכתב טחנו כולו והניחו עד שירקיב או שהרקיב מקצתו וכו'. שם בעיי ולא איפשיטו:

הלכה ח

מלא חפנים ועוד וכו'. זהו פירוש מה ששנינו בפרק ב' דאהלות מלא תרווד רקב ועוד עפר קברות טמא וכת"ק וכתב רבינו שם ועפר קברות הנזכר בכאן הנמצא בקבר עפר ובו לחות המת ודמו [נראית] ואינו יודע אם הוא הרקב הנזכר שהוא מטמא באהל או הוא עפר שנתערב בו הליחה והדם והוא אמרם בתוספתא מלא תרווד רקב ועוד תבוסה שנמצאת בקבר ואין ידוע מה טיבה זהו עפר קברות עכ"ל. ונ"ל דמיירי במת שנקבר ערום בארון של שיש וכן פירש רבי' שמשון ופשוט הוא דאל"כ אין לו רקב. ואמרינן בפרק המפלת (נדה דף כ"ז) שהטעם לפי שא"א למלא תרווד ועוד עפר קברות שאין בו מלא תרווד רקב ודברי רבינו מגומגמים שכתב שאינו יודע אם הוא רקב וסיים שהרי יש במלא חפנים ועוד מלא חפנים רקב והלא עיקר הספק אם הוא רקב אם לאו ומי מוציאנו מידי ספק זה ואפשר שמאחר שאנו רואים שנקבר זה ערום בארון של שיש מחזקינן ליה ברקב ואם תאמר אכתי ניחוש שמא דבר אחר מעורב בו הרי יש במלא חפנים ועוד מלא חפנים רקב ואיני יודע מנין לנו שא"א למלא תרווד ועוד וכו' שאין בו מלא תרווד רקב וצריך עיון, ומ"מ ביאור דברי רבינו שאם הוא עפר שנתלכלך בנצל המת ודמו אינו מטמא כלל שאין כאן כזית נצל ולפיכך מטילין אותו לחומרו שאם היה הדין שעפר שנתלכלך בנצל המת ודמו מטמא נמצא שמה שאנו אומרים שהוא רקב היה להקל שלא יטמא במגע:

הלכה ט

המת שנשרף וכו'. בפרק המפלת.

ומה שכתב וכן שפיר מרוקם וכו'. שם ופסק כריש לקיש משום דר"י דפליג עליה אוקימנא כר"א דלית הלכתא כוותיה:

הלכה י

בשר המת שנפרך וכו'. בר"פ דם הנדה (נדה דף נ"ה) אמרינן דלר"י דוקא יבש כעצם טמא אבל איפריך איפרוכי טהור ולר"ל איפריך איפרוכי נמי טמא ואמרינן בגמרא דהיכא דאיקמח והוי עפרא לר"ל נמי טהור ומדברי רבינו שכתב ונעשה קמח נראה שהוא פוסק כר"ל והוא תימה היאך פוסק כר"ל במקום ר"י ועוד שבריש פ"ב כתב דיבש כחרס מטמא משמע דוקא כחרס שאינו עשוי ליפרך אבל אם יבש יותר מחרס הוא עשוי ליפרך וטהור אע"פ שלא נפרך והיאך פסק כאן בהיפך. וצ"ל שמ"ש כאן שנפרך ונעשה קמח לא שנפרך ממש קאמר אלא היינו לומר שהוא יבש כל כך עד שאילו יפרך יעשה

כקמח טהור וזהו פירוש דאיפריך איפרוכי שאמר בגמרא שהוא טהור לר"י וכל שלא הגיע יבשותו לכך היינו יבש כחרש דטמא גם לר"י:

וכן אפר השרופים טהור וכן התולעים וכו'. בפ"ב דאהלות וכחכמים:

הלכה יא

עור האדם כבשרו. כך הוא הגירסא בדברי רבינו והוא משנה פרק העור והרוטב (חולין דף קכ"ב).

ומ"ש ואם עבדו כל צרכו או שהלך בו כדי עבודה וכו'. משנה וגמרא שם וכלישנא בתרא דעולא:

הלכה יב

עור הבא כנגד פניו של אדם וכו'. פ"ק דבכורות (דף ז:):

הלכה יג

כל שבמת טמא וכו' עד נטמא כל אשר בבית. בפרק ג' דאהלות ואיתיה בפרק דם הנדה (דף נ"א).

ומ"ש הואיל וגזען מחליף. טעם זה אמרו בגמרא לשיער וצפורן אבל לשינים נתנו טעם שלא נבראו עמו ורבינו קיצר כיון דלא נפקא לן מידי.

ומ"ש וכן הנוגע בשערו וכו'. בסיפרי פרשת חקת והוא נלמד ממה שנתבאר בסמוך:

שערו העומד להגזז וכו'. בפרק כהן גדול (דף נ"ח) בעיא דלא איפשיטא:

כל משקה היוצא מן המתים טהור חוץ מדמו וכו' עד לא גזרו על משקיו. בפרק כיסוי הדם (דף פ"ז ופ"ח ע"ב) ואיתיה בתוספתא פ"ד דאהלות:

הלכה יד

כבד שנימוחה וכו'. פירקא בתרא דבכורות עלה נ"ה:

דם קטן שיצא כולו וכו'. פ"ב דאהלות וכחכמים:

הלכה טו

ואלו אם חסרו כל שהוא טהורים וכו'. פ"ב דאהלות:

פרק ד

הלכה א

רביעית דם הבאה משני מתים טהורה וכו' עד כשאר כל העצמות. פרק ב' דאהלות וכחכמים:

הלכה ב

אבר מן החי משני אנשים טהור. גם זה שם וכחכמים.
ומ"ש ואפילו מאיש אחד אם נחלק לשנים טהור. ג"ז שם וכת"ק:

הלכה ג

כזית בשר משני מתים וכו'. תוספתא פ"ד דאהלות. וכתב רבינו ומלא חפנים רקב משני מתים שכל אחד מהן יש לו רקב כלומר שנקבר כל אחד בפני עצמו דאילו נקברו יחד כבר נתבאר שנעשים גלגילון זה לזה והכי אוקימנא לה בגמרא בפרק כה"ג (דף נ"א):
וכן כחצי זית בשר וכחצי זית נצל מצטרפין זה עם זה ושאר כל הטומאות שבמת אין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו והיא תוספתא פ"ג דאהלות:

הלכה ד

עצם כשעורה שנחלק לשנים וכו'. בפרק ב' דאהלות עצם כשעורה שנחלק לשנים ר"ע מטמא ור"י בן נורי מטהר ופסק כר"ע ומשמע לרבינו דע"כ לא מטמא אלא במשא אבל במגע מודה ר"ע והוא נלמד ממ"ש לקמן גבי כזית מן המת שחתכו לחלקים:
וכן רובע עצמות המת שנדקדקו וכו'. בפ"ב דאהלות וכחכמים:

הלכה ה

כזית מן המת שחתכו לחלקים וכו'. נראה שזהו מה ששנינו בתוספתא פ"ד דאהלות חלב שהיה מפורד (וחתכו) [והתיכו] טהור שאין חיבורי אדם חיבור:

הלכה ו

כזית חלב שלם שהתיכו וכו' עד טהור. תוספתא פ"ד דאהלות ומייתי לה בפרק כה"ג (דף נ' ע"ב):

הלכה ז

שדרה שנגררו ממנה רוב חוליות שלה וכו'. בפרק כה"ג (דף נ"ב שם) והיא פ"ב דאהלות:

הלכה ח

כל המטמאין באהל שנחלקו וכו'. ריש פרק ג' דאהלות וכחכמים ואיתא פרק העור והרוטב (חולין דף קכ"ד ע"ב) וריש פרק ג' דעדיות (משנה א'):
כתב הראב"ד כל המטמאין באהל וכו' האהל מצרפן א"א אף על פי שאין שם צירוף אהל עכ"ל. פי' שאם היה באויר ונגע בחצי זית בידו אחת ובחצי זית בידו אחרת או האהיל על כחצי זית וכחצי זית האהיל עליו טמא אף על פי שאין שם צירוף אהל ורבינו

בסוף פרק זה כתבם אלא דהשתא כתב כלישנא דמתניתין כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית ולאפוקי מרבי דוסא בן הרכינס דמטהר בהא:

הלכה ט

עצם שיש עליו כזית בשר וכו' עד שאין חיבורי אדם חיבור. שם (דף מ"ח ע"ב):

הלכה יא

(**י-יא**) **מלא חפנים רקב וכו' עד הבית טהור להבא**. גם זה שם וכתנא קמא ואיתיה בפרק המפלת (נדה דף כ"ז ע"ב):

ומה שכתב וכל שהיה בו בעת שנבלעה וכו'. נדה פרק האשה (דף ס"ב ע"ב):

הלכה יב

כזית מן המת שאבד בתוך הבית וכו'. תוספתא פרק רביעי דאהלות וכתב הר"י קורקוס ז"ל ונראה הטעם דזית בשר מצוי שיאכלו אותו חולדה או חתול ולכך תולין במידי דשכיח טובא כי האי אבל נמצא אין אומרים אחר הוא זה אלא כאן נמצא וכאן היה עכ"ל:

הלכה יג

רביעית דם שנשפך באויר וכו' עד שכל הבלוע שאינו יכול לצאת טהור. משנה בפ"ג דאהלות (משנה ג') וכתב הרא"ש נשפך על האסקופה והיא קטפרס בין מה שיש מן האסקופה תחת תקרת הבית בין מה שיש ממנה לחוץ כולה מקום מדרון והדם נשפך על כולה נמצא מקצתו תחת האהל ומקצתו חוץ לאהל הבית טהור דאין קטפרס חיבור אבל אם היה הדם מונח בגומא ומקצתו מבפנים הבית טמא:

כתב הראב"ד נשפך על האסקופה וכו' א"א זו המשנה קשה עלי וכו'. ואני אומר שמה שפירש במשנה נכון הוא אך מה שהקשה על התוספתא יש לתמוה דהא מסיים בה חזרו לומר קטפרס בין מבפנים בין מבחוץ הבית טהור וצריך לומר דטעמא דמשנה ראשונה אתא לפרושי:

כיצד משערין אותה וכו'. תוספתא פרק ד' דאהלות ואיתא בנדה פרק האשה:

הלכה יד

המשא והמגע והאהל ג' שמות הם וכו' כיצד הנוגע בכשני חצאי זיתים וכו' עד סוף הפרק. ברפ"ג דאהלות (משנה א') וכחכמים ואיתא בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ"ד ע"ב) ויש חסרון בספרי רבינו והילך הגירסא הנכונה כיצד הנוגע בכשני חצאי זיתים או שנשא שני חצאי זיתים בבת אחת או שהאהיל על כשני חצאי זיתים או שהאהיל על כחצי זית וכחצי זית [אחר] מאהיל עליו:

פרק ה

הלכה א

כל המתטמאים מחמת המת וכו'. בריש אהלות לענין מגע ויליף לה בסיפרי מקראי:

הלכה ב

אבל אדם שנגע באדם שנטמא במת וכו' וכאילו נגע זה השני במת עצמו. בפרק שלשה מינין (נזיר דף מ"א ע"ב) אמרינן וטומאת חיבורין דאורייתא הא [אמר רב יצחק בר יוסף] א"ר ינאי לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לתרומה וקדשים אבל לנזיר ועושה פסח לא ואי אמרת דאורייתא מאי שנא כאן בחיבורי אדם באדם כאן בחיבורי אדם במת ופירש"י כאן כלומר מי דמי ההוא בחיבורי אדם באדם שזה נוגע במת והוא בחבירו ומש"ה לא חשיבא ליה טומאה בחיבורין לענין נזיר ועושה פסח אבל קשה דבפ"ב דע"ז (דף ל"ז ע"ב) אמרו דהא דמדאורייתא דיקרב בדיקרב אינו טמא אלא טומאת ערב ה"מ שלא בחיבורין אבל בחיבורין טמא טומאת שבעה דכתיב הנוגע במת לכל נפש אדם יטמא שבעת ימים וכתיב כל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב הא כיצד כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין ופירש"י בחיבורים בשעה שהיה נוגע במת בא חבירו ונגע בו שלא בחיבורין לאחר שפירש מן המת בא חבירו ונגע בו. כל אשר יגע בו הטמא יטמא משמע שבעת ימים כסתם טומאת המת. ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב דאפילו בחיבורים אינו טמא אלא טומאת ערב מדאורייתא וכתב הר"י קורקוס ז"ל שטעם רבינו משום דבתר הכי איתא בגמרא אמר רבא לא אמינא לכו לא תתלו בוקי סריקי בר"נ וכו' ומאחר שאמר רבא כן ממילא נתבטל כל מה שאמרו תחלה משמיה דר"נ וההיא דרשא דדריש התם מדכתיב הנוגע במת וגו' יטמא שבעת ימים וכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא דמשמע ליה יטמא שבעת ימים כסתם טומאת מת ליתא אלא יטמא עד הערב קאמר ע"כ. אבל קשה לי דבס"פ כיצד הרגל (דף כ"ה ע"ב) יליף רבא מקרא דכל טומאות שאתם מטמאים במת לא יהיו פחותים מז'. וי"ל דשאני הכא דבחד קרא אמר יטמא שבעת ימים ובאידך לא אמר אלא יטמא משמע דלאו שבעת ימים קאמר: **במה דברים אמורים לענין תרומה וקדשים**. נתבאר בסמוך:

הלכה ג

כלים שנטמאו במת וכו'. פרק קמא דחולין (דף ג') ופרק כה"ג (דף נ"ד ע"ב) ובפ"ק דפסחים (דף י"ד) הכא בנר של מתכת שנטמא בטמא מת עסקינן דרחמנא אמר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וה"ל אב הטומאה וסובר רבינו דלאו דוקא כלי מתכות אלא

ה"ה לשאר כלים וכדעת ר"י שכתב ר"ש בפ"ק דאהלות והרמב"ן בפ"ב דבתרא וסמ"ג ולא כר"ת ורש"י שכתבו דלא אמרו אלא בכלי מתכות בלבד ודעת רבינו שהכלי נעשה כמת אפי' לא נטמא אלא באהל והיינו לענין אם נגע באחרים אבל אם האהיל עליהם לא וכן דעת הרמב"ן בפרק הנזכר ובפי' התורה על פסוק וכל אשר יגע על פני השדה ולקמן בסמוך אכתוב דמתני' היא:

וכתב הראב"ד וה"ה לשאר כלים וכו'. א"א אנו אין לנו אלא בחרב וכו'. הדבר מבואר שרבינו והראב"ד פליגי בפלוגתא דר"י ורבינו תם:

הרי הוא אומר כל הורג נפש וכו'. בסיפרי פרשת חוקת:

הלכה ד

נמצאת אומר אדם שנגע במת וכו' עד והרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב. בריש אהלות:

הלכה ה

בד"א לענין תרומה וקדשים וכו'. ירושלמי פרק כה"ג וכר"י והביאו הר"ש פ"ק דאהלות (משנה ב') והרמב"ן בפרק לא יחפור:

ועל מ"ש רבינו שהדברים האלו אע"פ שהם דברי קבלה אינם דין תורה שהרי לא נתפרשו בתורה. כתב הראב"ד א"א ראיתי זה האיש וכו'. ול"נ דרבינו לטעמיה אזיל שכתב בס' המצות שלו שכל דבר שאינו מפורש בתורה אלא שהוא נדרש מן המקראות נקרא דברי סופרים כלומר שצריך שידרשוהו סופרים מהמקראות אף על פי שדינן דין תורה והכא ה"ק שהדברים האלו אף על פי שהם דברי קבלה ומשפטן דין תורה מאחר שלא נתפרשו בתורה בהדיא אלא אתו מדרשא כדאיתא בספרי יש לחלק בינם למה שהוא מפורש בתורה ולומר שאין חייבין עליהם על טומאת מקדש וקדשיו.

ומה שכתב הילכך אפילו אדם באדם שהוא מפורש בתורה אינו חייב קרבן על ביאת המקדש וכו'. בפרק כהן גדול בירושלמי פלוגתא דר"י ור' אבין בר חייא ופסק הראב"ד כר' אבין בר חייא ורבינו פסק כר"י. וא"ת מאחר שאדם הנוגע באדם שנגע במת אין הנזיר מגלח עליו היאך חייבים עליו על ביאת המקדש והא תנן בפרק הנזכר שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין על ביאת המקדש. כבר הקשו כן שם בירושלמי לר"י ותירצו לא נצרכה אלא לטומאות הפורשות מן המת כלומר שאין אותו הכלל אמור אלא לענין טומאות הפורשות מן המת בלבד לא לענין אדם שנגע באדם שנגע במת:

הלכה ז

(ו-ז) **כלי חרס שנגע במת וכו' ואינו מטמא אדם ולא כלי חרס אחר וכו' שאין כלי חרס נעשה אב הטומאה לעולם וכו' עד ולא שאר כלים ובגדים**. בתוספתא בפרק י"ז דאהלות ובעירובין (דף ק"ד ע"ב) ופירש רש"י הטעם דלמדרס זב לא חזי ובטמא מת כתיב וחטאו וכלי חרס לאו בר חיטוי הוא דכתיב ואותו תשבורו ובפרק ח' דכלים (משנה ד') תנן קדירה שהיא נתונה בתנור וכו' שאין כלי חרס מטמא כלים וכתב שם רבינו דבתורת כהנים מייתי לה מקרא ובסוף פירקא קמא דפסחים (דף כ') יכול יהיו כל הכלים מיטמאים מאויר כלי חרס תלמוד לומר וכל אשר בתוכו יטמא וסמיך ליה מכל האוכל [אשר יאכל] אוכל מיטמא מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס וכתב רש"י ואשמעינן קרא דאוכלים ומשקים הוא דמקבלי טומאה מולד הטומאה אבל כלי לא ומהאי פירוקא נפקא לן בכל דוכתא הא דקיימא לן דאין כלי ראשון מטמא כלי וכו'. ואדם נמי שאינו אב הטומאה כגון נוגע בנבילה או בשרץ אינו מטמא כלי כו'. אלמא ולד הטומאה אינו מטמא כלי וכן אדם לא מצינו לו טומאה בכל התורה אלא מאב הטומאה וכן מבואר בריש בבא קמא כמו שאכתוב בסמוך:

זה כלל גדול בטומאות וכו'. בריש בבא קמא תנן אבות הטומאות השרץ וכו' תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאילו אב מטמא אדם וכלים ואילו תולדה אוכלים ומשקים מטמא אדם וכלים אינו מטמא:

וכל המטמא אדם וכלים בנגיעה וכו'. נתבאר בסמוך:

הלכה ח

כל הנוגע באב הוא הנקרא ראשון. פסחים עלה י"ד:

הלכה ט

כל המתטמא מחמת המת טומאת שבעה וכו' כדי לטמא אדם וכלים וכו'. בריש כלים:

הלכה י

כל המתטמא מחמת המת טומאת ערב וכו'. פשוט הוא.

ומ"ש אפשר שיהיה הרביעי מן המת וכו' כמו שביארנו לענין תרומה וקדשים. לעיל בפרק זה:

הלכה יא

אדם או כלים שנטמאו במגע ארץ העכו"ם וכו': **כתב** הראב"ד אדם או כלים שנטמאו וכו' וגולל ודופק וכו' א"א סמי מכאן גולל ודופק כמ"ש למעלה עכ"ל. כלומר שבפ' ב' השיג על רבינו שכתב שגולל ודופק הם מד"ס וכבר כתבתי שם טעם רבינו:

הלכה יב

האהל עצמו המאהיל על טומאה וכו'. בסיפרי ובפ"ק דאהלות גבי הא דאמר ר"ע יש לי חמישי:

בד"א בשהיה האהל בגד או שק או כלי עץ. כלומר פשתן דוקא שנקרא עץ אבל שאר עצים לא כמו שביאר בסמוך.

ומ"ש או עור אחד עור בהמה וחיה בין המותרים לאכילה בין האסורים לאכילה שנאמר ויפרוש את האהל על המשכן וכו'. בפרק במה מדליקין (שבת דף כ"ח):

ומ"ש אבל אם היה האהל נסרים של עץ וכו'. שם והכי משמע ברפ"ז דכלים וכמ"ש רבינו שם:

וכ"מ שנאמר הבית טמא וכו'. נלמד ממ"ש בסמוך:

כתב הראב"ד אבל אם היה האהל וכו' עד או של מתכת ה"ז טהור א"א והוא שנעשה אהלים קבועים וכו' עד לא ביריעה וסדין של פשתן וכו' כך כתבו התוס' בפרק במה מדליקין:

ואין לך יוצא מן העץ וכו'. משנה פרק במה מדליקין (שבת דף כ"ז ע"ב):

הלכה יג

בגדים הנוגעים במת אע"פ שהן כמת וכו' אינם כמת לטמא באהל. כבר כתבתי שכן דעת הרמב"ן ומתניתין היא כדבסמוך. אבל במה שכתב רבינו שאינו כמת לטמא במשא כתב שצריך עיון ותמהני עליו שנראה שדברי רבינו מתניתין היא בריש כלים אבות הטומאות השרץ וכו' וטמא מת וכו' הרי אלו מטמאים אדם וכלים במגע וכו' ואינם מטמאים במשא וכתב שם רבינו לפי שבכל אותם המנויים בא בהם הנוגע ולא הנושא ומשמע דהוא הדין שאינו מטמא באהל וכל שכן הוא וכן דרשו בסיפרי והנוגע בכל טמא נפש אין טמא נפש מטמא אלא בנוגע.

ומ"ש וכל המאהיל עליהם או שהאהילו וכו'. בספט"ו דאהלות מאהיל על המת ומאהיל על הכלים הנוגע במת ומאהיל על הכלים טהורים:

הלכה יד

המת אינו מטמא משכב ומושב מתחתיו וכו'. בפרק ששי דעדיות (משנה ב') ופרק ד' דזבים חומר בזב מבמת וכו' שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם ולטמא בגדים ועל גבי מדף לטמא אוכלים ומשקים מה שאין המת מטמא וכתב שם רבינו טמא מדף פירוש אילו השלכנו על הזב מאה או אלף כיסויין זה על גבי זה הכיסוי העליון טמא מדף ומטמא אוכלים ומשקין ואין חילוק בין הבגד הדבוק בגוף מלמעלה ובין הבגד

העליון אשר כנגד הרקיע הכל טמא וכל הכלים אשר על הזב כולם ראשון לטומאה וביאור מדף חסר אות והוא כמו מנדף כלומר טומאתו נודפת למרחוק הרבה שאפילו היה בין האוכלים חציצה רבה יטמאה אפילו אחר אלף בגדים כאילו יעבור ריחו ויגיע עליהם ויטמאם כמו ריחו נודף עכ"ל.

ומה שכתב במה דברים אמורים שכל הבגדים או הכלים שתחתיו או שלמעלה ממנו טהורים וכו' או שהיה מבדיל בינו ובין הכלים אבן. פרק בתרא דנדה (דף ס"ט) ועיין בפירוש המשנה פרק חמישי דזבים:

פרק ו

הלכה א

עצמות הדג ועורו וכו'. בפרק י"ז דכלים כל שבים טהור ובתורת כהנים ממעט שאם עשה מהם כלים אינם מקבלים טומאה ויליף לה מדכתב או בגד או עור מה בגד מדבר הגדל ביבשה אף עור מדבר הגדל ביבשה.

ומה שכתב וכן ירוקה שעל פני המים. למד כן ממה ששנינו כל שבים טהור:

הלכה ב

כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה אינם מקבלים טומאה. הכי משמע ריש פרק י' דכלים ובפרק במה אשה (דף ס"ט ע"ב) ובמנחות פרק רבי ישמעאל (עבודה זרה דף נ"ח):

וכן כלי עץ העשוי לנחת וכו'. פרק ט"ו דכלים ומייתי לה בשילהי חגיגה (דף כ"ו:) ויהיב טעמא משום דדומיא דשק בעינן שהוא מיטלטל מלא וריקן:

הלכה ג

כלי עץ פשוטיהם טהורים ומקבליהן טמאים וכו'. כלים רפ"ב ורפט"ו:

כלי חרס פשוטיהם טהורים וכו'. רפ"ב דכלים.

ומ"ש ואינם טמאים אלא מאוירן. שם וספ"ק דחולין (דף כ"ה).

ומ"ש או בהיסט הזב. בפ"ק דנדה (דף ו') ובפרק הניזקין ובתורת כהנים פ' מצורע:

היה כלי חרס עם המת באהל וכו' ואם היה מוקף צמיד פתיל וכו'. מבואר בתורה ואיתיה בפ"י דכלים.

ומ"ש ובהיסט הזב וכו'. בתוספתא דכלים פרק ששי ותוספתא דזבים פ"ג ותורת כהנים:

הלכה ד

העושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה וכו'. נלמד מדין בהמה ומדין חבית דבסמוך.

ומ"ש וכן בהמה. בפט"ו דאהלות וכת"ק.

ומ"ש שכפתה. משום דאל"כ הרי היא הולכת לכאן ולכאן ואין כאן גולל:
וכן חבית שהיא מליאה משקין מוקפת צמיד פתיל וכו' עד טהורים. בספט"ו דאהלות:

הלכה ה

קורה שעשאה גולל לקבר וכו' עד כולה גולל. שם קורה שעשאה גולל לקבר בין עומדת בין מוטה על צדה אין טמא אלא כנגד פתח עשה ראשה גולל לקבר אין טמא אלא עד ד' טפחים ובזמן שהוא עתיד לגוד:
וכתב הראב"ד על דברי רבינו והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן א"א א"כ היינו עומדת וכו'. ורבינו מפרש העומדת ומוטה על צדה תרווייהו כשהקורה מוטלת לאורך הקבר אלא דעומדת היינו שהטילה על הקבר לרחבה וקתני שאם היתה ארוכה או רחבה יותר מהקבר אין טמא אלא כנגד הקבר דוקא והשאר טהור לפי שאינו צריך לגולל אבל כשהעמידה על הקבר כמו אילן אע"פ שמתוך שכולה עומדת על פתח הקבר היה ראוי לטמאה כולה אפילו כשעתיד לקוץ מתוך שאינו צורך לגולל ממנה אלא קצתה לא טימאו ממנה אלא עד ד' טפחים והוא שעתיד לקוץ:

הלכה ו

שתי אבנים גדולות וכו'. תוספתא ספ"ג דאהלות. כתב הר"י קורקוס ז"ל נראה דמאהיל על שתיהן דקתני הכוונה על כל אחת משתיהן דכיון שגדולות הן כל אחת חשובה גולל בהיות חבירתה שם מונעת הטומאה מלצאת אבל כל שניטלה האחת טהרה חבירתה ואין שם גולל עליה כיון שיש לטומאה דרך לצאת והיינו למאהיל שלא כנגד הקבר אלא כנגד כותל הקבר דכנגד הקבר תיפוק ליה משום קבר דמטמא כל מאהיל עליו ולכך אמרו המאהיל על גבי שתיהן טמא כלומר אפילו על אותה שאינה כנגד הקבר כי השתים גולל הן חשובות ולפי זה אם היו פחות מד' טפחים שאין טמא רק הנוגע על אותה שכנגד הקבר והאחרת בטלה ואי מיירי בששתיהן קצתן כנגד הקבר אפשר דנקט ארבעה טפחים משום סיפא דניטלה אחת מהן שאם היו פחות מד' אפילו ניטלה אחת טמאה הנשארת או אפשר דאורחא דמלתא נקט כי לעשות שתי אבנים גולל מסתמא גדולות ואין נראה לומר שאם היה פחות מד' כל אחת לא נחשבה גולל דאבן אחת בעינן א"נ קטנות בנויות דהא מנא לן לומר כן עכ"ל:

הלכה ז

גל של צרורות וכו'. תוספתא דאהלות פרק ט"ו וכחכמים וכתב רבינו שמשון שעשה כמין כור ברזל בגל ונמצאת כיפת הגל גולל עד ד' טפחים בעובי הגולל סדר הפנימי היינו צרורות הנתונות על פתחו של קבר עכ"ל. וכתב הר"י קורקוס ז"ל ורבינו כתב

לשון התוספתא אלא שהוסיף אבל הנוגע בשאר אבנים טהור ובחלוקה שבסמוך הזכיר מאהיל ונראה שכוונתו בזה הוא מפני שזה הגל הוא סדר על סדר וכשאמרו סדר הפנימי היינו התחתון הסמוך לקבר אבל אשר עליו הכל טהור ור"י סובר שכל גובה ארבעה טפחים טמא וכמו נוגע דקורה עומדת שהוזכר וכיון שכן קשה שהרי כל המאהיל על התחתון על העליון הוא מאהיל וא"א שיאהיל על התחתון לבדו (דכך כתב) דלענין נגיעה הוא דשייך לומר כן וכן גבי קורה עומדת כמו אילן כתב נוגע וכאשר תדקדק כן שבכ"מ שתופס נוגע לא שייך לומר האהיל עכ"ל:

הלכה ח

ארון שהוא חקוק בסלע וכו' עד ומטמא מכל סביביו. תוספתא פ"י דאהלות ארון שהוא חקוק בסלע ומכוסה הנוגע בה מכ"מ טהור ואינו טמא אלא כנגד כיסויה בלבד למה זה דומה לבור גדול מלא מתים ואבן גדולה נתונה על פיו שאינו טמא אלא כנגד חללו בלבד היתה בנויה בכותלה של נפש אם היתה נראית כל שהיא לתוך הנפש הכל טמא ואם לאו אינו טמא אלא כנגד כיסויה בלבד בנה הנפש על גבה הרי היא כקבר סתום ומטמאה מכל סביבותיה ופירש רבינו שמשון בפ"ט חקוק בסלע צור שמששת ימי בראשית שאינו מיטלטל. בכותלה של נפש שבנו אצלה נפש וכותל הנפש בנוי על גבה. אם היתה נראית שנראה כל שהוא הארון בתוך הנפש הנכנס לתוכה של נפש טמא ואם לאו שנשאר ע"פ הארון לחוץ וצד ארון של צור נכנס בבנין אינו טמא אלא כנגד כיסויה של ארון בלבד ותוך הנפש טהור בנה הנפש על גבה על הארון עצמה שכולה כנפש הרי היא הנפש כולה כקבר סתום עכ"ל. ואיני יודע למה השמיט רבינו הבבא האמצעית:

היתה הארון החקוקה בסלע רחבה מלמעלה וכו' עד הנוגע בה מ"מ טמא. פ"ט דאהלות. **ומ"ש היתה שוה וכו'**. שם וכרב יהושע:

וכתב הראב"ד היתה הארון החקוקה בסלע רחבה מלמטה וכו' א"א לא נראה כן מן התוספתא שהיא כחקוקה בסלע וכו'. ולדעת רבינו י"ל שהוא סובר דאדרבה רישא דתוספתא גילתה דמתניתין מיירי בחקוקה וכ"כ בפירוש המשנה שמהתוספתא למד לומר דמתניתין מיירי בחקוקה בסלע וכ"כ ג"כ הר"ש והרא"ש ועוד שאם מיירי בבנין קשה מה שהקשה הראב"ד לעצמו שאין ניצל מתורת גולל ודופק. ומה שהקשה הראב"ד לרבינו שדבריו סותרים את דבריו י"ל דברישא שכתב הנוגע בסלע מ"מ טהור שהוא חקוק מלמעלה והכניס בו המת וכסהו למעלה בגולל ואין לו דין קבר סתום לטמא סביביו כיון שאין שם בנין הילכך אינו מטמא אלא א"כ נגע בגולל ובסיפא מיירי שאין הארון פתוח מלמעלה אלא מצדו לארכו והכניס המת דרך שם והוא סתום מעצמו

מלמעלה ומלמטה ובזה שייך לחלק בין רחבה מלמטה וצרה מלמעלה רחבה מלמעלה וצרה מלמטה לכשהיא שוה למטה ולמעלה וכל זה אינו ענין לרישא שפתחו מלמעלה וזה סתום מלמעלה ולענין טעם למה חילקו בו בין רחבה מלמטה וצרה מלמעלה לרחבה מלמעלה וצרה מלמטה לכשהיא שוה י"ל דלעולם מלמעלה טמא מפני שהוא כגולל וכשהיא רחבה מלמטה לא מחשיב למטה כארון וכשהיא צרה למטה מחשיב למטה כארון וכשהיא שוה מטפח ולמעלה מחשיב כארון מטפח ולמטה לא מחשיב כארון אלא כקרקע עולם לר' יהושע דהלכתא כוותיה:

ניקב ארון בסלע והכניס המת כמין נגר. שם העשוי כמין גלוסקוס הנוגע בה מ"מ טהור חוץ ממקום פתיחתה ופירש רבינו גלוסקוס הוא כמין נגר וכו' אבל אשר יתאמת אצלי לפי הענין שזאת התמונה היא כמו תיבה מן הצד כאילו הוא נוקב בעצם האבן מקום יכנס ממנו המת ונועל זה השער ולזה כנגד פתיחתה טמא על דמיון מה שביארה התוספתא בבור מלא מתים לפי שזאת התמונה הוא בור על הצד הזה עכ"ל:

וכתב הראב"ד ניקב ארון בסלע וכו'. א"א דבר זה פירוש למה ששנו במשנה וכו':

והא דתנן תו התם העשוי כמין קמטרא הנוגע בה מ"מ טמא והשמיטו רבינו לפי שהוא נכלל במה שנתבאר:

הלכה ט

מערה שהקבר בתוכה וכו'. פט"ו דאהלות חצר הקבר העומד בתוכה טהור עד שיהיה בה ארבע אמות כדברי ב"ש וב"ה אומרים ארבעה טפחים וכתב רבינו בפירוש המשנה כבר התבאר שזה החצר מקורה ופתח המערות אשר בם הקברות פתוח אצל זה החצר והיא אשר תקרא חצר הקבר ומי שעמד בה הוא טהור לפי שאם היה בה פחות מד' על ד' הנה הוא מתקרב אל פי המערה ויטמא וכו' ואם היה זה החצר מגולה הנכנס לתוכה טהור באי זהו ענין אם לא שיגע בפתח המערה. ובתוספתא [איזה היא חצר הקבר זו הגת שהמערות פתוחות לתוכה אם יש בה כשיעור הנכנס לשם טמא בד"א בזמן שאינה פתוחה לאויר אבל] בזמן שפתוחה לאויר אפילו אינו מרוחק מן השקוף אפילו כל שהוא טהור ובלבד שלא יגע בשקוף ומפרש רבינו אינה פתוחה לאויר היינו שהיא מקורה. ומ"ש הראב"ד אם היה בה מגולה לצד המערה וכו'. טעמו משום דאל"כ הרי הטומאה יוצאת מפתח המערה לחצר ע"י הקירוי וטעם רבינו נראה שהוא מפני שאין דרך טומאה זו לצאת ולפיכך כל שאינו מתקרב לפתח המערה פחות מד' טפחים טהור כל שאינו נוגע בשקוף. ומ"ש לפי טעותו הגהתי. נראה שהטעם שנוסחתו בדברי רבינו היתה כמ"ש בספרי הדפוס ובזמן שהחצר מקורה אם היה בה ד' טפחים על ד' טפחים

והנוסחא האמיתית אם היה בה מגולה בצד המערה ד' טפחים על ד' טפחים וכן מצאתי בספרי כתיבת יד והוא כמ"ש הראב"ד שהגיה:
ודע דבס"פ משוח מלחמה (סוטה דף מ"ד) קאמר על ב"ה בד"א שפתחה מן הצד אבל פתחה מלמעלה ארבע אמות ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

פרק ז

הלכה א

בית סתום שהמת בתוכו או שהיה לו פתח ופרץ את פצימיו וכו' (עיין בפנים) כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו וכך מצאתיה בספר מוגה. והדין תוספתא ספי"ו דאהלות ובריית בפ"ק דבתרא (דף י"ב):
וכמה יהא שיעור הפתח וכו'. פ"ג דאהלות ומסיים בה להציל הטומאה על הפתחים אבל להוציא [את] הטומאה בפותח טפח:

הלכה ב

המת בתוך הבית וכו'. בפ"ז דאהלות המת בבית ובו פתחים הרבה כולם טמאים נפתח א' מהם הוא טמא וכולן טהורים חשב להוציאו באחד מהם או בחלון שהוא ארבעה על ארבעה טפחים הציל על כל הפתחים בש"א והוא שחשב עד שלא ימות המת וב"ה אומרים אף משמת היה סתום ונמלך לפתחו בש"א כשיפתח ארבעה טפחים וב"ה אומרים כשיתחיל ומודים בפותח בתחלה עד שיפתח ארבעה טפחים ופי' רבינו כאשר היו הפתחים כולם נעולים הנה יהיה הבית כולו כקבר ולזה יטמא כל מה שיגע בו וזה לשונם בית סתום מטמא כל סביביו וכאשר נפתח אחד מהפתחים או חשב להוציא המת מפתח ידוע ואע"פ שלא נפתח עדיין או שהיה בכלל הפתחים פתח בנוי [וחשב להרוס הבנין ההוא ולהוציא המת ממנו והתחיל להרוס] הנה הציל על כל הפתחים כולן וכאשר היה בהם פתח נעול הנה אשר ישב תחת המשקוף היוצא על זה הפתח לא יטמא וזהו ענין היות הפתח כבר הציל מן הטומאה כמו שביארנו בפ"ג וסבת זה היות הבית יוצא מדין קבר ונשאר בית ואינו מטמא כל סביביו וכו' וענין פותח בתחלה לפתוח פתח בא' הכתלים במקום שלא היה שם פתח ויחשוב להוציאו בו עכ"ל. והר"ש והרא"ש פירשו דטעמא דכולם טמאים משום דסוף טומאה לצאת בחד מינייהו ולא ידענא בהי מינייהו הילכך חשיבי כולהו כפתוחים.
ומ"ש בזמן שכולם נעולין. בתוספתא פ"ח דאהלות.
ומ"ש ואע"פ שחשב אחר שמת המת. כב"ה.

ומ"ש וכן אם התחיל לחתור פתח וכו'. זהו ששנינו ומודים בפותח בתחלה עד שיפתח ד' טפחים.

ומ"ש היה שם פתח סתום וכו'. ג"ז כב"ה:

היו בו חלונות הרבה וכו'. תוספתא פ"ח דאהלות. וכתב הר"י קורקוס ז"ל מ"ש דחלונות לא הצילו על הפתחים היינו דלא חשב כלל שמן הסתם אין דרך להוציא המת דרך חלונות שאם חשב להוציאו משם כבר נתבאר שחלון ד' מציל וכ"ש אם פתח בכוונה להוציאו משם וזהו שכתב נפתחו דהיינו מאליהן ומחשבה אין כאן עכ"ל. ולי נראה דמיירי בחלונות שאין בהם ארבעה מש"ה לא הצילו על הפתחים וכולן טמאות וכדתנן גבי המת פתחו בארבעה טפחים להציל טומאה על הפתחים אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח ובהכי ניחא מאי דקתני כשהן מוגפות כולן טהורות שאם היה בהן ארבעה אע"פ שהן מוגפות היה להן להיות טמאות:

פתח קטן בתוך פתח גדול וכו' עד ואם הערים שניהם טמאים. תוספתא פ"ח דאהלות:

וכתב הראב"ד פתח קטן בתוך פתח גדול המאהיל ע"ג שניהם טמא א"א נ"ל בצד הפתח קאמר עכ"ל. וכתב עוד היו שניהם מתאימים וכו'. א"א כך היא התוספתא וכו' וקמ"ל אע"פ ששניהם דומים לפתח א' טיהר א' את חבירו עכ"ל. ונראה דוחק מה שפירש בתוך הפתח דהיינו בצד הפתח ואפשר דה"ק שפתח פתח גדול ביותר בכותל ובתוך הפתח הגדול בנה וסתם קצת ממנה מלמעלה ומלמטה ומן הצד ונשאר פתח קטן בצד הפתח הגדול ושניהם מתאימים היינו שהשאיר הפתח הגדול כמות שהוא אלא שחלקו באמצע במזוזה וקתני בתרווייהו שהמאהיל על שניהם טמא ומשמע לי דהיינו לומר שאם האהיל על אי זה משניהם טמא וברישא אשמעינן דלא תימא דפתח קטן בטל לגבי פתח גדול ואם האהיל עליו לא נטמא וכן אם חשב להוציאו בקטן לא טיהר את הגדול קמ"ל ובסיפא אשמעינן שאע"פ שנראה שהוא פתח אחד טיהר א' את חבירו וכמ"ש הראב"ד ורבינו שמשון בפ"ח דאהלות הביא תוספתא זו ופירש פתח קטן בתוך פתח גדול כגון אותם שערים גדולים שבשער עצמו עושים דלת או חלון קטן לפי שאין רוצים כל שעה לפתוח לו שער הגדול לכל איש הנכנס ויוצא כי אם לצורך סוסים וחמורים הטעונים משאות. מתאימין כגון פתח שיש לו שתי דלתות אחת מימין ואחת משמאל עכ"ל:

הלכה ג

בתים הפתוחים לאכסדרה וכו'. תוספתא שם בתים הפתוחים לאכסדרה והמת בא' מהם אם היה דרכו של מת לצאת בחצר בית שער כל הבתים טהורים ואם לאו בית שער טמא וכל הבתים טהורים ורבינו שמשון הביא תוספתא זו בפ"ז דאהלות ופירש בתים

הפתוחים לאכסדרה שיש לפני הבתים אכסדרה והאכסדרה פתוחה מכל צדדיה ויש לבתים בית שער מצד אחד. לצאת בחצר לאכסדרה חצר קרי לה שמצד האכסדרה היה דרכו לצאת ולא דרך בית שער. כל הבתים טהורים כלומר כל פתחי הבתים טהורים על המאהילים עליהם שדרך חצר יוציאו את המת ולא דרך בית שער. ואם לאו שאין דרכו של מת לצאת לחצר אלא מבית שער בית שער טמא וכל הבתים טהורים כלומר כל פתחי הבתים עכ"ל. ולפ"ז כי קתני בית שער כל הבתים טהורים ה"ק בית שער וכל הבתים טהורים ובספרי רבינו מצאתי אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה הרי הבית שער טמא והבתים טהורים ולפ"ז צ"ל דלאכסדרה קרי בית שער וקשה לגירסא זו דכיון דקתני אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה ה"ל למיתני ואם לאו. ומצאתי נוסחא אחרת בדברי רבינו שכתוב בה אם היה דרכו של מת לצאת בחצר הרי הבית שער והבתים טמאים ואם לאו בית שער טמא והבתים טהורים וזאת היתה נוסחת ספרי רבינו שביד הראב"ד וכתב עליה א"א בתוספתא טהורים וכן עיקר וכו' ולפי גירסא זו שגורס הבתים טמאים נ"ל שצריך לגרוס אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה א"נ דלאכסדרה קרי חצר כדברי רבינו שמשון וה"ט משום דכיון דדרכו לצאת דרך שם אע"פ שהבית שהמת שם פתחו נעול חשבינן כאילו הוציאוהו שם ולפיכך אכסדרה טמאה וכן שאר בתים הפתוחים לה טמאים אם אין דלתותיהם נעולות וטעמא משום דכיון דחשבינן כאילו המת באכסדרה הרי הטומאה נכנסת לבתים הפתוחים ע"י תקרת האכסדרה שמביאה את הטומאה להם אבל אם היו נעולים אין טומאה נכנסת להם. ואם לאו כלומר אם אין דרכו של מת לצאת באכסדרה כגון שיש לבית פתח ממקום אחר והם רוצים להוציאו באותו פתח הבתים טהורים אפילו הם פתוחים והוא שיהיה פתח הבית שהמת בו נעול ואע"פ כן אכסדרה טמאה לפי שהיא טפילה לבית:

החדר שלפנים מן הבית מוגף וכו'. תוספתא פ"ח דאהלות:

וכתב הראב"ד פי' נכנס המת לחדר וכו' והוא שיהא הפתח שבין בית לחדר מוגף שאילו היה פתוח הא ודאי שהיה טמא גם הבית החיצון. ורבינו שמשון הביא תוספתא זו בפ"ד דאהלות ופי' מוגף סגור ואין יכול ליכנס ממנו לבית. לפנימי לחדר שלפנים מהבית נכנסה הטומאה דרך חלון וכו' דכיון דהדלת מוגף אין טומאה נכנסת ממנו לבית ואי משום דסופה לצאת דרך פתח לבית ולא דרך חלון כדאמרן שאין חלונות מצילים על הפתחים הכא כיון דדרך החלון באה הטומאה כדרך שנכנסה יוצאה עד כאן לשונו:

הלכה ד

אין הקבר מטמא מכל סביביו וכו'. ברפ"ו דאהלות תנן נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור מפני שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת אם היה מקום הטומאה טפח על טפח על רום טפח הנוגע בה מכ"מ טמא מפני שהיא כקבר סתום ופירש שם רבינו נפש הוא הבנין שבונים על הקבר וכו' ואוטם הוא הדבר המקשיי אשר אין חלל בתוכו ולא פתח אמרו נפש אטומה ירצה בו שיהיה זה הבנין על עצם הטומאה ולא יהיה המת בארון עד שיהיה שם חלל טפח.

ומ"ש אפילו הגביה הבניין וכו'. ריש פ"ז דאהלות הטומאה בכותל ומקומה טפח על טפח כל העליות שעל גבה אפילו הן עשר טמאות. ומ"ש הראב"ד לחלק כשיש במקום הטומאה טפח בין כשהטומאה ממעטת החלל לכשאינה ממעטת נ"ל שטעמו מפני שהוא מפרש מה ששנינו אם היה מקום הטומאה טפח על טפח וכו' אנפש אטומה דרישא קאי לומר שגם בסיפא מיירי כלומר שאין שם טפח פנוי שהטומאה ממעטת החלל דיקא נמי דקתני אם יש במקום הטומאה טפח על טפח ולא קתני אם יש שם טפח על טפח דהוה משמע שאין הטומאה ממעטת חלל הטפח וקאמר דהנוגע בה מכ"מ טמא כלומר מלבד שהיא בוקעת ועולה וכו' כדקתני רישא הנוגע בה מכ"מ טמא ובהכי ניחא ליה מה שאמרו בפרק מי שמתו (ברכות דף י"ט) גבי הא דאמר רבי אליעזר ברבי צדוק מדלגים היינו ע"ג ארונות וכו' אהל שיש בו חלל טפח חוצץ מפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ והוא היפך מה שכתבתי בסמוך ששנינו בריש פ"ז דאהלות ובמה שחידש מדה שלישית ניחא ליה והדבר פשוט הוא שאין דעת רבינו כן כמבואר בדבריו פה ובפי' המשנה שכתבתי דכל שאין שם טפח על טפח על רום טפח פנוי טומאה רצוצה היא והנוגע מן הצדדין טהור וזהו פשט המשנה וההיא דמדלגין היינו ע"ג ארונות לא מכרעא לחדש מדה שלישית שהרי התוס' תירצוה בלא חידוש מדה שלישית ורבינו בפרק י"ב כתב דארונות של עץ שמניחים בהם את המת אינם כקבר אבל אם יש בין כיסוי הארון והמת גובה טפח חוצץ והעומד על גבי הארון טהור מן התורה וכו'. ומ"ש עוד הראב"ד וזו הרצוצה אם היא בכותל שבין שני בתים וכו' מבואר במשנה פ"ו דאהלות. ומ"ש ואם יש שם טפח פנוי חלל אינו מטמא באהל רבינו חולק על זה ומההיא דארונות אין ראיה לפי מ"ש רבינו בפרק י"ב:

הלכה ה

זה כלל גדול בטומאת מת וכו' כיצד כרי של תבואה וכו'. בפרק ט"ו דאהלות ובפ"ז:

הלכה ו
בית שמלאו עפר וכו'. גם זה שם:

הלכה ז
טומאה שהיא רצוצה בכותל וכו'. פ"ז דאהלות בסוף המשנה שכתבתי בסמוך סמך לה סוכות טמאות ור"י מטהר וידוע דהלכה כת"ק:

וכתב הראב"ד א"א בחיי ראשי אין דרך המשנה כדבריו וכו'. וי"ל דאי מהא לא איריא שרבינו מפרש דסמך לה סוכות טמאה אירישא קאי דקתני נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור ומשום דמסיים בה ר"י מטהר קתני לה דאילו בהיה בה טפח על טפח לא פליג ר"י. ומ"ש ויסודי הדברים הללו בתוספתא דאהלות פ"ג הוא מדקתני התם העושה סוכתו על פתחו של קבר המאהיל עליה טמא וכו' אמר ר"ש וכו' אם סוכה שיש לה טפח הרי היא חוצצת על גבה אם סוכה שאין לה פתח זהו גולל עצמו ורבינו סובר שאין זה ענין למשנתנו דהתם לענין מאהיל על הסוכה אם הוא טמא ומתניתין לענין הנכנס באותה סוכה אם נטמא:

פרק ח

הלכה א
שדה שאבד קבר בתוכה כו' וכל השדה כולה המאהיל עליה נטמא ואם העמיד בתוכה אהל נטמא כל מה שיש באהל. משנה בסוף אהלות ומטמא במגע ובמשא ובאהל:

הלכה ג
(ב-ג) **בנה בה בית ועליה על גביו וכו' עד שהשרשים מגיעים עד למת**. גם זה משנה בסוף אהלות:

וכתב הראב"ד א"א המשנה אמרה אינה נטעת וכו' משיג על רבינו שכתב אין נוטעים בתוכה אילני מאכל משמע דאילן סרק נוטעין ומתניתין קתני אינה נטעת כל נטע ועוד שמשמע מדבריו שאילן מאכל אין נוטעין אבל מותר לקיימו ומתניתין קתני דאין מקיימין ולדעת רבינו י"ל שהוא מפרש דחוץ מאילן סרק קאי אאין נוטעין וכן משמע מדבריו בפירוש המשנה וכן פירש ה"ר עובדיה וכן פירש רבינו שמשון בחד לישנא ומפרש דמאי דקתני אין מקיימין בה אילנות לא לאסור לקיים בה אילנות הנטועים אתא אלא טעם למה אינה נטעת כל נטע היא כלומר מפני שאין ראוי להקים בה אילן פירותיו מאחר שפירותיו ספק טמאים ויותר נכון לומר שרבינו לא היה גורס ואין מקיימין בה אילנות אלא הכי גריס ואינה נטעת כל נטע חוץ מאילן סרק. ורצה עוד הראב"ד לסתור טעם

רבינו שאם הטעם מפני שהשרשים מגיעים עד למת ויטמאו הפירות אם כן לא היה להם למנוע מליטע בה אילן סרק אבל לפי הטעם שאדם נמשך ועושה דירתו ביניהם לפעמים עושה דירתו באילן סרק ולפיכך אסרו לנטעו לכתחלה אבל לטעם רבינו לא ה"ל לאסור ליטע אילן סרק. ולפי מה שכתבתי שמפרש או שגורס רבינו אין כאן השגה:

התלוליות הקרובות לעיר וכו' עד שאין אדם זוכרו. פי"ו דאהלות ופ"ב דכתובות (דף כ':) וכר"י לגבי ר"מ ודברי רבינו כפי' ר"ח והתוספות הכריחו כן מן הסוגיא וכך היא בתוספתא פי"ז. וסובר רבינו שמה שאמרו בגמרא עד חמשים אמות אזלא וכו' לר"מ איתמר לפיכך השמיטו רבינו:

הלכה ד

שדה בוכין וכו' עד שהרי לא הוחזקה שם טומאה. פי"ח דאהלות זולת הטעם שנתן שהוא בפירקא קמא דמועד קטן (דף ה' ע"ב) טעמא מאי אמר אבימי משום יאוש בעלים נגעו בה ודברי רבינו בפירושה מבוארים בדבריו והראב"ד כתב שלנו יפה משלו וכו' דבריו ע"פ דברי רבינו שמשון שכתב משום יאוש בעלים וכו' שהבעלים מתייאשים ממנה וה"ל מצר שהחזיקו בו רבים שאסור לקלקלו אבל קשה שלפי זה אינו ענין לטומאה ולא היה לתנא לשנותו לענין טומאה.

ומה שכתב שלא להרגיל רגל אדם שם. תוספתא פרק י"ו:

הלכה ה

קבר הנמצא מותר לפנותו וכו'. בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מ"ז ע"ב) נמצאת אומר ג' קברות הן וכו' קבר הנמצא מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה קבר הידוע אסור לפנותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה קבר המזיק את הרבים מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה ומקשה בגמרא וקבר הנמצא מותר לפנותו דילמא מת מצוה היה ומת מצוה קנה מקומו ומשני שאני מת מצוה דקלא אית ליה ופירש"י קבר הנמצא כגון שהוא חדש ויודע בעל השדה שלא צוה מעולם לקוברו שם ובגזילה נקבר שם. קבר הידוע שנקבר שם מדעת בעל השדה. קבר המזיק את הרבים שקבור במקום הילוך רבים ומיטמאים באהלו. מותר לפנותו שלא קנה את מקומו. מקומו טהור אע"פ שגזרו טומאה על הקברות ואע"פ שנטלו משם לא גזרו על זה ובהנאה נמי מותר ואע"ג דאיסורא דאורייתא הוא דאין תורת כלי עליו. מקומו טמא גזירה דרבנן היא שגזרו טומאה עולמית על הקבר כדי שלא יפנוהו. קבר המזיק את הרבים ניתן רשות לפנותו מפני נזקן של רבים. פינהו מקומו טהור דלא גזור עליה מפני הנזק ומיהו אסור בהנאה דאיסורא דאורייתא הוא ולא פקעא עכ"ל. ובתוספתא פי"ז דאהלות שנויה בסגנון אחר

נמצאת אומר ג' קברות הן קבר הנמצא מפנין אותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה קבר המזיק את הרבים מפנין אותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה קבר הידוע אין מפנין פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה ובמסכת שמחות פי"ד נמצאת אומר שלשה קברות הן קבר הנמצא בתחילה מותר לפנותו ואם פינהו מקומו אסור בהנאה קבר הידוע אסור לפנותו ואם פינהו אסור בהנאה קבר המזיק את הרבים אסור לפנותו ואם פינהו מקומו טמא ובירושלמי סוף נזיר (פ"ט הל' ג') שנויה בסגנון אחר נמצאת אומר שלשה מיני קברות הן קבר הנמצא מפנין אותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה קבר הידוע אין מפנין אותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה קבר שהוא מזיק את הרבים מפנין אותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנייה הורה רבי אבא בר כהן בכפר עקביה מקומו מותר בהנייה מהו פליג כאן בשקדם הוא את העיר כאן בשקדמתו העיר וכתב הרשב"א בתשובה שגירסת הירושלמי משובשת דהיאך אפשר להחמיר בקבר הנמצא ולטמאו ולאסרו בהנייה יותר מקבר הידוע ואפי' תמצא לומר דבנמצא יש לחוש למת מצוה א"כ היאך אמרו שמותר לפנותו ועוד היאך אפשר לומר שיהא הנמצא מותר לפנותו ויהיה טמא ואסור בהנאה והידוע אסור לפנותו וטהור ומותר בהנאה וכי את שאסור לפנותו מותר בהנאה ואת שמותר לפנותו אסור בהנאה כלפי לייא ומיהו בקבר המזיק אפשר ליישב כגירסת הירושלמי ובדוחק שמותר לפנותו כדי שלא יצטרכו הרבים להתרחק ממנו ומ"מ לא לטהר מקומו כדי שלא יבאו להשתמש בו וליהנות ממנו והנאתו דאורייתא וכדמוקי לה התם בשקדם הקבר את העיר ונעשה שם ברשות וכי קתני בגמרין מקומו טהור ומותר בהנאה בשקדמה העיר לקבר ונעשה שם שלא כדין ולפיכך מקומו טהור שלא גזרו חכמים טומאה על זה וכן לא ירד בו איסור דאורייתא דשלא כדין נעשה שם עכ"ל. ואין דבריו נוחים לי שמ"ש דהיאך אפשר להחמיר בקבר הנמצא יותר מקבר הידוע זה הוא ע"פ מה שפירש רש"י בקבר הנמצא וקבר הידוע אבל לפי מה שנפרש בו לדעת רבינו ניחא ומה שתמה וכי את שאסור לפנותו מותר בהנאה ואת שמותר לפנותו אסור בהנאה נאמר בו טוב טעם ודעת ומה שרצה להעמיד דברי גמרא דידן בשקדמה העיר לקבר יש לתמוה דא"כ לא הוה שתיק גמרא דידן מלפלוגי בהכי וכן מ"ש ואפילו את"ל דבנמצא יש לחוש למת מצוה וכו' הוא דבר תמוה איך יעלה על הדעת לומר כן שהרי אמרו בגמרא מת מצוה קלא אית ליה. ולי נראה דה"פ הירושלמי לדעת רבינו קבר הנמצא היינו שלא היו יודעים שהיה שם קבר מותר לפנותו דכיון שלא היו יודעים בו מסתמא נקבר שם שלא מדעת בעל השדה וכיון דלאו מת מצוה הוא לא קנה מקום קברו ואם פינהו מקומו טמא כלומר השדה שסביבותיו טמא דחיישינן שמא בית הקברות

הוא עד שיובדק כמו שיתבאר בפרק שאחר זה ואסור בהנאה כלומר השדה שסביבותיו אסור בהנאה כל זמן שלא נבדק דכיון דמספקינן ליה בבית הקברות דייינין ליה כבית הקברות שאין נוהגין בהן קלות ראש אין מרעים בהם בהמה וכו' כדאיתא פרק בני העיר (מגילה דף כ"ט) ולדברים אלו קורא רבנו איסור הנאה שהרי כתב בסוף הלכות אבל בתי הקברות אסורים בהנאה כיצד אין אוכלין בהם וכו' כללו של דבר אין נאותין בהם ולא נוהגין בהם קלות ראש ובמצא ג' אייריי שצריך לבדוק מן האחרון כ' אמה ואע"פ שמותר לפנותו פינוי המת שאני שאינו אלא מדרבנן מפני כבוד המת. קבר הידוע שאין שם אלא הוא לבדו ומסתמא נקבר שם מדעת בעל השדה אסור לפנותו כיון שמדעת בעל השדה נקבר שם ומקומו טהור ומותר בהנאה מאחר שידוע שאין שם קברים אחרים השדה שסביבותיו טהור ומותר בהנאה כלומר שלא נאסר לאכול ולשתות בו ולנהוג בו קלות ראש. קבר המזיק את הרבים כגון שהוא סמוך לרשות הרבים ומתטמאים העוברים בר"ה מפנין אותו אפילו אם נקבר ברשות בעל השדה כדי שלא יזיק את הרבים ומקומו כלומר השדה שסביבותיו טמא ואסור בהנאה מטעם שנתבאר גבי קבר הנמצא ודברי רבינו כגירסת הירושלמי ונ"ל שהיה רבינו גורס בגמרא דידן פרק נגמר הדין כגירסת הירושלמי דאל"כ לא הוה שביק גירסת גמרא דידן מפני הירושלמי וע"ל דאסור בהנאה דקתני אקבר גופיה קאי וכגון שהוא קבר בנין הא לאו הכי מותר בהנאה והכי מוקי לה בפרק נגמר הדין ורבינו סמך על מ"ש בסוף הלכות אבל דקבר אינו אסור בהנאה אא"כ הוא של בנין והא דקתני גבי קבר הידוע פינהו מותר בהנאה אפילו בקבר של בנין שרי דכיון דידוע שלא נקבר שם אלא הוא לבדו מסתמא על דעת לפנותו נקבר שם שאין לך מי שרוצה לקבור מתו לבדו בשדה אחר וכיון דע"ד לפנותו נקבר שם הוה ליה כאילו לא היה שם קבר מעולם לענין זה:

והראב"ד כתב על דברי רבינו זו הפיסקא איני מוצא אותה מכוונת וכו':

ומ"ש שגירסת רבינו אינה מיושרת ומה יש בין קבר המזיק לקבר הנמצא כלומר שלגירסת רבינו שניהם שוים ואמאי מני להו בתרתי לערבינהו וליתנינהו י"ל שאם הקושיא קושיא אינה על רבינו אלא על הירושלמי שממנו העתיק רבינו דבריו ולירושלמי י"ל דמשום דבקבר המזיק בעי לפלוגי בין שקדם הוא את העיר לקדמתו העיר תנייה בלחודיה ושייך שפיר למיתני ג' קברות הן ועי"ל דאע"ג דלישנא דמיתני בתרווייהו שוה אין דינם שוה דמפנין דקתני בקבר הנמצא היינו לומר שרשאי לפנותו אבל מפנין דקתני בקבר המזיק היינו שצריך לפנותו עכ"פ כדי שלא יזיק את הרבים והכי דייקא

לשון רבינו דבקבר הנמצא כתב מותר לפנותו ובקבר המזיק כתב מפנין אותו כלומר עכ"פ מפנין אותו כדי שלא יזיק את הרבים:

ומ"ש לא ידעתי מהו עד שיבדוק שאני אומר שאפילו בדק ולא מצא שכונת קברות אע"פ שנטלו ואת תבוסתו אפ"ה מקומו מטמא במגע ואסור בהנאה והטומאה אינה אלא כדי להרחיק אדם מן ההנאה. אע"פ שרש"י כתב בפרק נגמר הדין שאע"פ שניטל המת הקבר טמא שגזרו טומאה [עולמית] על הקבר כדי שלא יפנהו רבינו אינו מודה בזה שאחר שנטלו ואת תבוסתו היכן מצינו שמקום הקבר אסור בהנאה דהא אמרינן בפרק נגמר הדין דקבר של בנין הוא דאסור בהנאה אבל אם אינו של בנין מותר דקרקע עולם אינה נאסרת. ולדברי הראב"ד שהוא אסור בהנאה אינו אלא מדרבנן ולמה יחמירו בו עוד לטמאותו כדי להרחיקו מההנאה. ומ"ש והנוסחא המדוייקת קבר הנמצא מותר לפנותו ומקומו אסור בהנאה וטהור והידוע אסור לפנותו ומקומו טמא ואסור בהנאה והמזיק את הרבים מפנין אותו ומקומו טהור ומותר בהנאה. נוסחא זו שכתוב בה בקבר הנמצא טהור ט"ס הוא שהרי הוא ז"ל כתב שהטומאה אינה אלא כדי להרחיק את האדם מן ההנאה ומאחר שכתב דקבר הנמצא אם פינהו מקומו אסור בהנאה על כרחנו צריך לגרוס וטמא וכן מצאתי בספר מוגה:

ואני תמה על מ"ש שהנוסחא המדוייקת היא כמ"ש שאינה לא כגירסת גמרא דידן ולא כגירסת הירושלמי ולא כגירסת התוספתא ולא כגירסת מסכת שמחות:

הלכה ז

הפוגע במת מצוה אם מצאו בתוך התחום. ירושלמי פרק כה"ג ונזיר (הלכה א').

ומ"ש מצאו חוץ לתחום אפי' תוך שדה כרכום עד לאיזה צד שירצה וכו'. בס"פ מרובה (בבא קמא דף פ"א ע"ב) ובאבל רבתי (פ"ד) ובירושלמי פכה"ג.

ומ"ש רבינו קוברו בשדה כרם. גירסת ספרים דידן באבל רבתי קוברו בשדה אילן ובירושלמי פ' כה"ג שנויה במחלוקת דהכי איתא התם שדה כרם ושדה אילן אית תנויי תני קוברו בשדה כרם אית תנויי תני קוברו בשדה אילן מ"ד [קוברו] בשדה כרם אבל בשדה אילן לא מפני אהל הטומאה כלומר ובשדה כרם ליכא למיחש אטומאה דכרמים שלהם היו גפנים שפלים סמוך לארץ הנקראים רוגליות. מ"ד בשדה אילן אבל בשדה כרם לא מפני הכשר בצירה. ופסק רבינו כמ"ד בשדה כרם מפני שיותר ראוי לחוש לאהל הטומאה שהוא כולל מלהכשיר בצירה שהוא פרטי:

הלכה ח

קבר הנמצא וכו' עד משעת מציאה ואילך. תוספתא בפרק רביעי דטהרות:

וכתב הראב"ד א"א זו התוספתא אינה משוה עם המשנה וכו' ואפשר לומר דלא דמו דנפילת שרץ לית ליה קלא כמו קבורת מת:

הלכה ט

כל המוצא קבר או מת וכו'. [משנה וגמרא] פ"ק דמועד קטן (דף ב'):

אין מציינין על כזית מצומצם וכו'. שם (דף ה' ע"ב). ובמה מציינין בסיד וכו'. פ"ה דמעשר שני:

אין מעמידין את הציון ע"ג הטומאה וכו' עד והפרעות. פ"ק דמועד קטן (דף ה' ע"ב) ופירש"י שלא להפסיד את הטהרות שאם הטומאה ממש תחת הציון אינו מרגיש עד שבא אצל הציון פתאום ויטמאו הטהרות שהרי הטומאה תחת הציון אלא עושין הציון סמוך לטומאה ברחוק כל שהוא כשבא על הציון מרגיש מן הטומאה ואינו הולך עליה. אין מרחיקין את הציון ממקום טומאה יותר מכל שהוא שלא להפסיד ארץ ישראל שכשרואה סימן מיד פורש ונמצא ארץ ישראל בטומאה שלא לצורך:

הלכה י

מצא שדה מציינת וכו'. שם אמרינן דשדה שנחרש בה קבר לא בעי ציון הואיל ואינה מטמאה באהל ומקשי והא תניא מצא שדה מציינת ואינו יודע מה טיבה יש בה אילנות בידוע שנחרש בה קבר אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר וכו' אמר ר"פ כי תניא ההיא בשדה שאבד בה קבר דציינוה ופירש"י ואינו יודע מה טיבה אם הוא שדה שנחרש בה קבר ויכול לילך בניפוח (דאינו מטמא באהל) ואם מפני שנאבד בה קבר ואינו יכול ליכנס בה בנפיחה דמטמא באהל. יש בה אילנות בידוע שנחרש השדה לצורך האילנות ויכול להלך שאינה מטמאה באהל אלמא מדקתני בה מצא שדה מציינת (משמע) דמציינין בית הפרס שנחרש. אר"פ לעולם בית הפרס שנחרש לא בעי ציון והאי דקתני בידוע שנחרש בה קבר בשדה שאבד בה קבר וציינה לאלתר. יש בה אילנות בידוע שנחרש כו' לא בעי ציון אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר ולא נחרש עכ"ל. ומקשה התם וליחוש דילמא אילנות מגואי וקבר מאבראי ומשני בעומדים על הגבולים ודילמא טומאה מגואי ואילנות מבראי במסובכין ואבע"א הא אמרן אין מרחיקין ציון ממקום טומאה שלא להפסיד את א"י. ופירש"י וליחוש דילמא אילנות מגואי וטומאה מאבראי ולא נחרש במקום טומאה מבחוץ לאילנות אלא בין האילנות והוי שדה שאבד בו קבר ולא נחרש ואמאי קאמר בידוע שנחרש בו קבר. בעומדים האילנות על הגבולים של ר"ה דודאי ליכא טומאה מאבראי דלא קברי אינשי בר"ה אלא בין האילנות הויא טומאה ונחרש בשביל האילנות. ודילמא טומאה מגואי ולא בין האילנות ולא נחרש במקום

טומאה. מסובכין שאינם עומדים בשורה אחת סביב הגבולים אלא מעורבין בכל השדה דודאי נחרש כל השדה בשביל האילנות. הא אמרן אין מרחיקין ציון ממקום טומאה וכיון שסמוך לאילנות הציון ודאי טומאה בין האילנות היא ונחרש בשביל האילנות עכ"ל. ולא כתב רבינו דדוקא בעומדים על הגבולים ובמסובכים משום דסמיך אואיבעית אימא דלפ"ז ברייתא בכל גווני מיתניא ותשלום דין זה כתב רבינו בפ"י:

הלכה יא

מצא אבן אחת וכו' עד הרי זה ציון וטמא. ג"ז שם (דף ו') אמר רב יהודה מצא אבן מצויינת תחתיה טמא שתים אם יש סיד ביניהן ביניהן טמא ואם אין סיד ביניהם ביניהם טהור ואע"ג דליכא חורש והתניא מצא אבן אחת מצויינת תחתיה טמא שתים אם יש חורש ביניהם ביניהם טהור ואם לאו ביניהן טמא אמר ר"פ הכא כשהסיד שפוך אל ראשיהם ומרודד לכאן ולכאן אי איכא חורש ביניהם ביניהן טהור דאימור מחמת חורש הוא דאיקפל ואי לא סיד דביני וביני הוא וטמא ופירש"י אבן אחת מצויינת שיש סיד על גבה דאינו צריך להרחיק הציון מן האבן לפי שהאבן גבוה על גבי קרקע ורואה את הציון מיד קודם שיהא נוגע בו אבל בשדה מרחיקין לה ציון בסמוך דזימנין דלא חזי ציון עד דאתי ונגע ומאהיל. שתים מצויינות תחתיהן טמא אבל ביניהן אם יש סיד ביניהם על הארץ טמא דמשום ציון הוא. אע"ג דליכא חורש שלא חרש ביניהם מעולם טהור כי ליכא סיד. אם אין חורש ביניהם טמא ואע"ג דליכא סיד לפי שציין את האבנים שמכאן ומכאן לא חשש לציין בנתים. הכא דקתני כי ליכא חורש טמא כגון סיד שפוך על ראשי אבנים ומרודד לכאן ולכאן ביניהם דאי איכא חורש מחמת חורש הוא דאיקלף שנקלף מן האבנים ונפלו שם ביניהם וטהור ואי לא סיד דביני ביני הוא ומחמת ציון נעשה שם להודיע שיש גם ביניהם טומאה עכ"ל. והתוס' גרסי אע"ג דליכא חרס וזו היא גירסת רבינו ומפרש דביש חרש ביניהם מוכיח שאינו ציון קבר אלא בנין היא שכן דרך לשום חרשים הנקראים שוקף בבנין:

כתב הראב"ד אם יש חרש ביניהם טהור וכו'. א"א אנן חורש גרסי' וכו'. גירסתו גירסת רש"י וכבר כתבתי שגירסת רבינו כגירסת התוס':

מצא מצר אחד מצויין וכו' עד סוף הפרק. ג"ז שם. ופירש"י שאין מרחיקין ציון ממקום טומאה ולהכי ציין כל ד' מצריה דיהא כל השדה נטמאת ובציון דמצר אחד לא סגי לכולה דאין מרחיקין ציון ממקום טומאה:

פרק ט

הלכה א

מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים וכו'. בסוף נזיר (דף ס"ד ע"ב) ואהלות פט"ז מ"ג שנינו המוצא מת בתחילה מושכב כדרכו נוטלו ואת תבוסתו מצא שנים נוטלן ואת תבוסתן שלשה אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמנה (כמלוא מטה וקובריה) הרי זו שכונת קברות ובגמ' אמר רב יהודה המוצא פרט למצוי מת פרט להרוג מושכב פרט ליושב כדרכו פרט לשראשו מונח בין ירכותיו וכו' וכל הני מ"ט לא אמרינן דילמא עכו"ם הוא וכתב רבינו שם מה שאמר המוצא לא שיהיה מגולה בלתי שיחפש אחריו ויחפור ואומרו מת לא שיהיה הרוג ואומרו מושכב לא שימצאנו יושב ואמר כדרכו לא שיהיה ראשו בין יריכותיו לפי שכל זמן שיהיה בו דבר מאלו אינו עושה שכונת קברות עכ"ל וכתבו התוס' אמרינן דילמא עכו"ם הוא דישראל אין קוברין בענין זה ומשמע לרבינו דלא אימעיטו הני אלא מדין שכונת קברות אבל לא מדין תבוסה ובס"פ המוכר פירות (בבא בתרא דף ק"ב) תניא מצאן רצופין ואין ביניהם מד' אמות ועד ח' יש להם תבוסה ואין להם שכונת קברות.

ומ"ש רבינו דה"ה למצא מתים רבים בגומא אחת. משום דישראל אין קוברין בענין זה.

ומ"ש ועפר זה עם ג' אצבעות שחופר הוא הנקרא תבוסת המת. שם בגמרא:

הלכה ב

שדה שנהרגו בה הרוגים וכו' וכן המפנה קברו וכו' וכן בור שמטילין בתוכו נפלים וכו'. פי"ו דאהלות.

ומ"ש מלקט כל העצמות עצם וכו'. פי' שאין להם תבוסה:

הלכה ג

היה חופר ומצא מת מושכב וכו' עד לפי שרגלים לדבר. משנה בסוף נזיר (דף ס"ד ע"ב) ופט"ז דאהלות:

וצריך לבדוק מן האחרון כ' אמה. כתב הראב"ד זה שיבוש אלא מן הראשון וד"ז מפרש לה בגמרא דהמוכר פירות איך הוא בא לחשבון זה עכ"ל. באמת כדברי הראב"ד נראה שם בגמרא (דף ק"ב) ואפשר שגירסא אחרת היתה לרבינו בגמרא ומצאתי כתוב רבינו הלך לשיטת רבו ן' מיגש:

ואם לא מצא שם מת אחר הרי אותן העשרים שבדק טהורות. כתב הראב"ד ואם לא מצא שם מת אחר וכו' א"א דבר זה לא ידעתי מהו וכו' ולי נראה שדעת רבינו שכל העשרים טהורות ומאי דקרי להו שכונת קברות אין פירושו כמו מה ששנינו במשנה

מצא ג' אם יש בין זה לזה מד' אמות ועד ח' הרי זה שכונת קברות שפירושו ה"ז בית הקברות אבל שכונת קברות שכתב כאן רבינו פירושו שכ' אמות אלו שכנים לקברות ואעפ"כ הן טהורות ע"פ מה שפירש שהכ' הם נמדדים מהאחרון ובגמרא (דף ס"ה) ע"ב אמרו עלה דמתניתין בדק מעשרים אמה ולא מצא מאי אמר רב מנשיא בר ירמיה אמר רב שכונת קברות מ"ט אמר ר"ל עילה מצאו וטהרו את א"י ומדמסיים וטיהרו את א"י משמע דה"ק אותם קברות הם שכונת קברות וחוצה להם טהור וכך פירש"י:

ואם היה אחד מאלו שמצא וכו'. בסוף נזיר (דף ס"ה):

הלכה ד

העכו"ם אין להם טומאת קברות וכו'. נלמד ממה שכתבתי בסמוך שאמרו בסוף נזיר וכל הני מ"ט לא אמרינן דילמא עכו"ם הוא.

ומ"ש שאינם מטמאים באהל. נתבאר בפ"א:

הלכה ה

מת שחסר אבר וכו'. בסוף נזיר מת שחסר אין לו תבוסה ולא שכונת קברות.

ומ"ש אבר שאם ינטל מן החי ימות. תוספתא בפ"א דאהלות:

ומתים הנמצאים גלויים וכו'. הוא ממה שאמרו בפרק בתרא דנזיר פרט למצוי:

והנקבר שלא ברשות וכו'. בתוספתא פי"ו וכרשב"ג וצריך טעם למה פסק כיחידאה דאף על גב דקי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו כבר כתבו המפרשים דבמשנתנו אמרו ולא בברייתא וי"ל שרבינו אינו סובר כן אלא דה"ה בברייתא:

הלכה ו

אחד המוצא ג' מתים כדרכן בתחילה כו'. תוספתא פ"א דאהלות:

מצא שנים ואחד היה ידוע וכו'. בסוף נזיר (דף ס"ח) מצא שלשה האחד ידוע ושנים תחילה או שנים תחילה ושנים ידועים אין להם תבוסה ואין להם שכונת קברות ורבינו גורס יש להם תבוסה וכך היא גירסת תוספתא:

כיצד בודק העשרים אמה שאמרנו וכו'. בפרק י"ו דאהלות:

העמיק אפילו מאה אמה ומצא חרש וכו'. תוספתא פי"ו דאהלות.

ומ"ש הגיע למים ה"ז כבתולה. שם:

הלכה ז

אינו צריך לחפור תלם אחד מתחילת העשרים ועד סופן וכו'. משנה פרק ט"ז דאהלות:

הלכה ט

(ח-ט) **היה בודק והגיע בתוך העשרים לנהר וכו' עד אינו אוכל בתרומה**. משנה שם:

כתב הראב"ד אבל קודם שימצא אוכל בתרומה א"א המשנה אמרה בדמע ולא בתרומה ודאית עכ"ל. טעמו שהוא ז"ל מפרש דמע לשון מדומע תרומה שנתערבה בחולין ורבינו מפרש שהתרומה נקראת דמע דכתיב מלאתך ודמעך וכן פירש בפירוש המשנה שם:

הלכה י

גל טמא שנתערב וכו'. משנה בפ"ט דנדה (דף ס"א) וכחכמים:

הלכה יא

בור שמטילים לתוכו נפלים וכו'. פירקא קמא דפסחים עלה ט' ופרק כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ב) ופרק כל היד (נדה דף ט"ו) ודלא כתירוץ שני להחמיר:

הלכה יב

דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. כתב הראב"ד זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות וכו'. וי"ל שרבינו סובר שמה שאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן בעלמא הוא שהחמירו בספיקא וכתב הר"ן בספ"ק דקידושין ובתשובה סימן נ' שהביא ראיה לדבריו מדאמרינן פרק עשרה יוחסין התורה אמרה לא יבוא ממזר ממזר ודאי הוא לא יבא הא ממזר ספק יבא וכן דעת הרמב"ן ואע"פ שהביא שם טענות החולקין על רבינו מ"מ זהו דעת רבינו ויש ראיה לדבריו וכיון שכן אין בדברי רבינו שיבוש ואחד מהטענות שכתב שם שטענו על רבינו הוא מדחייב רחמנא אשם תלוי ודבר זה יישבו רבינו שמצאתי כתוב בספר ישן בסוף פרק זה כלשון הזה ואף על פי כן דבר שחייבים על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי עכ"ל. ויש לתמוה על הראב"ד שבסוף הלכות כלאים הודה לדברי רבינו וכאן כתב שהוא שיבוש גדול. ומ"ש דהול"ל משום דהוי ספק ספיקא יש לומר שאפי' בנודע שהפילה שם נפל ואין ידוע אם הפילה דבר טמא הוי ספק ספיקא [אבל] דינים אחרים נזכרו בפרק זה שאין בהם אלא ספק אחד והם טהורים ועי"ל דאפי' הא דאין ידוע אם הפילה דבר המטמא לא חשיב ספק ספיקא משום דרוב מפילות דבר המטמא הן מפילות:

פרק י

הלכה א

איזהו בית הפרס וכו'. פרק י"ז דאהלות.

ומ"ש אפילו חרש ע"ג הארון וכו' עד ה"ז עושה בית הפרס. תוספתא שם:

עד כמה היא נעשית בית הפרס וכו'. משנה פי"ו דאהלות:

הלכה ג

התחיל לחרוש את הקבר וכו'. עד שאין עצמות הקבר מגיעות ליתר ממאה. בפרק י"ו דאהלות:

הלכה ד

חזקת העצמות המכוסות וכו'. תוס' ספי"ו דאהלות:

היה שם חריץ מלא עצמות אדם וכו'. פרק י"ו דאהלות החורש מלא טמיא מצבירת העצמות משדה שאבד קבר בתוכה או שנמצא בה קבר וכו' אינו עושה בית הפרס ואיני יודע למה השמיט רבינו שנמצא בה קבר אח"כ מצאתיו בספר מוגה:

וכתב הראב"ד היה שם חריץ מלא עצמות וכו'. א"א זהו פי' מלא טמיא ופשוט הוא:

וכן החורש את המת וכו'. תוספתא בפרק י"ו דאהלות:

הלכה ה

החורש את הקבר בשדה שאינה שלו וכו'. בפי"ו דאהלות.

ומ"ש אפי' שותף וכו' עד ושל חבירו אינו עושה בית הפרס. תוספתא בפרק הנזכר:

הלכה ז

(ו-ז) **עכו"ם שחרש קבר וכו' עד שאין בית הפרס עושה בית פרס.** משנה בפרק הנזכר:

הלכה ח

בית הפרס הזה מותר לנטוע בו כל נטע עד ושורף את הקש ואת העצה. משנה פי"ח דאהלות וכחכמים:

וכתב הראב"ד ולמטה מג' בבית הפרס טהור וכו' א"א אין צורך לזה הטעם וכו'. אין בזה השגה על רבינו שפירושו ג"כ נכון:

הלכה ט

שדה שהוחזקה שהיא בית הפרס וכו' עד הרי היא בחזקתה. תוספתא בפרק י"ו דאהלות:

וכתב הראב"ד ספרו היה משובש בכאן וכו'. וגירסת רבינו ממקום הטיט וגירסת ספרים דידן בתוספתא כגירסת הראב"ד. והר"י קורקוס ז"ל תמה על הראב"ד שכתב דבאבד מיירי שהרי אותו פרק קודם דין זה ואחריו מיירי בנחרש ותו דבאבד מאי אפילו בית ד' כורין מאי רבותא כי בשדה שאבד לא נזכר שיעור אלא כ"מ שהוא בספק הקבר גם מה שפירש בלשון אפילו משוכה ממקום הטומאה הוא דוחק בלשון ותו דמאי קמ"ל ואם מסופקים אם הקבר שם כי נכנס למקום טהרה מאי הוי וגם החלוקה האחרת דהיינו

טהורה מקצתה מאי קאמר כל בית הפרס שאבד בה קבר כך הוא כי המקום שמסתפקים בו טמא והשאר גם כל סביבותיו טהור עכ"ל:

הלכה י

מצא שדה מצויינת וכו'. תוספתא פרק י"ו דאהלות ואיתא בפ"ק דמועד קטן (דף ה' ע"ב) ויש בספרים שלנו בדברי רבינו חסרון וכך היא הנוסחא הנכונה אם יש בה אילן בידוע שנחרש (בה) קבר בתוכה אין בה אילן בידוע שאבד קבר בתוכה והטעם משום דתנן שדה שנחרש בה קבר ניטעת ושדה שאבד בה קבר אינה ניטעת ואין מקיימין בה אילנות.
ומ"ש והוא שיהיה באותו מקום זקן או ת"ח. שם א"ר יהודה בד"א בזמן שיש שם חכם או ת"ח שאין כל אדם בקיאים בכך וידוע שכ"מ שא"ר יהודה במה דברים אמורים אינו אלא לפרש:
וכתב הראב"ד שאין כל אדם בקיאים בכך ויודעים שמותר לנטוע בזו וכו' א"א לא כי אלא שאין הכל זריזין וכו'. ואיני יודע למה דחה פי' רבינו שפירושו דאין בה אילנות הוא כפשוטו:

הלכה יא

המהלך בבית הפרס על גבי אבנים וכו' עד על גבי אדם שכחו רע. בפי"ח דאהלות.
ומה שכתב עד שתהיינה ארכובותיו נוקשות זו לזו וכו' עד בשעת רכיבה. במציעא פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"ה ע"ב):

הלכה יב

המטהר בית הפרס צריך לטהרו במעמד של שני ת"ח. תוספתא פי"ו דאהלות:
וכיצד מטהרין אותו וכו' עד ונתן על חציו האחר ג' טפחים ה"ז טהור. בפי"ח דאהלות:
נטל מעל פניו טפח ומחצה וכו'. שם וכת"ק:
רצפו באבנים. גם זה שם:

פרק יא

הלכה א

ארץ העכו"ם בתחילה גזרו על גושה בלבד וכו'. בספ"ק דשבת (דף ט"ו ע"ב):
וכן כלי חרס וכו'. תוספתא בפי"ח דאהלות:

הלכה ב

טומאת אויר ארץ העכו"ם לא עשו אותה כטומאת עפרה וכו' שעל טומאת עפרה שורפים תרומה וקדשים. בפרק קמא דשבת שם.

ומ"ש והמתטמא בגושא טמא טומאת שבעה וצריך הזייה שלישי ושביעי אבל הנטמא באוירה אינו צריך הזייה שלישי ושביעי וכו'. בפרק כהן גדול (נזיר דף נ"ד נ"ה).
ומ"ש וכן תרומה וקדשים שנטמאו מחמת אוירה תולין וכו'. בפ"ק דשבת:

הלכה ג

עפר ארץ העכו"ם וכו'. פרק ב' דאהלות.
ומה שכתב וכמה שיעורן כחותם המרצופין. שם פרק י"ז.
ומה שכתב והוא כפיקה גדולה של סקאין. בבכורות פרק הלוקח בהמה (בכורות דף כ"ב) פי' פיקה אבלי"ו. של סקאים של עושה סקים:
עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ שבא בירק וכו'. בפי"ז דאהלות וכחכמים:

הלכה ד

המביא תנורים וכו'. תוספתא דאהלות פרק י"ז:

הלכה ה

המהלך בארץ העכו"ם וכו' עד טהור. משנה בפי"ח דאהלות המהלך בארץ העכו"ם בהרים ובסלעים טמא בים ובשונית טהור איזהו שונית כ"מ שהים עולה בזעפו ופי' רבינו שכח גזירה זו שגזרו על ארץ העכו"ם טומאה אינה על הרריה ועל אבניה כי לא יקברו שם מת כלל אבל הוא טמא להשתפך בהם עפר ארץ העכו"ם (והים והשונית גושה טהור לפי שלא יקברו בה מתים) וכו' וענין אמרו טהור שלא תחייבהו דיני טומאת מת ר"ל הזאת שלישי ושביעי ואין שורפין תרומה וקדשים שנכנסו לשם לפי שזהו דין אוירה ר"ל שהגזירה היא אגושה לשרוף ואאוירה לתלות ואין צריך אלא טבילה ולא הערב שמש עכ"ל.
ומ"ש וטמא משום אוירה. נלמד ממה שיבא בסמוך:
הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל וכו'. בפ"ק דגיטין (דף ח' ע"ב) ובפרק בכל מערבין (עירובין דף ל':) פלוגתא ופסק כרבי מחבירו ועוד דבשילהי חגיגה (דף כ"ה) מוקי סתם מתני' כרבי דאמר אהל זרוק לאו שמיה אהל ופירש ר"ש אהל מיטלטל ונזרק כזה לא שמיה אהל להפסיק בין אוירה:

הלכה ו

סוריא עפרה טמא כחוצה לארץ ואוירה טהור וכו'. בפרק קמא דגיטין (דף ח' ע"ב).
ומ"ש לפיכך אם היתה סמוכה לארץ ישראל וכו'. בפי"ח דאהלות.
ומ"ש בשידה תיבה ומגדל. בפרק קמא דגיטין (דף ח' ע"ב).

ומ"ש שלא יהא מפסיק ביניהם בית הפרס. היינו שדה שאבד קבר בתוכה שהוא מטמא באהל דאילו שדה שנחרש בה קבר מאחר שאינה מטמאה באהל כי מפסיק מאי הוי:
ומה שכתב וכן ארץ העמים הסמוכה לארץ ישראל וכו': **כתב** הראב"ד א"א אני לא מצאתי בתוספתא אלא מובלעות עכ"ל. ויש לתמוה שהרי בתוספתא דאהלות פרק י"ח שנינו ארץ העכו"ם אם יכול ליכנס בטהרה טהורה וכמה תהא סמוכה ויהא יכול ליכנס בטהרה רשב"ג אומר אפי' תלם אחד הרי זה מפסיק וזה מבואר בדברי רבינו ומשמע לרבינו שאע"פ ששנינו טהורה היינו לענין שלא גזרו עליה אבל מ"מ צריכה בדיקה. ומובלעות שכתב הראב"ד, שם בפ' הנזכר וכתבה רבינו בס"פ זה:

הלכה ז

מקום ששכנו בו עכו"ם. בפי"ח דאהלות.
ומ"ש ותרומה וקדשים וכו' תולין וכו'. בפי"ח דאהלות בתוספתא וכת"ק:

הלכה ח

וכמה ישהו במקום וכו'. פי"ח דאהלות.
ומ"ש אפילו עבד וסריס [או אשה] או קטן בן ט' שנים ויום אחד. תוספתא פי"ח דאהלות וכתוב בספרי רבינו או אשה ונוסחת התוספתא או שפחה ואיני יודע מאי קמ"ל דכיון דגזרו על איש אעפ"י שאין עמו אשה ואפי' הוא סריס וכו' ממילא משמע דגזרו על אשה אע"פ שאין עמה איש ולגירסת התוספתא קשה מאי איריא שפחה דנקט:

הלכה ט

מדור עכו"ם שהיה בו עבד או אשה וכו'. משנה שם.
ומ"ש או קטן בן ט' שנה. בתוספתא ואיני יודע למה הצריך שיהא בן ט' שנים ואפשר שהטעם שמאחר שפחות מכאן אין ביאתו ביאה אינו יודע לשמור מביאה דוגמא לדבר מה שאמרו לענין יחוד קטנה היודעת טעם ביאה ומאחר שאינו יודע לשמור מביאה ה"ה דאינו יודע לשמור אם קברו שם נפל:
ואת מה הן בודקין וכו'. כך היא הגירסא הנכונה והדין משנה שם.
ועל מ"ש מדור העכו"ם שחרב. כתב הראב"ד מדור העכו"ם שחרב הרי הוא בטומאתו עד שיבדק א"א במשנה שנינו רשב"ג אומר עיר של עכו"ם שחרבה אין בה משום מדור העכו"ם ואין עליו מחלוקת ואולי יש הפרש בין עיר שחרבה למדור שחרב עכ"ל. ואיני יודע איך נתפייס הראב"ד בזה שעדיין יקשה על רבינו למה השמיט דין עיר עכו"ם שחרבה וגם מהיכן הוציא לחלק בין עיר עכו"ם שחרבה למדור העכו"ם שחרב ועוד היאך אפשר לטמא במדור ולטהר בעיר והרי בכלל העיר מדור ואיך יטהר ולכן נראה לי

שרבינו סובר שמאחר שדין עיר שנויה בשם רשב"ג משמע דרבנן פליגי עליה והלכתא כוותייהו וכ"פ בפי' המשנה שאין הלכה כרשב"ג וכתב רבינו שם שטעם רשב"ג מפני שהב"ח יחפרו בה תמיד ומוציאין מה שיש שם ולפ"ז הדבר ברור דרבנן פליגי עליה ממה שנתבאר בספ"ט בור שמטילין לתוכו נפלים המאהיל עליו טמא דין תורה אע"פ שחולדה וברדלס מצוי שם מפני שכך היא לשון התוספתא ומשמע לרבינו שהם דברי חכמים שחלקו על רשב"ג ואע"ג דרשב"ג נקט עיר וחכמים נקטו מדור הכל אחד דמדור היינו עיר א"נ דמדור הוא בית אחד ושינתה התוספתא ורבינו לכתוב מדור במקום עיר לרבותא דאפילו מדור אחד טמא כ"ש עיר שיש בה מדורות הרבה. וא"ת אפילו תימא דפליגי רבנן עליה הא קי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו י"ל דשאני הכא דגמרא בפ"ק דפסחים (דף ט') ובפרק כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ב) ובפרק כל היד (נדה דף ט"ו) אמרו בחד תירוצא דלא כרשב"ג ואי הוה סבר גמרא דהלכה כוותיה לא הוה אמר תירוצא סתם דלא כהלכתא כך נ"ל לדחוק לדעת רבינו:

הלכה י

האיצטווניות אין בהם משום מדור העכו"ם וכו'. ודברים אלו משנה פי"ח דאהלות ופירש שם רבינו אצטוונית [הוא] מקום וכו' ואין לו כותל והוא מין ממיני הכרמלית וכו'. צריפין מין ממיני האהלים וכו' והוא מחודד ואין לו גג וכו'. מקום החצים המקומות שיעשו בו החצים. לגיונות מרוצות הפרשים לפי שאלו המקומות אין בהם יישוב ולא יקברו בו ואמנם יעמדו בו בזמן מהזמנים מעט ולזה לא גזרו עליהם:

כתב הראב"ד והתקרה שע"ג העמודים וכו' א"א זה פירוש האלקטיות עכ"ל. ופשוט הוא וכ"כ רבינו בפירוש המשנה:

הלכה יא

החנות אין בה משום מדור העכו"ם אא"כ היה דר בתוכה. תוספתא בסוף אהלות: **חצר שהיא טמאה משום מדור העכו"ם וכו'**. שם בית שער ואויר החצר בזמן שהם מעורבים במדור העכו"ם טמאים משום מדור העכו"ם אם אינן מעורבים וכו' אינן טמאים וכו' ונראה שרבינו מפרש שהכוונה שבזמן שהחצר טמא בית שער והאויר טמא. ומ"ש בסמוך בית שער ואוירה של חצר אינן טמאים היינו שידוע שלא דרו בחצר ואינה טמאה הילכך אף על פי שדרו בבית שער או באמצע החצר דירת עראי היא זו ואינם טמאים טומאת עצמם לבדם אבל כל שהחצר טמאה גם אוירה ובית שער טמאים ונמשכים אחריה עכ"ל הר"י קורקוס ז"ל ויש לגמגם במה שאמר אף על פי שדרו וכו' באמצע החצר דירת עראי היא זו שאם דירה באמצע החצר דירת עראי היא וטהור היכי משכחת

חצר שיהיה טמא משום מדור הטמא וצ"ל דבשדר עכו"ם בבית גם החצר טמא משום מדור העכו"ם אבל כשלא דר אלא בחצר דירת עראי היא וטהור:

ואין מדור העכו"ם ולא בית הפרס בח"ל. גם זה שם ואם תאמר היכי שייך לומר כן והרי ח"ל כולה טמאה יותר מטומאת מדור העכו"ם ואין לומר דמשום מובלעות הוא דתני הכי דהא משמע התם דאשקלון מהמובלעות ויש בה משום מדור העכו"ם וי"ל דאיצטריך משום כהנים דבח"ל דדוקא בארץ ישראל גזור עכ"ל רבינו שמשון וכתב הר"י קורקוס ז"ל ולדעת רבינו נראה דמובלעות הוא דאיצטריך למיתני הכי ולהו נ"מ ולכך סמך לו דין מובלעות לפרש דלהכי נ"מ דאל"כ אמאי שבקיה עד הכא גבי דין ארץ העכו"ם הוה ליה לכתבו מה שייך למדור העכו"ם אלא ודאי כדכתיבנא וההיא דאשקלון יש בה משום מדור העכו"ם לא חשש לה עכ"ל ואני מצאתי כתוב ואין מדור העכו"ם וכו' היינו דאין לו תקנה כמו שאמר למעלה פ"ו מטהר בית הפרס לפני שני ת"ח ובחוץ לארץ אין תיקון וגם במדור העכו"ם אמר למעלה שבודקין אותו ובחוצה לארץ אין תיקון עכ"ל:

הלכה יב

עיירות המובלעות בארץ ישראל וכו'. עד סוף הפרק תוספתא בסוף אהלות שם:

פרק יב

הלכה א

טפח על טפח וכו'. משנה פ"ג דאהלות ומימרא דרבא פרק מי שמתו (ברכות דף י"ט ע"ב) ופירוש מרובע כתב רבינו בפירוש המשנה למעט כל שהמקום ארוך וקצר אפילו שיש בתשבורתו טפח על טפח אינו אהל:

כתב הראב"ד א"א לא בירר את דבריו דחלל טפח פנוי בעינן וכו'. וי"ל שרבינו העתיק לשון המשנה כמות שהוא וכבר נודע שזה הוא דרכו ועוד שלקמן בפרק זה ביאר רבינו שכתב גבי ארונות של עץ אם יש בין כיסוי הארון והמת טפח חוצץ וגם בפ"ז כתב כמה פעמים אם יש לו חלל טפח ואם אין שם חלל טפח ולשון חלל הוא המקום פנוי:

היה האהל פחות מרום וכו'. בפ"ז דאהלות נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדים טהור מפני שטומאתו בוקעת ויורדת ואיכא בכמה דוכתי.

בד"א בשלא היה האהל אדם או כלים וכו'. בפ"ו דאהלות:

הלכה ב

ומה שכתב וכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה הבאים במדה הרי הם כאהלים ואינם ככלים ולפיכך חוצצים בפני הטומאה. כך מצאתי בדברי רבינו בספר מוגה וכך היתה

נוסחת הראב"ד בדברי רבינו שכתב א"א והלא אפילו של עץ והם באים במדה כדאיתא פרק יש מביאין וחוצצין עכ"ל. וי"ל שגם רבינו סובר כן שהרי בפי"ג כתב דכלי עץ הבאים במדה מביאין וחוצצין וכמו ששנינו וכאן איידי דפתח בכלי אבנים סיים בהו לומר שאף ע"פ שאין מינם מקבל טומאה אינם חוצצים אלא אם כן באים במדה ולא למעט כלי עץ אתא וסמך על מה שכתב בפרק י"ג:

הלכה ג

נסר שהוא נתון על פי תנור חדש וכו'. בפי"ב דאהלות פירש דתנור חדש כל זמן שלא הוסק אינו כלי וחשיב כאבן וישן דהיינו שהוסק הוי כלי ויש בספרי הדפוס חסרון וכך היא הנוסחא הנכונה היתה הטומאה תחת הנסר כלים שעל גביו טהורים טומאה על גביו כלים שתחתיו טהורים:

הלכה ד

נסר שהוא נתון ע"פ שני תנורים וכו'. נראה שזהו פי' מה ששנינו שם נתון ע"פ שני תנורים טומאה ביניהם הם טמאים. והראב"ד כתב שהרי הם כשני אהלים זה בצד זה וכו' א"א אין הטעם הזה מספיק וכו'. מ"ש והמשנה מדברת בעודף מכל צדדיו באמת פשט המשנה כך הוא דקתני בריש פרק י"ב דאהלות נסר שהוא נתון ע"פ תנור חדש ועודף מכל צדדיו בפותח טפח טומאה תחתיו כלים שעל גביו טהורים וכו' ובישן טמא וכו' נתון על פי שני תנורים טומאה ביניהם הם טמאים ר"י בן נורי מטהר ומשמע דנתון על שני תנורים דקתני בסיפא בעודף מכל צדדיו פותח טפח היא דומיא דרישא ועוד דבתר הכי קתני דין נסר שהוא נתון על גבי תנור ישן יוצא מזה ומזה טפח אבל לא מן הצדדין טומאה בצד זה כלים שבצד השני טהורים משמע דעד השתא לא איירי אלא בעודף מכל צדדיו פותח טפח גם מה שהכריע מדקתני הם טמאים גם מה שהכריע מדקתני בתוספתא רבי יוחנן בן נורי מטהר בתנור דברים נכונים הם. ומ"ש ובתוספתא נתון על שני תנורים וחדש באמצע וכו' בא להכריע שאין הדבר כמ"ש דנתון על שני תנורים ישנים אין טמא אלא ביניהם שהרי בתוספתא טמאו אפילו בחדש באמצע ועפ"ז כבר אפשר ליישב דברי רבינו בדוחק:

וכן נסר שהוא וכו'. גם זה שם:

הלכה ה

אדם שנשא כלים וכו'. ריש פרק ט"ז דאהלות וכרבי עקיבא שאמר אני אתקן שיהיו דברי חכמים קיימים.

ומה שכתב גזרו על שהיקפו טפח וכו'. בפירקא קמא דשבת (דף י"ז):

הלכה ו

ארונות של עץ וכו'. בפרק מי שמתו (ברכות דף י"ט ע"ב) א"ר אלעזר בר' צדוק מדלגים היינו ע"ג ארונות ואמרינן התם מפני שרוב ארונות יש בהם חלל טפח וחוצץ בפני הטומאה וקשה דאדרבא פותח טפח מטמא יותר דמטמא כל סביביו וכמ"ש בפ"ז ולזה כתב רבינו דהני מילי בקבר אבל בארונות של עץ אין דינם כקבר סתום ולכך פותח טפח הוי אהל וחוצץ ככל אהלים החוצצים בפני הטומאה דבקרא קבר כתיב:

וכתב הראב"ד א"א זה המחבר דלה מים מבורות עמוקים וכו'. אע"פ שהתוספות שם כתבו כדבריו מ"מ אינו כדאי פי' זה להטעות למי שפירש פי' אחר ולומר עליו שטעה ואין לומר שטעמו מפני שאין דרך להניח מתים בארונות של עץ מגולים על פני השדה שג"כ ארונות של אבן אין דרך להניח המת בתוכן והם מגולים על פני השדה וצ"ל שהיו מניחים הארונות מגולים בעוד שהיו חופרים הקברות ולפעמים היו רבים שהיו תופסין כל הדרך והיו צריכים לדלג עליהם:

ומ"ש הראב"ד והתוס' שאין הכהנים מוזהרים אלא על טומאה שהנזיר מגלח עליה. הוא בתוספתא דמכות:

הלכה ז

קורה שהיא נתונה מכותל עד ארבעה טפחים. בריש פרק י"ב דאהלות.

ומה שכתב אף על פי שאין כולה שוה וכו'. כתב הר"י קורקוס דדייק כן רבינו מדקתני מביאה את הטומאה תחת כולה דאי לא כן ליתני מביאה את הטומאה ותו לא.

ומה שכתב בזמן שהיא עגולה שלשה טפחים. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו שלשה טפחים כדתנן בעירובין פירקא קמא (דף י"ג ע"ב) שכן מצינו בדברי הימים בים שעשה שלמה עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו שלשים באמה יסוב אותו:

הלכה ח

סאה שהיא מוטה על צדה באויר וכו'. תוספתא דאהלות פי"ג פי' סאה זו הוא חלולה וכשהיקפה ד' טפחים וחצי כשתתן קו באמצעה יהיה רחבו של קו טפח ומחצה שהם שש אצבעות וגבהו שלש אצבעות וכשאנו מגביהין הקו אצבע למעלה מאמצעה נמצא גבהו ד' אצבעות שהוא טפח ומתוך שכשעלה אצבע למעלה הוא שמתקצר ועולה נמצא מתקצר מרחבו אצבע מכאן ואצבע מכאן נשאר גם ברחבו טפח הרי בקו זה טפח על טפח מרובע:

ומ"ש לפיכך אם היתה גבוהה מעל הארץ חצי טפח וכו'. מבואר שנמצא צד העליון גבוה מן הארץ טפח ומחצה וכשאנו מגביהים אצבע למעלה מאמצע גבהה נמצא ששם הוא טפח על טפח:

וכתב הראב"ד ק"ל אם זה הגבהות שאמר אויר הוא וכו'. איני יודע מי הכניסו במבוכה זו ודברי רבינו מבוארים ע"פ מ"ש:

וכן עמוד וכו'. משנה פי"ב:

לפיכך אם היה בהיקף וכו': **כתב** הראב"ד מה הועיל זה האיש בצורותיו ולא האיר ולא הצהיר מה צורך לכ"ד טפחים וכו'. אין דברים אלו השגה על רבינו שדרך רבינו בספר הזה להעתיק הדברים מהמשנה והתוספתא והגמרא לא לפרשה שכן קראו חיבור לא פירוש כ"ש שמתוך דבריו נעמוד על פירושן כי אין ספק דבשוכב מיירי דזקוף לא מיקרי מוטל אלא עומד גם סתם עמוד אינו חלול אלא אטום ולטמא מה שתחת דופנו מכאן ומכאן מבחוץ ולא משכחת שיהיה לו אהל טפח אא"כ היקפו כ"ד טפחים שנמצא רחבו שמונה טפחים שכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו ג' טפחים ונמצא שיכול אדם לרבע תחת דפנו שמכאן ומכאן טפח על טפח ברום טפח שהרי כשיש כאן ריבוע של ח' על ח' אם תעשה בתוכו אהל של ח' נמצאו הזויות עודפים ח' חומשים לכל קרן דכל אמתא בריבוע' אמתא ותרי חומשי באלכסונה נמצא האלכסון עודף על הרוחב י"ו חומשים תן מהם מחצה לקרן זה ומחצה לקרן זה הרי לכל אחד ח' חומשים ואם באת לעשות בקרן שחוץ לעיגול ריבוע של טפח על טפח נמצא אלכסונו עודף על רחבו שני חומשים ונמצא מדת אלכסונו ז' חומשים לא נשתייר לנו יותר על הצורך אלא חומש אחד ומשום חומש אחד לא דק ועוד דכל אמתא בריבועה אמתא ותרי חומשי אינו מכוון לגמרי שחסר מתוכו מעט ואע"פ שסמוך לארץ אין בו טפח על טפח מ"מ חשיב כשיפועי אהלים:

פרק יג

הלכה א

כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אהל וכו'. **כיצד אחד חור שחררוהו מים וכו'**. פרק י"ג דאהלות:

הלכה ב

בד"א שהיה האהל חזק ובריא וכו' כיצד שריגי האילנות וכו'. בפ"ח דאהלות בכלל המביאים את הטומאה וחוצצין בפני הטומאה הסככות והפרעות שהם יכולים לקבל

וכו' מעזיבה בינונית אלו הן הסככות אילן שהוא מיסך על הארץ ופרעות היוצאות מן הגדר.

ומ"ש ואם אינם ראויים לקבל מעזיבה בינונית הרי אלו מביאים מדבריהם ואינם חוצצין. בפרק תינוקת (נדה דף ס"ח ע"ב) אמרו סככות ופרעות מדאורייתא אהל מעליא בעינן ורבנן הוא דגזרו וגם בפרק דם הנדה ובפ"ק דמ"ק (דף ה' ע"ב) מוכיח דסככות ופרעות הוו דרבנן וסובר רבינו דע"כ מתניתין דקתני מביאין וחוצצין אהל דאורייתא הוה דאי מדרבנן בשלמא מביאין דהוי חומרא ניחא אלא חוצצין דהוי קולא איך יקלו חכמים לטהר מה שהוא טמא מן התורה ועוד שכל אותם השנויים במשנה אהל מדאורייתא וא"כ כשיכולים לקבל מעזיבה בינונית הוי אהל דאורייתא וההיא דנדה דקאמר שהם דרבנן היינו באין יכולים לקבל מעזיבה בינונית שאינו אהל מאחר שהוא רעוע אלא חכמים גזרו בו לחומרא דהיינו להביא אבל לא לחוץ בפני הטומאה ופי' אם יכולים לקבל מעזיבה בינונית לדעת רבינו היינו שהוא חזק ויש בו כח לקבל מעזיבה לא קלה ולא כבדה אלא ממוצעת בין הכבדות והקלות ואם אינם יכולים היינו שהם רעועים ואין בהם כח לקבל בינונית שאפילו שהם יכולים לקבל רכה דהיינו קלה לאו כלום הוא וז"ש רבינו יכולים לקבל והם עומדים ואם אינם וכו' והם נופלים וכן כתב בפירוש המשנה:

כתב הראב"ד ואם אינן ראויים לקבל מעזיבה בינונית א"א קשה לי מאי דאמרינן בתוספתא וכו'. כוונת הראב"ד פה להקשות על רבינו שכתב שהטעם שצריך שיהיו מקבלים מעזיבה בינונית הוא מפני שהאהל שמביא וחוצץ צריך שיהיה חזק ובריא והרי אמרו בתוספתא שאע"פ שהתרפו דהיינו שנתקלקלו והרקיבו רואים אותן כאילו הן של מתכת. וכן שנינו שעוף ששיכן מביא וחוצץ ולכך העלה שאין הטעם מפני שצריך שיהא אהל בריא וחזק אלא שיהיו דבוקות ולא יהיו מובדלות זו מזו שאם היו דבוקות אע"פ שנתקלקלו והרקיבו ואין בהם כח לקבל מעזיבה רואין אותן כאילו הן של מתכת ולדעת רבינו י"ל דההיא דהתרפו ל"ק דהתם מיירי להביא טומאה מדבריהם וההיא דעוף ששיכן דמיתניא גבי הנך שמביאין וחוצצין י"ל דאה"נ שצריך שיהיה ראוי לקבל מעזיבה בינונית ולא תיקשי לן עוף מי מקבל שום מעזיבה שיש עופות גדולים שהם ראויים לקבל ועי"ל שרבינו כתב בפירוש המשנה דאיירי בעוף קשור בכותל דהשתא מקבל הוא מעזיבה:

הלכה ו

(ג-ו) **אלו מביאין וחוצצין וכו' עד כבש כנף הטלית באבן הרי זו מביאה את הטומאה.** בפ"ח דאהלות.

ומה שכתב הבאים במדה. נתבאר בפרק ו'. כתב רבינו שמשון ד' ירקות במחוברים איירי דומיא דסיפא דאי בתלושין אי הוכשרו לא חייצי ואי לא הוכשרו היינו אוכלים טהורים וכ"כ בתוספות פ"ק דסוכה (דף י"ג ע"ב) בד"ה ירקות:

כתב הראב"ד ופשוטי כלי עור א"א זו היא סקורטיא וקטבליא:

ועל מ"ש רבינו ורחיים של יד שהרי היא בכלל כלי אבנים: **כתב** הראב"ד כלי אבנים כל אלו מביאין ואין חוצצין א"א אולי סובר זה המחבר שאין שום כלי חוצץ בפני הטומאה וכו'. כתב שסובר כן רבינו ממ"ש גבי המביאים וחוצצין כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה הבאים במדה משמע שאם אינם באים במדה אינן חוצצין וגבי מביאין ולא חוצצין כתב ורחיים של יד שהרי הוא בכלל כלי אבנים משמע בהדיא שסובר דאפי' כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה אינם חוצצין אם אינם באים במדה ורבינו אינו סובר חילוק זה שחילק הראב"ד שהרי בפי' המשנה דאהלות פ"ח גבי הא דתנן דרחיים של אדם [שהוא רחיים של יד] מביא ואינו חוצץ כתב שהוא ג"כ אם היה על ארובה שבין בית לעליה או בחלון שבין ב' בתים שהוא אינו חוצץ אם לא שם אותו כמו אבן האבנים שהם חוצצין לפי שמתנאי הדברים החוצצים שלא יהיה דעתו לפנותו. ולענין מ"ש הראב"ד שלא אמרו אלא שלא נעשה אהל ולא מעמיד אהל אבל בחור או בחלון שבין בית לבית וכו'. י"ל שרבינו סובר שמאחר ששנינו שאפילו כלי גללים מביאים ולא חוצצין בכל גווני משמע שאינם חוצצין אפילו בחור או בחלון שבין בית לבית וכ"כ הוא ז"ל בפירוש המשנה פ"ו דאהלות ויש קצת סעד לפירושו ממה שמנו בכלל המביאים ואינם חוצצים ריחיים של אדם שאלו יותר ראויים לחוץ בין בית לבית מלהיות אהל:

ומ"ש והוא שיהיה ראש זו בין רגלי זו ויהיו כלן דבוקות. ז"ל רבינו בפי' המשנה [בתנאי] שיהי' ראש כל בהמה בין רגלי האחרת ויתחברו כולן ויהיו עומדות ולא הולכות וכן נתבאר בתוספתא עכ"ל:

ומ"ש גבי מביאין ולא חוצצין האדם. בפ"ו דאהלות אדם וכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר:

הלכה ז

נסר שהוא צף על פני המים וכו'. תוספתא פ"ט דאהלות:

הלכה ח

אלו חוצצין ולא מביאין וכו'. משנה בפ"ח דאהלות:

כתב הראב"ד וחבילי מטה והמשפלות א"א מרזבלין:

פרק יד

הלכה א

אין טומאה נכנסת לאהל וכו' בד"א בחלון שעשה אותו האדם לתשמיש וכו'. בפרק י"ג דאהלות.

ומה שכתב שיעורו כפונדיון. לשון המשנה שיעורו מלא מקדח גדול של לשכה ובפי"ז דכלים תנן דהיינו כפונדיון האיטלקי.

ומ"ש וחלון העשוי לאורה הוא שאין עליו תקרה וכו'. זה הוא פי' רבינו במה ששנינו בפרק י"ג חלון שהוא לאויר שיעורו מלא מקדח:

הלכה ב

חלון הנעשה שלא בידי אדם וכו'. בפרק י"ג דאהלות.

ומה שכתב והוא כראש גדול של אדם. בפרק י"ז דכלים.

ומה שכתב או שהיה חלון פקוק ונטל הפקק או שהיתה בו זכוכית ונשברה. תוספתא דאהלות פרק י"ד.

ומה שכתב והוא שלא חשב עליו לתשמיש וכו'. בפרק י"ג דאהלות:

הלכה ג

מאור שהתחיל לסתמו וכו'. גם זה שם.

ומה שכתב מפני שלא היה לו טיט לגומרו או שקראו חבירו או שחשכה לילי שבת. פי"ד דתוספתא דאהלות:

הלכה ד

חלון גדול העשוי לאורה וכו'. בפרק י"ג דאהלות שנינו הסריגות והרפפות מצטרפות כמלא מקדח כדברי ב"ש וב"ה אומרים עד שיהא במקום אחד מלא מקדח:

וכן חלון העשויה לתשמיש ובה סככות ורפפות וכו'. נלמד מהדין הקודם:

הלכה ה

חלון שהיא גלויה לאויר וכו' עד מפני שהוא גלוי לאויר. פי"ג דאהלות שם:

הלכה ו

החור שבדלת וכו' עד הרי הוא כסתום. שם וכר"ע:

הלכה ז

ומ"ש העושה חור בכותל. שם העושה מקום לקנה ולאספתי ולנר שיעורו כל שהוא כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בפותח טפח לזון את עיניו ולדבר עם חבירו

ולתשמיש בפותח טפח ופירש שם רבינו יאמר שמי שניקב בכותל נקב עובר להגביה בו קנה לענין מה או מסמר ינעול בו הפתח הוא אשר יקרא אספתי וכו' או לשום שם כלי ישימו עליו נר או להשקיף ממנו מי שילך מביתו או לקרות ממנו מי שירצה הנה שיעור זה הנקב פותח טפח עכ"ל:

וכתב הראב"ד העושה מקום בכותל וכו'. א"א זה עשה פירוש לאספתי ששנינו וכו'. מה שתמה על פי' הרב היוני נתיישב בדברי רבינו שמשון שפירש קנה של גרדי אספתי חרב ויש לאורגים כלי שנקרא חרב עכ"ל. ומה שהקשה על פי' רבינו למה הוציאו בלשון אספתי י"ל שמפני שהמסמר שעושין לנעול בו הפתח הוא משונה משאר מסמרים בעביו ואפשר שגם בתבניתו הוא משונה ייחדו לו שם אחר ולפי' הראב"ד ניחא שכל שלשת הדברים הם מיוחדים למנורה וגם כי כתב ר"ש שי"ג במשנה עצמה לאצבתי אבל איני יודע מה ענין לקנה מנורה בחור שבכותל הלא במנורה עצמה הם מונחים:

פרק טו

הלכה א

חלון תשמיש שסתמה וכו'. בפי"ג ממס' אהלות אלו ממעטים את הטפח וכו' ואלו שאינם ממעטים וכו' ובפרק לא יחפור (בבא בתרא דף כ') מוכח דתרתי בעינן שלא יהא מקבל טומאה ושלא יהא דעתו לפנותו.

ומ"ש לפיכך אם סתם החלון או מיעטו באוכלים שאינם מוכשרים וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. שם:

הלכה ב

ומ"ש חבית שהיא מליאה גרוגרות וכו' עד ואם לאו אינם חוצצין. בפי"ו דאהלות ונתבאר בפרק לא יחפור (בבא בתרא דף י"ט).

ומ"ש עשבים המרים וכו' עד שהרי הם ראויים ומקבלים טומאה. גם זה שם:

כתב הראב"ד או סתמה עד שנשאר בה פחות מטפח א"א פחות מטפח לכזית מן המת וכו'. ואין זה השגה על רבינו דלישנא דמתניתין דפי"ג דאהלות נקט דקתני אלו ממעטין את הטפח וסמך התנא על מה ששנה בפ"ד דאהלות כזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו בד' טפחים וגם רבינו סמך על מ"ש כן בפ"ז:

הלכה ג

מיעט את הטפח בפחות מכזית וכו'. בפי"ג דאהלות:

הלכה ד

סתם החלון בכלי חרש וכו'. פ' לא יחפור שם.

ומ"ש וצ"ל כלי חרש זה מאוס ונקוב וכו'. נלמד שם מהסוגיא:

ועל מ"ש רבינו מפני שאינם ראויים למלאכה: **כתב** הראב"ד א"א דוקא למעט בחלון וכו'. כן הכריחו התוס' בפרק לא יחפור עלה כ' ואין כן דעת רבינו שהרי כתב בפירוש אם סתם החלון או מיעטו:

ועל מ"ש רבינו וכן פחות מכביצה אוכלים שאינם מוכשרים וכו': **כתב** הראב"ד אומר אני דלחלון שהוא ד' על ד' וכו'. אין דבריו מוכרחים והר"י קורקוס ז"ל כתב על דבריו בשום מקום לא מצאתי שהוזכר שיעור ד' להביא טומאה רק להוציא ולהציל על שאר הפתחים ואם כוונתו כאן בחלון ד' ובא למעטו עד שלא ישאר טפח כי אז חשוב ואינו מתמעט עד שיבטל המיעוט ואותו נקרא חלון והיינו כל הנהו דלא יחפור דחלון הוזכר שם אבל טפח חור הוא ואין צריך לבטל המיעוט והיינו ההיא מתניתין דאהלות כי שם לא אמרו חלון אלא אלו ממעטים בטפח אם זאת כוונת הראב"ד לא מצאתי מי שחילק בו ובתוס' אחלון טפח מפרשי ההיא דלא יחפור ורש"י כתב בהדיא אם יש טפח בחלון בין בית לבית גם רבינו שמשון והרמב"ם כך פירשוה וכולם חלון נקראים וכמו שכתב חלון שהוא לאויר שיעורו כמלא מקדח לתשמיש שיעורו בטפח ולא מצאתי מקום מאין חילק כן עכ"ל:

הלכה ה

היה בבית מת וכו'. **עד סוף הפרק**. בפי"ג דאהלות שם וכחכמים:

ועל מ"ש רבינו או נתמעט בקורי עכביש. כתב הראב"ד א"א זה במקום הכבי שאין בה ממש עכ"ל. ופשוט הוא שזו היתה כוונתו ואע"פ שלשון כבי נאמר בפרק י"ז דכלים על מה שנמצא בתוך שפופרת של קנה לפי שאין דרך לשום בחלון מה שבתוך הקנה ועוד דלא שייך למימר בה שאין בה ממש לכך פירש רבינו שהוא קורי עכביש שדרכן להמצא בחלונות והם דומים ליריעה לבנה שבתוך הקנה ויש מהם דקים יותר מחוט ריר תולעת המשי וזהו שאין בו ממש:

פרק טז

הלכה א

ארובה שהיא באמצע תקרת הבית וכו'. משנה רפ"י דאהלות (משנה א').

ועל מ"ש כנגד ארובה טהור, מ"כ ואע"פ שאין בארובה פותח טפח לא אמרינן דהוי כלבוד דשאני טומאה דהכי גמירי לה.

ומ"ש אם יש בטומאה כדי שתתחלק וכו'. שם כרבי יוסי ויש כאן חסרון בספרי הדפוס וכך היא הנוסחא הנכונה אם יש בטומאה כדי שתתחלק וימצא כשיעור תחת התקרה וכשיעור תחת ארובה הכל טמא ואם לאו הבית טמא וכנגד הארובה טהור.

ועל מ"ש רבינו אם היה בארובה פותח טפח וכו' וכנגד כל הארובה טמא: כתב הראב"ד א"א כמדומה אני שיש כאן שיבוש וכו'. ודבר פשוט הוא ונ"ל שודאי יש כאן ט"ס וצריך לכתוב וכנגד הטומאה במקום וכנגד כל הארובה. ויש ליישב הגירסא בדוחק דה"ק אם יש בארובה פותח טפח המאהיל על מקצת הטומאה כמאהיל על כולה:

היה בארובה פותח טפח ונתן אדם רגלו מלמעלה וכו'.

שם ומ"ש אין בארובה פותח טפח וכו' עד ואין טומאה יוצאת לו. גם זה שם וכחכמים ויש פה בספרי הדפוס חסרון וכך הגירסא הנכונה היתה הטומאה תחת הארובה אם טומאה קדמה את רגלו טמא שהרי האהיל על הטומאה אם רגלו קדמה את הטומאה טהור שהרי רגלו מקצת האהל. וביאור הדבר דבסיפא חשיב כסתום כיון שנסתם קודם שבאה הטומאה אבל אם קדמה הטומאה כשפשט רגלו שם נטמא קודם שסתם הנקב:

הלכה ב

היה כזית מן המת בפי העורב וכו'. תוספתא בפרק י"א דאהלות וכת"ק ואע"פ שכבר נתבאר שאפילו טומאה למטה כל שהיא כנגד ארובה הבית טהור הכא שאני כיון שהאהיל כנגד ארובה נטמא הכל כי נתערבה הטומאה משא"כ שם שאין שום אהל כנגד ארובה לערב הטומאה:

הלכה ג

בית וארובה באמצע תקרת הבית וכו' עד אין טמא אלא הבית. משנה פרק י' דאהלות.

ומ"ש הכל טמא שאין כלי טמא חוצץ. הוא על פי מה שנתבאר בפרק י"ב ופי"ז גבי אדם וכלים שנעשו אהל על הטומאה שאם היו כלים על גביו אפילו שלא כנגד הטומאה טמאים ואם היתה טומאה על גביו וכלים תחתיו כל כלים שתחתיו טמאים.

ומה שכתב גבי אין בארובות פותח טפח היתה הטומאה כנגד ארובות וכו' הבית והעלייה טמאים. בקדמה טומאה מיירי וכדדייק לישנא דהיתה טומאה שאם קדם הדבר שנתן לטומאה לא דומיא דמאי דכתב אם רגלו קדמה את הטומאה טהור.

ומ"ש וכל אלו הדינין בעושה ארובה וכו' כמו שביארנו. בפי"ד:

הלכה ד

הפותח את המעזיבה וכו'. בפי"ב דאהלות סנדל של עריסה שפחתה בתוך הבית אם יש שם פותח טפח הכל טמא ואם לאו מונים בו כדרך שמונין במת ושינה רבינו לשון המשנה וכתב הפותח את המעזיבה כלומר שאם נפחת' מאליה תניא בתוספת' ששיעורה מלא אגרוף וביאור המשנה כ' רבינו שם עריס' היא המטה מלשון ערשו ערש ברזל [סנדל של עריסה הוא דומה לעטרה של פתח אשר יעשה מברזל וזה שיעשה מברזל] טבעת יכניסו בו סנדל זה עד שהוא נראה בבית אם היה אותו הנקב טפח על טפח הכל טמא ר"ל העלייה וכל הכלים שבה ואם לא היה באותו נקב טפח על טפח העלייה טהורה וזה הסנדל יטמא בהיותו מאהיל על הטומאה הוא והמטה שנוגעת בו טמאים טומאת ז' והתינוק טמא טומאת ערב דמיירי שהטומאה תחת הפתח וקדמה טומאה לסנדל וא"ת כשאין בו פותח טפח למה עלייה טהורה מ"ש ממה שנתבאר בפרק זה אין בארובות פותח טפח והיתה טומאה כנגד ארובות ונתן דבר שהוא מקבל טומאה העלייה והבית טמאים שהרי עירב הטומאה ותירץ הר"י קורקוס ז"ל שכל דבר שנכנס בעובי המעזיבה וממלא הפחת ויושב שם מהתקרה הוא חשיב ואין אומרים בו עירב את הטומאה ולפיכך דייק רבינו לכתוב והיתה רגל הערס סותמת את הארובה.

ומ"ש נפחתה המעזיבה מאליה וכו' כמו שביארנו. בפי"ד:

הלכה ה

ארובה שבתוך תקרת הבית וכו'. בפרק י' דאהלות ארובה שהיא בתוך הבית וקדרה נתונה תחתיה שאם תעלה ואין שפתותיה נוגעות בארובה טומאה תחתיה בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת פי' ארובה שהיא לאויר וקדרה נתונה תחתיה בארץ מכוונת כנגדה שאם תעלה וכו' כלומר שאינה רחבה יותר מהארובה עד שתהא מגעת אפילו כל שהוא בתקרה עד שלא תהא יכולה לצאת טומאה תחתיה רצוצה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כדין כל טומאה רצוצה אע"ג דאין כלי חרש מיטמא מגבו הכא דטומאה בוקעת תוכה נמי טמא והוא הדין כשהטומאה בתוכה או על גבה דכיון דקי"ל דכלים נעשין אהלים לטמא אבל לא לטהר רואין הטומאה כאילו היא תחתיה ובוקעת ועולה בוקעת ויורדת והבית טהור מאחר שאינה נוגעת אפילו כל שהוא בתקרה.

ומ"ש היתה הקדרה גבוהה מן הארץ טפח וכו'. שם היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור בתוכה או על גבה הכל טהור זו היא גירסת רבינו וה"פ מאחר שהיא גבוהה מן הארץ טפח הוי שוליה וגג הבית אהל

הילכך טומאה תחת אחת מהם תחת שניהן טמא תוכה וגבה טהור מפני שאינו תחת אהל ואם היתה הטומאה בתוכה או על גבה הכל טהור כלומר תחתיה והבית טהור שמאחר שהיא גבוהה מן הארץ טפח הצילה על כל מה שתחתיה כך פירוש המשנה לפי גירסת רבינו אבל קשה כשהיא גבוהה טפח וטומאה בתוכה או על גבה אמאי תחתיה והבית טהורים הא קי"ל כלים אפילו כלי גללים שאין במינם קבלת טומאה נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר וא"כ גם תחתיה והבית טמאים וכבר השיגו הראב"ד וכתב שהגירסא הכל טמא וק"ל דלדידיה מי ניחא מאי דקתני בגבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה תוכה וגבה טהור הא מזה הטעם בעצמו היה להם להיות טמאים ואפשר דשאני הכא שאהל הכלי ואהל הבית כחד חשיבי הילכך לא מפלגינן בינייהו וכיון דאהל שתחת הכלי מיעוטא היא הוי טפילה לאהל הבית ודינו כמוהו. ומה שנתן רבינו טעם שאין כלי חרס מטמא מגבו היינו לומר דאילו היה מיטמא מגבו לא היה לו דין אהל כלל.

ומ"ש היתה הטומאה בתוך הקדרה וכו': **כתב** הראב"ד טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת א"א לא יורדת עד התהום כטומא' רצוצה וכו'. וא"ת תינח כשהיא בתוכה או על גבה אבל כשהטומאה תחתיה הרי היא רצוצה ולמה לא תרד עד התהום ודוחק לומר דלצדדין קתני ואפשר דכיון דקי"ל דאין כלי טמא חוצץ אעפ"י שהטומאה תחתיה הוה ליה כאילו היא מגולה:

ועל מ"ש רבינו היתה הקדרה גבוהה מן הארץ טפח וכו' היתה טומאה בתוכה או על גבה הבית כולו טהור. כתב הראב"ד א"א זה המחבר משבש המשנה מדעתו וכו'. אני אומר שגירסת רבינו במשנה היתה בתוכה או על גבה הכל טהור ולענין מה שהקשה הרב ר' אברהם בן דוד שהעיקר הוא הכל טמא לפי שהוא כלי טמא ואינו חוצץ ובוקעת הטומאה לתחתיה ואינו חוצץ רבינו בפירוש המשנה כתב שטעם שהבית טהור לפי שהטומאה כנגד ארובה וכן תחת הקדרה טהור לפי שהיא אהל להיותה גבוהה טפח אמנם יטמא כנגד הטומאה לבד עד לרקיע וכן מוכיח בתוספתא שאמרו בה כנגדו עד לרקיע טמא משמע שהשאר טהור ומכ"מ קשה שמאחר שאפילו כלי גללים נעשה אהלים לטמא אבל לא לטהר לא עדיפא קדרה מינייהו וצ"ע:

היתה הקדרה תחת הארובה וכו'. תוספתא דאהלות פרק י"א:

היתה הקדרה מונחת בצד אסקופת הבית כו' עד אבל הבית טהור. משנה סוף פ"י דאהלות היתה נתונה בצד האסקופה שאם תעלה והיא נוגעת בשקוף פותח טפח טומאה תחתיה או בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור תוכה או

על גבה הכל טמא. שאם תעלה אינה נוגעת בשקוף פותח טפח או מודבקת בשקוף טומאה תחתיה אין טמא אלא תחתיה ומצאתי בפירוש משניות מוגה שכתב שם רבינו ז"ל אסקופה שם המשקוף התחתון והוא גבוה מהארץ מעט ושקוף שם המשקוף העליון הנכחי אליו והוא אשר נקרא בלשון הכתוב משקוף וענין אמרו שאם תעלה נוגעת בשקוף פותח טפח שאילו חשבנו שהוגבהה ביושר יהיה מפי הכלי פותח טפח נכנס תחת השקוף וכשתהיה ההנחה והיא דבקה בארץ באי זה מקום שתהיה הטומאה מזה הכלי יטמא מה שהיא נכחי לטומאה לבד לפי שהטומאה לא הראתה פעולתה באהל כפי מה שהקדמנו אולם אם היתה גבוהה טפח הנה היא תאהיל ויטמא הבית מסבת פותח טפח אשר ממנה נכנס תחת המשקוף העליון הנכחי אליו וכן אם היתה טומאה בתוכה או על גבה תחתיה טמא לפי שהבית יטמא להגעת הטומאה תחת השקוף ותצא טומאה מהבית אל תחת הקדרה להיותה נכחית בטפח לתחת המשקוף ויטמא תחת הקדרה ג"כ והוא אמרו הכל טמא ואם היה זה הכלי אין ממנו תחת המשקוף אלא פחות מטפח או תהיה נכחית לשטח המשקוף מבחוץ עד שאילו עלתה ביושר ידבק צדה בצד השקוף וזהו אומרו או מודבקת לשקוף הנה היא אז אין חיבור בינה ובין הבית ויהיה דינה דין אהל בפני עצמו עכ"ל. ורישא קשיא שאם תעלה והיא נוגעת בשקוף פותח טפח למה לא יטמא הבית כיון שהשקוף מאהיל על הטומאה וצ"ל דמיירי כשאין הטומאה נכחית לשקוף אלא נכחית לאויר וה"ר עובדיה פירש בענין אחר:

ועל מ"ש רבינו היתה גבוהה מן הארץ טפח וכו' ותוכה וגבה טהור וכו'. כתב הראב"ד א"א זה האיש מפרש במקומות שאין להם צורך וכו' ואומר אני שזאת הקדרה צרה מפיה ויש לה כוליא טפח וכו'. באמת דברי הראב"ד נכונים ושפתים ישק וכן פירש ר"ש והרא"ש ומכ"מ אין זה תפיסה על רבינו מפני שרבינו בספר הזה מחבר לא מפרש וכתבו הר"ש והרא"ש בוקעת ועולה והבית טהור וכגון שהטומאה מן המשקוף ולחוץ דאי בטפח המשוך לפניה היה הבית טמא תוכה וגבה טהור דנצולת עם דופן הבית:

הלכה ו

קורות הבית והעליה וכו'. משנה פרק י"ב דאהלות:

ועל מ"ש רבינו וביניהם פותח טפח. כתב הראב"ד א"א אע"פ שאין ביניהם אויר טפח וכו'. נראה מדבריו שהבין בדברי רבינו שמ"ש וביניהם אויר פותח טפח באויר שבין קורה לקורה שבצדה מיירי ומפני כך הקשה עלה שמה צורך שיהיה באויר פותח טפח אפילו אין באויר פותח טפח אין הטומאה עוברת מקורה לקורה הואיל ויש שם אויר ולי נראה שזה דבר פשוט ולא דיבר רבינו אלא באויר שבין קורה לקורה שעליה מיירי ומשום

דבעי למיתנא היתה הטומאה בין התחתונה לעליונה בין שתיהם בלבד טמא הקדים לומר דהיינו דוקא כשיש בין תחתונה לעליונה פותח טפח שאילו לא היה ביניהם פותח טפח היתה טומאה בוקעת ועולה ולא היתה מטמאה אלא כנגדה בלבד:

ועל מ"ש רבינו גבי היו הקורות העליונות מכוונות כנגד האויר שבין קורות התחתונות היתה הטומאה ע"ג קורה העליונה כנגד הטומאה עד לרקיע טמא: **כתב** הראב"ד א"א וכן על גבי קורה התחתונה עכ"ל. והדין עמו שמאחר שאחד התחתונה ואחד העליונה הן לאויר כך לי שהיתה הטומאה על התחתונה כמו שהיתה על העליונה וכך הוא לשון המשנה היו העליונות כבין התחתונות וטומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא על גביהן כנגדו עד הרקיע טמא ולא חילקנו בין שתהיה על גבי העליונה לשתהיה ע"ג התחתונה ורבינו דנקט ע"ג קורה העליונה צ"ל דל"ד אלא איידי דנקט בבבא קמייתא ע"ג העליונה נקטה נמי הכא:

ומ"ש אין בקורות פותח טפח וכו'. תוספתא פי"ג דאהלות והוא נלמד ממתני' סוף פי"ד דאהלות:

ועל מ"ש רבינו לפי שכל טומאה שאינה תחת פותח טפח: **כתב** הראב"ד א"א כמה לשון זה מקולקל וכו'. וי"ל דרבינו לישנא קלילא נקט וקיצר במקום שהיה לו להאריך ולומר דלא אמרינן חבוט רמי אלא כשיש בקורה רוחב טפח אלא שסמך על מ"ש בפ"ה מהלכות סוכה גבי היה הסיכוך מדובלל:

בית שנסדק וכו'. משנה פי"א דאהלות.

ומ"ש אם היה רוחב הסדק כחוט המשקולת. שם בה"א כל שהוא ומפרש בתוספתא פרק י"ב דהיינו כחוט המשקולת:

וכתב הראב"ד א"א כמה קלקל עלינו את הענין וכו' ובתוספתא כותל שנסדק והוא כותל הבית וכו'. כלומר מדלא פירשה כדמפרש רבינו מאי דתנן הבית שנסדק דהיינו גג וכותליו אלא לכותל לבדו שנסדק קרי במתניתין הבית שנסדק וע"פ זה פירש השיעורים שבמתניתין לטומאה וכמו שמבואר בדבריו ודברי רבינו ופירושו מרווח בפי' דמתני' וכך פירשו רבינו שמשון והרא"ש וז"ל הרא"ש בית שנסדק כגון שפתחו במזרח ואחוריו לצד מערב ונסדק כל גג הבית מצפון לדרום מעבר לעבר:

הלכה ז

אכסדרה שנסדקה וטומאה בצד אחד וכו'. משנה פרק י"א דאהלות פירוש כל אכסדרה היא פרוצה מרוח ד' וסתומה משלש רוחות ונסדקה התקרה מהרוח הפרוץ עד הכותל הפנימי מעבר לעבר הב'.

ועל מ"ש רבינו עירב את הטומאה. כתב הראב"ד א"א כמה שיבושים נשתבש וכו'. דברי רבינו פשוטים וכך פירשוה הר"ש והרא"ש ואין דברי הראב"ד מובנים לי ואפשר דלטעמיה אזיל שפירש שהסדק הוא בכותל לא בגג ומשיג על רבינו שכתב נתן רגלו וכו' למעלה על הסדק ועדיין דברי הראב"ד צריכים עיון:

היה אדם מוטל על הארץ וכו'. שם וכב"ה:

וכן אם היו תחת הסדק וכו'. גם זה שם:

פרק יז

הלכה א

זיז שהוא יוצא מפתח הבית וכו'. פי"ד דאהלות הזיז מביא את הטומאה בכל שהוא הגיזרה והגבלית בפותח טפח איזהו הזיז שפניו למטה והגיזרה שפניה למעלה ובמה אמרו הזיז מביא את הטומאה בכל שהוא בזיז שהוא גבוה מן הפתח ג' נדבכין שהם י"ב טפח יתר מכאן מביאה את הטומאה בפותח טפח העטרות והפיתוחים מביאים את הטומאה בפותח טפח וכו' זיז שע"ג הפתח מביא את הטומאה בפותח טפח וכו' קנה שע"ג הפתח אפילו מאה אמה מביא את הטומאה כל שהוא דברי רבי יהושע ר"י בן נורי אומר אל יחמיר זה מן הזיז ופירש שם רבינו זה הזיז אשר יביא את הטומאה בכל שהוא כבר התבאר לך צורתו ותנאו וזה שיהיה לו תוספת אל מה שימשך לארץ ויהיה בינו ובין הארץ גבוה י"ב טפחים והוא יוצא מצד פתח [הבית] ונחשוב זה הקנה הנוסף שהוא כבר הגיע לארץ וכלל הטומאה אשר תחתיו לצד הארץ וכו'. [זיז] שעל גבי הפתח ר"ל שיהיה יוצא מהמשקוף ולהיותו למעלה מי"ב טפחים יצטרך שיהיה בו פותח טפח ואז יביא את הטומאה לבית:

וכתב עוד אר' יהושע להיות הקנה משוך על אורכו ודבוק לכותל אע"פ שהוא למעלה מי"ב טפחים הנה הוא יביא את הטומאה לבית בכל שהוא ואמר ר"י בן נורי שלא תהיה זו חמורה מהזיז אשר לא יביא את הטומאה כאשר היא למעלה מי"ב טפחים אלא בפותח טפח כמו שקדם והלכה כר"י בן נורי עכ"ל:

והראב"ד כתב על דברי רבינו כאן תמה אני איך הוא מוציא הדברים מפשטן וכו'. נראה מדבריו שהוא תמה על רבינו למה פסק כר"י ב"נ והו"ל לפסוק כר' יהושע מפני שרבי סייע אותו דתניא בתוספתא רבי אומר החמירו בקנה יותר מבזיז שקנה מיטלטל וזיז אינו מיטלטל, ולדעת רבינו י"ל שהוא סובר שרבי לא בא אלא ליתן טעם לדברי רבי יהושע ואפשר דליה לא ס"ל ומאחר דמילתא דרבנן היא פסק כר"י בן נורי דמיקל. ויש לתמוה

על הראב"ד למה קראו מוציא דברים מפשטן לפי שפסק כר"י בן נורי וצ"ל דמשום דאע"פ שאפשר לומר דרבי לא בא אלא ליתן טעם לדברי ר' יהושע ואפשר דאיהו סבר כר"י בן נורי פשטא דמילתא היא דכרבי יהושע ס"ל לכך קראו מוציא הדברים מפשטן. ועטרות הם אבנים הבולטים מן הקיר כמין כיפה. ופיתוחים הם סיוד וכיור שעושים לנוי.

ומ"ש רבינו ודבר ברור הוא וכו'. בפ' מי שמתו (ברכות יט:) ד"ת אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ וכו' אין בו חלל טפח אינו חוצץ:

הלכה ב

זיז שהוא סובב את כל הבית וכו'. בפרק י"ד דאהלות זיז שהוא סובב את כל הבית ואוכל בפתח ג' אצבעות פירוש זיז שהוא רחב טפח וסובב כל כתלי הבית מבחוץ וכנגד הפתח אוכל שלש אצבעות ועל שאר הפתח אין זיז שאם היה אוכל כנגד הפתח טפח היה הבית טמא לד"ה וידוע דהלכה כרבי יהושע. טומאה בבית כלים שתחתיו טמאים טומאה תחתיו ר"א מטמא את הבית ורבי יהושע מטהר:

וכתב הראב"ד טומאה תחתיו אינו מביא את הטומאה לבית א"א דוקא בזיז שהוא למעלה מי"ב טפחים עכ"ל. כלומר שאילו לא היה למעלה מי"ב טפחים היה מביא את הטומאה בכל שהוא כמו שנתבאר ופשוט הוא והטעם כשטומאה בבית כלים שתחתיו טמאים משום דדרך הטומאה לצאת.

ומ"ש וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה. שם במשנה פירוש כי כאשר היה הבית מוקף באכסדראות ואכסדרה אוכלת בפתח שלש אצבעות טומאה בבית כלים שבאכסדרה טמאים טומאה באכסדרה רבי יהושע מטהר הבית:

הלכה ג

חלון העשויה לתשמיש וכו'. פי"ד דאהלות.

ומ"ש אפילו היה כרוחב אגודל. שם בתוספתא, ומ"כ פי' אפילו לא היה לצד חוץ אלא גודל וכשהזיז אינו גבוה אלא רום אצבעיים עשוי לנוי החלון ומצטרף אהלו עם החלון.

ומ"ש ואפי' גבוה כל שהוא: בניין היוצא לפני החלון וכו'. בפרק י"ב דאהלות הבטח אינו מביא את הטומאה היה בו זיז ר"א אומר אינו מביא את הטומאה [רבי יהושע אומר] רואין את הבטח כאילו אינו והזיז העליון מביא את הטומאה.

ומ"ש היה בו זיז וכו'. שם וכרבי יהושע:

וכתב הראב"ד א"א זאת הפסקא לא נמצאת וכו'. וזה לשון רבינו בפירוש המשנה בטח הוא בניין היוצא מהכותל לפני החלון כי כאשר ישקיף מהארובה הוא נסמך עליו ולזה

יקרא בטח וכתב הרא"ש הטעם מפני שהוא מודבק לחלון ואין אויר שתכנס בו טומאה ורבינו שמשון בשם הערוך פירש בו פי' אחר:

וכיצד מביאין כל הזיזין האלו טומאה וכו'. פשוט הוא:

הלכה ד

שני זיזין זה ע"ג זה וכו' וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח זו ע"ג זו. פי"ד דאהלות:

כתב הראב"ד תחת התחתון תחתיו בלבד טמא א"א חסר מכאן עיין המשנה עכ"ל. ואני אומר ספר מוטעה נזדמן להראב"ד בדברי רבינו ובנוסחא הנכונה אין שום חסרון וכך היא היה העליון עודף על התחתון פותח טפח וטומאה תחת התחתון או ביניהם תחתיהם וביניהן טמא היתה ע"ג העליון כנגדו ועד הרקיע טמא היה העליון עודף על התחתון פחות מטפח וטומאה תחתיהם תחתיהם וביניהם טמא היתה הטומאה ביניהם או תחת המותר ביניהם ותחת המותר טמא אבל תחת התחתון טהור וזו הבבא האחרונה פלוגתא דר"א ורבי יהושע וידוע דהלכה כרבי יהושע:

כתב עוד הראב"ד תחתיו בלבד טמא א"א הנוסחא נסוחא מן האחרת עכ"ל. מכאן נראה שמ"ש בהשגה שקודם זו חסר מכאן היינו שהיה בנוסחתו בדברי רבינו שני זיזין זה ע"ג זה וכו' טומאה תחת העליון ביניהם בלבד טמא והשתא קאמר שמ"ש בסיפא גבי יש בכל אחד מהן פותח טפח ואין ביניהן פותח טפח וטומאה תחת התחתון תחתיו בלבד טמא נוסחא זו נכונה מהאחרת כלומר מהנוסחא שכתב לעיל שיש בה חסרון. שנסוחא פירושה נכונה ואפשר דגרסינן נכוחה או נכונה:

ועל מ"ש רבינו אין בהם פותח טפח וכו'. טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת שהרי היא רצוצה. כתב הראב"ד א"א זה הטעם שיבוש אלא שאין שם כדי שיביא את הטומאה לצדדין עכ"ל. טעמו משום דלא מיקרי רצוצה אלא כשאין שם חלל גבוה טפח אבל הכא הרי יש שם חלל גבוה טפח אלא שלפי שאין בגגה רוחב טפח אינה מביאה את הטומאה לצדדין ולדברי רבינו י"ל שמאחר שאין בגגה טפח על טפח על רום טפח טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כל שחסר אחד מאלו דינה כרצוצה ושפיר מיקריא רצוצה:

כלים או בגדים וכו' עד מפני שהם כקרקע. פט"ו דאהלות:

כתב הראב"ד ומביא את הטומאה לכל הכלים שתחתיו ראיתי שלא פירשו לא הוא ולא הרב היוני וכו'. ואני אומר אין ספק שפירושו אמיתי ואין תפיסה על רבינו למה לא פירש שרבינו ז"ל בספר הזה מחבר לא מפרש ויש כאן ט"ס וצריך לכתוב של שיש במקום שלשתן. גם חסר בדפוס תיבת אלף וכך היא הנוסחא אפילו גבוהות מן הארץ אלף אמה

וכן מבואר בתוספתא וטעם החילוק בין לוחות עץ לטבליות של שיש דשל עץ לא בטילי אגב קרקע וכמאן דליתנהו דמי ומקומם חשיב חלל אבל שיש כקרקע הוא חשיב שהרי מין קרקע הוא:

ועל מ"ש רבינו אם היתה הטומאה גבוהה מן הארץ: **כתב** הראב"ד זה שיבוש ראוי להיות אם היתה מן הארץ גבוה הכלי עכ"ל. טעמו דאכלי או לוח העליון הוא דקפדינן שיהא גבוה מן הארץ טפח ולשון המשנה כך היא עד שתהא העליונה גבוה מן הארץ פותח טפח וא"כ אפילו אין הטומאה גבוהה מן הארץ טפח אם הכלי או הלוח העליון גבוה מן הארץ טפח מביא את הטומאה וגם רבינו כתב כן בסוף פי"ו ולכן צריך לומר שסמך כאן על מ"ש שם וה"פ אם היה הלוח או הכלי העליון שהטומאה מלמטה גבוה מן הארץ טפח:

הלכה ה

לוחות של עץ שהן נוגעות זו בזו וכו'. שם טבליות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהם והם גבוהות מן הארץ פותח טפח טומאה תחת אחת מהן הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה כלים שתחת הראשונה טמאים שתחת השניה טהורים ופירש רבינו הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה לפי שהיא חלק מאהל המת וכלים שתחתיה טהורים לפי שלא יגיעו בינה ובין הטבלא אשר תחתיה הטומאה פותח טפח עד שתביא לה טומאה ואמנם ימשש זוית לזוית לבד עד כאן לשונו. וכתב ר"ש הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה ואע"ג דתנן בריש מכילתין כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים [טומאת שבעה] והשלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב הא תנן התם אין האהל מתחשב הילכך טבלא שטומאה תחתיה אינו מן המנין עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו שכתב כאן והנוגע בלוח זו השניה כנוגע בכלים שנגעו באהל המת וע"פ מה שנתבאר בפ"ה מהלכות אלו אינו טמא אלא טומאת ערב ומתניתין קתני טמאים טומאת שבעה ואפשר דה"ק הוי כנוגע בכלים שנגעו באהל המת בעודם מאהילים על המת דהוי בחיבורין דכה"ג טמאים טומאת שבעה:

אבל כל הכלים שאמרנו שמביאין את הטומאה ואינם חוצצין וכו'. זה נלמד ממה ששנינו בריש פ"ז דאהלות ובפרק ח':

הלכה ו

חבית שהיא יושבת על שוליה באויר וכו' עד הכל טמא. פ"ט דאהלות חבית שהיא יושבת על שוליה באויר וכזית מן המת נתון תחתיה או בתוכה כנגד קרקרותיה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והחבית טמאה תחת דפנה מבחוץ טומאה בוקעת ועולה

בוקעת ויורדת והחבית טהורה בתוכה ותחת דפנה אם יש בדפנות פותח טפח הכל טמא וכנגד פיה טהור ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת פי' קרקרותיה שוליה המחודדים ואתחתיה קאי והוא הדין לזית נתון בתוכה או תחתיה כנגד קרקרותיה וחבית זו של חרס היא ולדעת רבינו רחבה שוה מלמעלה למטה כמו חביות שלנו וע"פ הדברים האלה פירש שם וז"ל אמרו כנגד קרקרותיה ירצה שתהיה הטומאה תחתיה ממה שימשך לחללה לא שתהיה תחת עובי הדפנות וכו' וכאשר היתה טומאה כנגד קרקרותיה אין לפי מה שהשרשנו שיהיה כל מה שהוא נכחי לטומאה מאויר החבית (ומעת שנטמא אוירה נעשית החבית) טמאה לא שכלי חרס יטמא מגבו אבל להיותו מטמא מאוירו וזאת החבית כבר נטמאה אוירה בזה המין מהטומאה אשר יטמא כל מה שיהיה נכחי אליו וכו' ואם היתה הטומאה תחת דפנה מבחוץ והוא שתהיה תחת עובי (החרס) [הגג] ולא יהיה ממנו כלל תחת שוליה ממה שימשך לאוירה הנה החבית טהורה שכלי חרס אינו מטמא מגבו והטומאה בעת שעברה למעלה לא תכנס באוירה לפי שהיא תחת הדופן. ואמרו בתוכה ותחת דפנה הוא שתהיה מקצת הטומאה תחת דפנה ומקצתה תחת שוליה לשון התוספתא כזית מן המת מקצתו נתון תחת דפנה ומקצתו נתון תחת קרקרותיה כל שכנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טמא וכל שאינו כנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טהור ואם יש בדפנה פותח טפח הכל טמא וענין הכל טמא שיהיה כל מה שיגע בחבית טמא ואפילו מה שלא יהיה נכחי לטומאה אבל בהיות עובי (חרסה) [גגה] טפח כבר התפשטה הטומאה בכולה ר"ל כל מקיפה ולזה היה כנגד פיה טהור ר"ל מה שימשך לאוירה לפי שהטומאה כבר התפשטה והראת פעולתה ברוב נכחיותה.

ומ"ש רבינו בד"א בחבית טהורה וכו'. במשנה הנזכרת ופי' שם רבינו אולם אם כבר נטמאת מקודם באחת הטומאות שיהיה כלי טמא וכלי טמא אינו חוצץ או אם יהיה גבוה על הארץ טפח שהוא אהל או יהיה הטומאה תוכה ועליה כיסוי שיהיה כמו קבר סתום או תהיה כפויה על הטומאה כל מה שיגע באחד מאלו הענינים טמא והוא אמרו הכל טמא ר"ל תוכה וגבה ודפנה ובכלל כל מי שיגע בו [הטומאה הוא] טמא לסבה שזכרנו עכ"ל:

כתב הראב"ד או על גבה הכל טמא א"א חסר מכאן ואומר אני שכן צריך לפרש לא הכל הכל ממש וכו'. טעמו במ"ש חסר מכאן לומר שלא הוה ליה לרבינו לסתום ולכתוב הכל טמא אלא לפרש וכבר כתבתי שאין זה תפיסה על רבינו שאינו בספר הזה מפרש אלא מחבר ומכ"מ מתוך לשונו של רבינו נראה לי שמה ששנינו הכל טמא לכל החלוקות

קאי דבכל חלוקה מהם הנוגע בכ"מ ממנה טמא מפני שהיא כקבר סתום וזה מבואר בלשונו בפי' המשנה שכתב שיהיה כמו קבר סתום ולזה נתכוון במ"ש כאן וכל הנוגע בה כולו טמא:

היתה מוקפת צמיד פתיל וכו'. תוספתא דאהלות פ"י ויש לתמוה אמאי לא אמרינן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ומטמאה כל מה שבתוכה וצ"ע:

חביות שהן יושבות על שוליהן וכו'. משנה פט"ו דאהלות ועיין בדברי רבינו בפי' המשנה ויש פה חסרון בספרי הדפוס וכך היא הנוסחא הנכונה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת מפני שהיא רצוצה בד"א בטהורות אבל אם היו טמאות או גבוהות מן הארץ טפח וטומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא שהרי הכל אהל אחד:

פרק יח

הלכה א

אדם שהאהיל בידו אחת וכו'. **וכן שני בתים וכו'**. בספט"ו דאהלות והטעם על פי מה שקדם שהאדם שנטמא במת יטמא הכלים שנגע בהם אבל באהל אינו מטמא אותם שאין מטמא באהל אלא מת עצמו אבל אם בשעה שנוגע במת או מאהיל עליו מאהיל גם על הכלים בידו אם יש בה פותח טפח שהוא שיעור אהל להביא הטומאה הנה נטמאו מפני היותם עם המת תחת אהל אחד שהאדם נעשה אהל להביא את הטומאה:

הלכה ב

אדם שהשקיף וכו' עד מביא ואינו חוצץ. פרק י"א דאהלות וכב"ה. ויש בספרי הדפוס ט"ס בדברי רבינו שכתוב בצד החיצון וצריך למוחקו ולכתוב במקומו בעד החלון:

הלכה ג

נושאי המת וכו'. פ"ו דאהלות.

ומ"ש וכן אם היה אדם מבפנים או מבחוץ וכו'. כ"כ בפי' המשנה ופשוט הוא:

הלכה ד

תנור שהוא עומד בתוך הבית וכו'. ריש פ"ה דאהלות וכב"ה דתנן תנור שהוא עומד בתוך הבית ועינו קמורה לחוץ והאהילו עליו קוברי המת בש"א הכל טמא ובה"א התנור טמא והבית טהור ר"ע אומר הכל טהור ופי' רבינו עין התנור הוא הנקב אשר בשפלות מהארץ אשר ישליכו ממנו האש ומוציאים ממנו האפר. וקמורה מקובבת והוא שיהיה התנור כולו תחת הבית והנקב הקמור בולט לחוץ והאהילו נושאי המת במת על זה הקובב אמרו ב"ש כבר נדבק האהל בזאת הקובב ונכנסה הטומאה לבית מעליוני התנור

כמו אם היתה טומאה תחת זה הקובב ובה"א שהתנור לבד הוא אשר יטמא כי האהיל המת על מקצתו ור"ע אומר שהתנור טהור שאין האהל על עצם התנור אלא על הקובב היוצא ממנו ואין הלכה כר"ע עכ"ל. והרא"ש כתב מיירי כשיש בעין טפח על טפח דאי לאו הכי אפילו טומאה בעין טהור התנור כדתנן פ"ח דכלים בש"א הכל טמא דחזינן לטומאה כאילו היא בתוך העין ויוצאה דרך פי התנור לבית וב"ה לא מחמרי כולי האי להביא טומאה לבית אבל התנור טמא ורבינו שמשון פירש דבאין בעין פותח טפח איירי דאי יש בו פותח טפח למה לא תכנס לבית דלא דמי להני דאמרן בפירקין דאין דרך הטומאה ליכנס דהכא הרי נכנסת לתנור ולמה לא תכנס לבית דרך פתח פיו ועוד דגבי מגדל אוקימנא דלתותיו מגופות וכאן פיו של תנור פתוח ולא מסתבר כלל לחלק בין טומאה עוברת לטומאה עומדת אלא בדלית ליה פותח טפח איירי כן מוכח בתוספתא וסברי ב"ש דנכנסת טומאה לכלי דרך נקב קטן וכו' וב"ה סברי דנכנסת טומאה לכלי דרך נקב קטן ולא לטמא הבית עכ"ל.

ומ"ש רבינו שהרי אין התנור גבוה מעל הארץ וכו'. נראה לי מתוך דבריו שמפרש דמיירי שהתנור משוקע בקרקע הבית הילכך נמצא דלענין זה אינו אהל אחד עם הבית כדי שיביא לו טומאה שנכנסה לו דרך עינו. והראב"ד כתב זה הטעם אינו כלום שב"ש למה מטמאין את הכל וכו'. על מ"ש הראב"ד שהתוספתא מפרשא שאין התנור טמא אלא בעין גובה טפח ורחב טפח יש לתמוה שרבינו שמשון כתב דבתוספתא מוכח דבדלית בעין פותח טפח מיירי ונראה שהם חולקין בפירוש התוספתא דקתני אמר רבי יוסי בא רבי יוחנן בן נורי אצל רבי חלפתא א"ל מה אתה [אומר] בעין של תנור א"ל טמא א"ל אף אני אומר כן אלא שעקיבא מטהר עין של תנור שיש בה גובה טפח ואין בה רוחב טפח [יש בה רוחב טפח] ואין בה גובה טפח טהורה. רבינו שמשון מפרש דברישא מיירי בעין של תנור דמתניתין ובסיפא מפרש דפלוגתייהו בדלית ביה פותח טפח דאילו הוה ביה פותח טפח מודה ר"ע דטמא והראב"ד מפרש סיפא דה"ק ע"כ לא פליגי אלא בדאית ליה פותח דאי לית ביה פותח מודו כ"ע דטהור. ומ"ש הראב"ד בסוף דבריו ואם נתן על אויר העין נסר שהוא רחב וארוך וכו' הוא תוספתא ופירושה:

מגדל הבא במדה וכו' עד כלים שבתוכו טהורים. פ"ד דאהלות כלשון רבינו והנה יש בספרי הדפוס חסרון בדברי רבינו וכך צריך לכתוב אצל מ"ש ונפתח לחוץ טומאה בתוכו הבית טהור. והתנה במגדל הנזכר בפרק זה שיהא בא במדה דהיינו שיהא מחזיק מ' סאה שהם כוריים ביבש ולזה יהיה חוצץ בפני הטומאה אבל אם היה פחות מזה הנה הוא יקבל טומאה כשאר כלים המקבלים טומאה ולא יציל על כלים שבתוכו.

ומ"ש שהוא עומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ. מיירי שהמגדל ממלא כל הפתח ואין פותח טפח מכל צד למעלה ולמטה ומן הצדדין נמצא שאין מקום לצאת הילכך הטומאה בוקעת ויוצאת דרך דופני המגדל:

ומ"ש היתה מוכני שלו וכו'. ז"ל המשנה שם היתה מוכני שלו משוכה לאחריו ג' אצבעות טומאה שם כנגד הקורות הבית טהור בד"א בזמן שיש שם פותח טפח ואינה יוצאת והמגדל בא במדה ופי' שם רבינו הגלגל שבזה המגדל יקרא מוכני והנה זה המוכני חוץ מאחורי המגדל בתוך הבית ג' אצבעות והטומאה באותם שלש אצבעות. ופירוש תחת הקורות שהטומאה במה שיוצא לחוץ שהוא תחת קורות הבית בד"א בזמן שיש בה פותח וכו' כי מה שאנו אומרים שאין הטומאה יוצאה לבית לפי שאין המוכני יוצא אלא ג' אצבעות שהוא פחות מטפח ואנו צריכים הטומאה טפח ואמנם זה בג' תנאים התנאי האחד שיהיה שם פותח טפח כי לא הוצרכנו להבאת הטומאה טפח אלא בזמן שיהיה במקום הטומאה פותח טפח אבל כשאין שם פותח טפח יוצאה ובוקעת ואין צריך לטפח ועוד תנאי שני שזה המוכני לא יהיה יוצא מאחר המגדל לגמרי אלא שיהיה לו דבר שיהיה מונע אותו מלצאת טפח ועוד תנאי ג' שיהא בא במדה דהיינו שיחזיק מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש:

ומ"ש היה המגדל עומד בתוך הבית וכו'. פי' כי אמרינן טומאה בבית מה שבתוכו טהור מיירי בשדלת המגדל מוגף שהמגדל מציל וחוצץ לפי שאינו מקבל טומאה דכלי הבא במדה הוא וכשטומאה בתוכו הבית טמא אע"ג שדלת המגדל מוגף לפי שדרך הטומאה לצאת וכיון שהיא בתוך הבית כל מה שבבית טמא אבל אם היה דלת המגדל פתוח אפילו בטומאה בבית טמא היה טמא מה שבתוך המגדל שהרי הטומאה במגדל דרך פתחו שהוא בתוך אהל הבית:

הלכה ה

ומה שכתב כלים שבין המגדל ובין הארץ וכו'. פירוש אם יש טפח בין מגדל לכותל או בין גג מגדל לקורות או בין שולי המגדל לארץ הכלים טמאים מטומאת הבית שהטומאה נכנסת לכלים דרך הפתח וכשאין שם טפח המגדל חוצץ בפני הטומאה שלא תגיע לכלים כי כאשר היה זה המגדל בתוך הבית הנה הוא כמו בית בבית וכלים שבינו לבין הארץ ושבינו לבין הכותל לא יטמאו אם לא היה שם פותח טפח וכן בינו לבין הקורות ונוסחת התוס' שאנו רואים את הקורות כאילו יורדות וסותמות ד"ה אין טומאה נכנסת לאהל ולא יוצאה ממנו בפחות מטפח ואמרו טומאה שם ר"ל בין הכותל ואחורי מגדל או בין גג הבית וגג המגדל או בין קרקעית המגדל והארץ הנה הבית כולו טמא לפי

שהטומאה בתוך הבית לא יציל עליה האהל שהשורש אצלנו אם היה אהל לתוך אהל והיתה טומאה תחת הפנימי החיצון טמא והוא מאמר התוספתא צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא ואין מצילים על הטמאים מלטמא:

הלכה ו

ומ"ש היה עומד באויר וכו'. פירוש כלים שבעביו שיש חדרים עוברים בעביו בין שתי הלוחות:

כתב הראב"ד כלים שבין המגדל וכו' אם יש שם פותח טפח כו' א"א לא כל הענינים שוים וכו'. ואני אומר דברים נכונים הם ורבינו לא חשש לפרש מפני שדבר פשוט הוא ואין דרכו בספר זה כי אם להעתיק המשנה כלשונה:

הלכה ז

כל שיפועי אהלים כאהלים וכו'. כאן יש בספרי רבינו חסרון הניכר והוא ט"ס וכך היא הגירסא הנכונה כל שיפועי אהלים כאהלים כיצד אהל שהוא שופע ויורד וכלה עד כאצבע וטומאה באהל כלים שתחת השיפוע טמאים טומאה תחת השיפוע כלים שבאהל טמאים. הטומאה מתוך השיפוע הנוגע בו מתוכו טמא טומאת שבעה והנוגע בשיפוע מאחריו טמא טומאת ערב נעשה השיפוע מאחריו כאילו הוא כלי שנגע באהל היתה הטומאה על אחורי השיפוע הנוגע בו מאחוריו טמא טומאת שבעה והנוגע בשיפוע בתוכו טמא טומאת ערב כחצי זית מתוכו וכו'. ודינים אלו משנה פרק שביעי דאהלות פי' אע"ג דקי"ל דאין חשיב אהל להביא את הטומאה עד שיהא טפח על טפח ברום טפח מרובע לא בעינן שיהא בו טפח על טפח מכל צד אלא אהל משופע ויורד וכלה עד כאצבע הואיל ויש באמצעיתו טפח על טפח אף במקום שאין בו טפח על טפח אלא כאצבע חשיב אהל ומביא את הטומאה תחת כולה הואיל והוא אהל אחד ולשון המשנה אהל שהוא שופע ויורד וכלה עד כאצבע ופי' ר"ש וכלה עד כאצבע למעלה לצד הגג אבל רבינו פירש שם ששופע וכלה לצד מטה ששם אינו אלא כאצבע ולישנא דמתניתין דייקא דקתני ויורד:

ומה שכתב הנוגע בו מתוכו טמא טומאת ז' וכו'. באהל של פשתן מיירי שהוא מקבל טומאה אע"ג שהוא נטוי לאהל ותורת בית עליו לענין לחוץ בפני הטומאה וכיון שהוא מקבל טומאה וגם חוצץ בפני הטומאה אין ברו כתוכו הילכך צד פנימי וצד חיצון חשובים כשני כלים צד שכלפי הטומאה כנוגע במת וצד שני הוי ככלים בכלים הילכך הנוגע בו מתוכו אחר שפינה המת משם טמא טומאת ז' דהוה ליה כלים באדם ומאחריו טמא טומאת ערב דהוה ליה כלים בכלים ואדם בכלים וע"כ צריך לפרש דמיירי אחר

שפינה המת משם דאילו בעוד המת שם אפילו הנוגע מאחריו טמא טומאת ז' כדתנן אין האהל מתחשב כך פירש ר"ש וע"פ זה נפרש לדעת רבינו לענין השיפוע ומה שאחריו וק"ל.

ומ"ש כחצי זית מתוכו וכו'. כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחריו מצטרפין לטמא את האהל טומאת ז' כדתנן בפרק ט"ז דאהלות כוש שהוא תחוב באהל וכחצי זית מתחתיו וכחצי זית מעל גביו אע"פ שאינם מכוונים טמא אבל הנוגע בו בין מתוכו בין מאחריו אין בו אלא טומאת ערב כיון דליכא כזית בצד אחד א"א לכל צד ליחשב אלא כלים בכלים:

וכתב הראב"ד א"א איני יודע מה ראה לפרש מתוכו מתוך השיפוע וכו'. ורבינו בפירוש המשנה נותן טעם לדבריו וכתב שהוצרך לפרש כן מפני ששנינו בתוספתא כחצי זית מתוכו כחצי זית מאחריו הנוגע בו בין מתוכו בין מאחריו טמא טומאת ערב ואמר על כל זה והאהל עצמו טמא טומאת ז' למדך בכאן שהדבור אמנם הוא על השיפוע עכ"ל:

פרק יט

הלכה א

כוורת שהיא מוטלת בארץ וכו'. פ"ט דאהלות בפרק זה קשה היאך כוורת חוצצת הרי נטמאת ואין כלי טמא חוצץ והראב"ד העמידה בשל חרס שאינו מיטמא מגבו ורבינו העמידה במחזקת מ' סאה שכתב שם תחילת מה שתבין בזה הפרק שהדבור הוא בכוורת גדולה המחזקת מ' סאה או יותר אשר כבר קדם המאמר שהיא לא תטמא ושהיא חוצצת בפני הטומאה וכאשר תטמא יאמר הנה תוכה טמא או גבה טמא או הכל טמא לא תחשוב שענין זה הטמאות בעצמה אמנם זה ענין הטמאות הכלים אשר בתוכה או על גבה עכ"ל. והילך לשון המשנה כוורת שהיא בתוך הפתח ופיה לחוץ וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור בבית אין טמא אלא הבית בתוכה הכל טמא פירוש במוטה על צדה איירי ומקצתה בפנים ומקצתה בחוץ. וק"ל על מה דתנן בנתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא דבשלמא כשהטומאה תחתיה שיהא גבה טמא ניחא דכיון שאינה גבוהה מהארץ טפח ה"ל טומאה רצוצה ובוקעת ועולה אבל כשהטומא' על גבה למה תחזור הטומאה לירד למטה לטמא תחתיה הרי הכוורת חוצצת בפניה וי"ל שלקמן בפרק זה אבאר דכלים אע"פ שהם אינם מקבלים טומאה כשהטומאה תחתיהן או על גביהן נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר כמו שנתבאר בפי"ב:

ועל מ"ש רבינו וכל מה שבאויר תוכה טהור חוץ מכלי שהוא כנגד הטומאה והבית טהור. לישנא דמתניתין דייק דקתני וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור דמשמע מינה דתוכה אינו טהור אלא מה שאינו כנגד הזית אבל קשה שמאחר שהטומאה בקעה ונכנסה לכוורת לטמא מה שכנגד הזית למה לא תתפשט הטומאה בכל הכוורת והל"ל בתוכה טמא וגבה טהור דכיון שנכנסה הטומאה בכוורת שהוא אהל חוצץ הכוורת בפניה שלא תבקע ותעלה וי"ל שמאחר שעצם הזית אינו בתוכה אינה מתפשטת בכל הכוורת וכן אינה מעכבת עליה מלבקוע ולעלות.

ומ"ש היתה הטומאה בבית אין טמא אלא הבית. דכיון דפיה לחוץ אין הטומאה עוברת לכלים שבתוכה או על גבה מבחוץ וכן אינה עוברת לכלים שתחתיה מבחוץ כיון שאינה גבוהה מן הארץ טפח.

ומ"ש בתוכה הכל טמא. מפני שהכוורת חללה בתוך הבית הרי הטומאה בתוך הבית ולא ימנענה הכוורת מלטמא הבית כמו שנתבאר בתוספתא שאין אהלים מצילים על הטמאים מלטמא וכמו שנתבאר פרק י"ח גבי היתה הטומאה תחת המגדל ותחתיה ועל גבה טמאים כנגד הטומאה דכיון דאין כלי חוצץ בפני הטומאה רואים את הטומאה כאילו היא על גבה והא תנן ברישא דכשהטומאה על גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הבית תחתיה וגבה טמא ופשיטא דהכא כשהטומא' חוץ לבית מיירי כמו ברישא ופשיטא נמי שמ"ש כנגד הטומאה לא קאי אלא לכל שעל גבה וכל שתחתיה בלבד:

ועל מ"ש רבינו היתה הטומאה בתוכה וכו' וכל שתחתיה כנגד הטומאה: **כתב** הראב"ד זה שיבוש שאף מה שאינו כנגד הטומאה טמא וכו'. והשגה זו אינו אלא לפי מה שהעמיד הוא ז"ל פרק זה בכוורת של חרש שאינה מטמאה מגבה אבל מתוכה טמאה היא אבל לרבינו שהעמידה בכוורת מחזקת מ' סאה שאינה מקבלת טומאה כלל והיא חוצצת ל"ק מידי.

ומ"ש רבינו היתה גבוהה מן הארץ טפח כו'. ז"ל המשנה (פ"ט מ"ג) היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או על גבה הכל טמא אלא תוכה ובתוכה הכל טמא הטעם משום דכיון שהיא אהל על הארץ רואין אותה כאילו נתחברה עם גג הבית והיה הכל גג אחד הילכך טומאה תחתיה או בבית כל שתחתיה וכל שבבית פשיטא דטמא שהרי הטומאה והכלים תחת אהל אחד וכיון דקי"ל דכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר א"כ כלים שע"ג רואים אותם כאילו הם תחתיה ונמצא שהם והטומאה תחת אהל אחד ומש"ה כל כלים שע"ג טמאין ותוכה טהור משום דפיה לחוץ ומ"מ כלים שבתוכה

כנגד הטומאה טמאים משום דכלים אינם נעשים אהלים לטהר ואילו לא היה שם כוורת היה כל שכנגד הטומאה טמא אינו בדין שתציל הכוורת על כלים שכנגד הטומאה.

ומ"ש ובתוכה הכל טמא. תוכה והבית פשיטא שטמאים שהרי הוא כאילו שניהם גג אחד וכלים שתחתיה ג"כ טמאים שכיון שהיא גבוהה מהארץ טפח שהוא אהל הוי כאילו היא וגג הבית אהל אחד וכיון שאמרנו שעברה טומאה לבית וכל מה שבבית טמא א"כ גם כל מה שתחתיה טמא וכל כלים שע"ג ג"כ טמאים משום דכלים נעשים אהלים לטמא כמו שנתבאר בפי"ב:

ועל מ"ש רבינו אבל כל שבאויר תוכה טהור חוץ מכלי שהוא כנגד הטומאה. כתב הראב"ד א"א גם זה שיבוש שהכלי שבתוכה טהור שאין כאן רצוצה עכ"ל פי' דבריו כי כשהטומאה רצוצה אז בוקעת כנגדה אבל כשאינה רצוצה אין חילוק בין כנגדה לשלא כנגדה וכיון שע"י האהל מתפשטת הטומאה אם נכנסת לתוכה הכל טמא וכיון שאינה נכנסת הכל טהור וטעם רבינו דלגבי מה שכנגד הטומאה חשבינן לכוורת כמאן דליתא ונמצא כלי זה מאהיל על הטומאה.

ועל מ"ש רבינו או שהיתה טומאה על גביהן מביאין ולא חוצצין. כתב הראב"ד א"א אין כאן טעם וכו'. אין תלונתו על רבינו כי אם על המשנה דקתני ברפ"ו (משנה א') דאדם וכלים אפילו כלים שאינם מקבלים טומאה נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר וברפ"ח (משנה א') קתני דכלים שאינם מקבלים טומאה חוצצין וליישב זה נאמר דחוצצין דרפ"ח מיירי בפותח שבין בית לבית וטומאה בא' מהן אבל כשהטומאה תחתיהן או על גביהן נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר כדתנן רפ"ו וכן פירש הרא"ש, וכך הם דברי רבינו כאן אע"פ שבפירוש המשנה לא פירש כן:

ומה שכתב רבינו בד"א בזמן שהיא כלי וכו'. ג"ז שם במשנה פרק ט' (מי"ב) היתה פחותה שנפחתה ונתבטלה מתורת כלי הרי היא חוצצת ומצלת על מה שתחתיה ועל גבה ופקוקה בקש לרבותא נקט אע"פ שסתם כל הפחת בקש אין שם כלי עליה או אפוצה כלומר מליאה קש וכיוצא בו עד שלא נשאר בה חלל טפח שוב אין לה דין כלי והילכך תוכה וגבה טהור וחוצצת:

ועל מ"ש רבינו אבל אם היתה פחותה וסתם מקום הנפחת וכו' ותוכה וגבה טהור מפני שהוא אהל של עץ: **כתב** הראב"ד אין טעם ולא ריח בזה הפירוש ויש כאן פתיות גדולה עכ"ל. יראה שטעמו משום דקשיא ליה מ"ש מפני שהוא אהל של עץ דמה לנו אם יהיה של עץ או של דבר אחר ולא היה לו ליתן טעם אלא מפני שאינו כלי. וי"ל שהוצרך רבינו לומר מפני שהוא אהל של עץ לומר שאינו מקבל טומאה שאילו היה מדבר ארוג או

מנסרות נטמא האהל עצמו כדאיתא בפרק במה מדליקין ואין דבר טמא חוצץ וכן אם היה כלי אע"פ שאינו מקבל טומאה לא היה חוצץ כמו שנתבאר פי"ב אבל מאחר שהוא אהל של עץ שאינו מקבל טומאה וגם אינו כלי הרי הוא חוצץ ולפיכך תוכה וגבה טהור:

היתה מונחת על הארץ ופיה לחוץ וכו'. גם זה שם במשנה וטעמא משום דכיון דלאו כלי הוא כמו שקדם הילכך כזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא דטומאה רצוצה היא ובוקעת ויורדת ועל גבה אף כנגד הזית טהור דכיון דלאו כלי היא חוצצת על גבה כנגדו עד הרקיע טמא ותחתיה טהור דחוצצת היתה הטומאה בבית אין טמא אלא הבית בלבד דכיון דאינה גבוהה טפח אין הטומאה נכנסת תחתיה היתה טומאה בתוכה אין טמא אלא תוכה דכיון דאינה גבוהה טפח אין הטומאה יוצאת מתוכה לבית ומצלת על תחתיה וגבה כיון דלאו כלי היא וכאן איחר רבינו המשנה המוקדמת מפני שרצה לסמוך היתה גבוהה מהארץ טפח דאינו כלי להיתה גבוהה מהארץ טפח דהיתה כלי:

ועל מ"ש וכזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא. כתב הראב"ד א"א כאן צריך טעם וכו'. כלומר שאין זה כדאי לתרץ הקושיא ולי נראה שהטעם שמאחר שהיה בה חלל טפח אע"פ שעכשיו היא אפוצה אהני לה מה שהיה בה חלל טפח קודם לענין שלא תבקע למעלה ואהני לה מה שהיא עתה אפוצה לענין שתבקע למטה. א"נ מיירי בשיש בה חלל טפח על טפח על רום טפח אלא שאינו במקום אחד והכי דייק לישנא דמתני' ומש"ה דיה שתבקע למטה ואינה כדאי שתבקע למעלה ובפחותה ופקוקה בקש יש שם פותח ופקוקה בקש ולענין שתבקע ותרד למטה חשובה כסתומה ולענין שלא תבקע ותעלה למעלה לא חשובה כסתומה:

הלכה ב

כוורת המוטלת בארץ בתוך הפתח ופיה לפנים וכו'. דין בבא זו כדין בבא ראשונה אלא ששם בבית אין טמא אלא הבית וכאן הכל טמא והטעם מבואר לפי ששם בבית פיה לחוץ וכאן פיה לפנים. ועוד יש חילוק אחר דהכל טמא דקתני במתני' הכא הוי כל מה שבבית וכל מה שתחתיה וכל מה שעל גבה הכל ושם אין תחתיה ועל גבה טמא אלא כנגד הטומאה וגם בזה הטעם משום דכיון דהכא פיה לפנים הוי כאילו פיה וגג הבית אהל אחד וכיון דכלים נעשו אהלים לטמא כלים שתחתיה ושעל גבה רואים כאילו הם בתוכה:

ומ"ש היתה גבוהה מן הארץ טפח וכו'. גם זה שם וכמבואר בדברי רבינו הטעם:

ומ"ש היתה פחותה ופקוקה בקש וכו'. גם זה שם במשנה והטעם מפני שכבר נתבאר דהיכא דפיה לפנים וגבוהה מן הארץ טפח שוליה וגגה וגג הבית הכל אהל אחד והילכך

טומאה באחד מהם כלים שבכולם טמאים ומ"מ טומאה באחד מהם כלים שעל גבה טהורים וכן אם הטומאה על גבה כלים שבכולם טהורין משום דכיון דאינה כלי חוצץ גגה בין מה שעל גבה למה שתחתיה.

ומ"ש היתה מונחת על הארץ וכו'. גם זה במשנה שם בבא זו שוה לאידך בבא דהיתה מונחת על הארץ ופיה לחוץ אלא ששם טומאה בבית אין טמא אלא הבית בתוכה אין טמא אלא תוכה וכאן בתוכה או בבית תוכה והבית טמאים והטעם מבואר משום דשם פיה לחוץ וכאן פיה לפנים:

ועל מ"ש רבינו גבי כוורת המוטלת בארץ וכו' היתה גבוהה מהארץ טפח וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה או בבית הכל טמא וכו'. כתב הראב"ד דברים אלו כבדים וכו' כי מעל גבה והטומאה מבחוץ איך תבא לתחתיה וכו'. לדעת רבינו אין כאן קושיא אע"פ שהעמידה בכוורת מחזקת ארבעים סאה שאינה מקבלת טומאה כלל אף על פי כן טומאה על גבה טמא תחתיה מדתנן ברפ"ו דאפי' כלי גללים נעשים אהל לטמא אבל לא לטהר וכמו שנתבאר:

הלכה ג

כוורת שהיא בתוך הבית וכו'. גם זה שם במשנה פ"י טומאה בתוכה הבית טמא דאפילו אם היתה מוקפת צמיד פתיל אין צמיד פתיל לטומאה אבל אם טומאה בבית מה שבתוכה טהור שאין הטומאה נכנסת לה כיון שאין בין פיה לתקרה פותח טפח שדרך הטומאה לצאת לתוך הבית בפחות מטפח בין עומדת כדאמרן בין מוטה על צדה ואין בין פיה לכותל פותח טפח בין אחת כדאמרן בין שתים זו על גב זו ואין בין פי התחתונה לשולי העליונה פותח טפח וכן אין בין פי העליונה לקורות פותח טפח:

היתה עומדת בתוך הפתח ופיה למעלה וכו'. פי' הב"ע בשהכוורת ממלאה את כל הפתח ואין פותח טפח מכל צד למעלה ולמטה ומן הצדדים ואין מקום לטומאה לצאת הילכך הטומאה בוקעת ויוצאת דרך דופני הכוורת מידי דהוה אפתחי הבית בזמן שהם נעולים:

הלכה ד

כוורת חלולה שהיא כלי שלם וכו'. ג"ז שם במשנה דינא דהאי בבא כדינא דבבא קמייתא שבפרק זה אלא דהתם מיירי בשמקצתה בתוך פתח הבית והכא מיירי באויר ומפני שהוא תחלת ענין לבבות שכל הכוורת היא באויר התנה שיהא חלולה:

היתה גבוהה מן הארץ טפח וכו'. גם זה שם ודין בבא זו כדין בבא שנייה שבראש הפרק אלא דהתם איירי בשקצתה תוך הבית והכא מיירי בכולה באויר:

לפיכך אם היתה כוורת זו המוטלת על הארץ וכו'. ג"ז שם ודין זו כדין בבא דלעיל המתחלת היתה מונחת על הארץ ופיה לחוץ אלא שכאן כולה באויר:

ומ"ש רבינו או שהיתה באה במדה. ק"ל דמשמע דעד השתא מיירי באינה באה במדה וזה אינו שכבר כתבתי בראש הפ' דברי רבינו שכתב שכל פרק זה מיירי בבאה במדה ונראה שהטעם מפני שבבבות שכתב עד עתה דמיירי בשהכוורת עומדת באויר לא איצטריך שתהא באה במדה דאפילו באינה באה במדה מיירי כתב בבבא זו שאם היא באה במדה אפילו אינה פחותה ופקוקה בקש נמי ועוד דרבינו לישנא דמתני' נקט ששנו בבבא זו ובבבא דגבי כוורת שהיא כלי שני או מחזקת מ' סאה כתבה גם רבינו ואפשר שהטעם ששנה כן התנא הוא מהטעם שכתבתי בסמוך:

הלכה ה

כוורת שהיא כלי שלם וכו'. גם זה שם במשנה ופי' על גבה היינו שהטומאה מאהלת חוץ למעלה מפיה טומאה בוקעת וכו' דכיון דקי"ל דכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר כשהיתה בתוכה או על גבה רואין אותה כאילו היא תחתיה וכשהיא תחתיה הרי היא רצוצה ובוקעת ועולה.

ומה שכתב אבל אם היתה גבוהה מן הארץ טפח או מכוסה וכו' עד וחוצצת. גם זה שם במשנה וכתנא קמא והכל מבואר ע"פ השרשים הקודמים:

וראיתי להעתיק פה מה שכתבתי בפירוש משניות פ"ט דאהלות שהיא פרק זה דכוורת ומה שקשה לי בקצת בבות אלו וישמע חכם ויוסיף לקח:

[**מ"א**] **כוורת שהיא בתוך הפתח ופיה לחוץ וכו'**. הראב"ד בהשגות פי"ט מהלכות טומאת מת פירש פרק זה בכוורת של חרס ונדחק מאד בכמה מקומות מפרק זה כמבואר שם בדבריו, ורבינו שמשון והרא"ש פירשו דבכוורת של עץ מיירי ומחולחלת דקתני היינו שדרך הכוורת שעושין לה נקבים בדפנותיה מקום יציאת וכניסת הדבורים ופעמים פוקקין אותן בקש ואותו הפקק אינו תקוע בחוזק אלא רפוי וכיון שהוא רפוי חשיב כפתוח להוציא ממנה הטומאה אבל להכניס לה טומאה חשיב כסתום דבכל דוכתא טומאה יוצא בקל יותר ממה שנכנסת ואע"פ שפירושם נכון מכל מקום נדחקו במאי דקתני רישא וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור דהאי תוכה הוי כמו ותוכה בוי"ו כמבואר בדברי רבינו שמשון וגם מחולחלת דנקט גבי פיה לפנים כמבואר בדברי הרא"ש דלא נפקא לן מידי בפיה לפנים בין במחולחלת לשאינה מחולחלת כיון דפיה לפנים והטומאה יוצאה דרך פיה לבית אלא אגב דתנא ברישא מחולחלת בהדי כלי תני נמי הכא והרמב"ם ז"ל פירשה ג"כ בכוורת של עץ כמבואר בדבריו בפירוש המשנה.

וראיתי לבאר פרק זה ע"פ פירושו אחת לאחת למצוא חשבון ולא אביא כל מ"ש הוא עצמו ז"ל בפי' המשנה שלא לכפול הדברים:

כוורת שהיא בתוך הפתח ופיה לחוץ. במוטה על צדה איירי ומקצתה בפנים ומקצתה בחוץ.

כזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא. כשהטומאה תחתיה כיון דרצוצה היא פשיטא דבוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכשהיא על גבה כיון דקי"ל דכלים אינם חוצצים בפני הטומאה א"כ כשהיא ע"ג רואין אותה כאילו היא תחתיה ובוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכיון דבוקעת ועולה א"כ מה שבתוכה כנגד הטומאה טמא וכ"כ הרמב"ם פה ובחיבור פי"ט מהלכות טומאת מת. וסיפא דמתני' נמי דיקא

דקתני וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור משמע בהדיא דאין תוכה טהור אלא מה שאינו כנגד הזית דוקא.

בבית אין טמא אלא הבית. דכיון דפיה לחוץ אין הטומאה עוברת לכלים שבתוכה או ע"ג מבחוץ וכן אינה עוברת לכלים שתחתיה מבחוץ כיון שאינה גבוהה מן הארץ טפח.

בתוכה הכל טמא. תוכה פשיטא דטמא והבית טמא משום דכוורת אינה חוצצת בפני הטומאה ועברה הטומאה לבית. ותחתיה וע"ג כנגד הטומאה טמאים משום דכיון דאין כלים חוצצין רואין את הטומאה כאילו היא ע"ג וכן תנא ברישא דכשהיא על גבה כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא ובזה נסתלק מה שהשיג הראב"ד על מ"ש הרמב"ם פי"ט מהלכות טומאת מת היתה הטומאה בתוכה טמא כל שבבית וכל שבתוכה וכל שעל גבה וכל שתחתיה כנגד הטומאה כמו שביארנו עכ"ל ומתוך מ"ש נתבאר דכנגד הטומאה שכתב קאי בין לכל שע"ג בין לכל שתחתיה.

ומ"ש הרמב"ם כמו שביארנו רומז למ"ש ברישא כזית מן המת נתון תחתיה או ע"ג מבחוץ כל שהוא כנגד הזית בתחתיה או בגבה טמא:

[**מ"ב**] **היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או ע"ג הכל טמא אלא תוכה**. הטעם משום דכיון שהיא אהל על הארץ רואין אותה כאילו נתחברה עם גג הבית והיה הכל גג אחד והילכך טומאה תחתיה או בבית כל שתחתיה וכל שבבית פשיטא דטמא שהרי הטומאה והכלים תחת אהל אחד. וע"ג לכאורה נראה דטעמא משום דכיון דקי"ל דכלים נעשים אוהלים לטמא אבל לא לטהר א"כ כלים שע"ג רואין אותן כאילו הן תחתיה ונמצא שהן והטומאה תחת אהל אחד ומש"ה גם כל כלים שע"ג טמאים. ותוכה טהור משום דפיה לחוץ ומ"מ כלים שבתוכה כנגד הטומאה טמאים וכמ"ש הרמב"ם

ז"ל בפי"ט מהלכות טומאת מת וטעמא משום דכיון דכלים אינם נעשים אהלים לטהר ואילו לא היה שם כוורת היה כל שכנגד הטומאה טמא א"כ אינו בדין שתציל הכוורת על כלים שבתוכה כנגד הטומאה ובזה נסתלקה השגת הראב"ד גם על דין זה.

בתוכה הכל טמא. תוכה והבית פשיטא שטמאים שהרי הוא כאילו שניהם תחת גג אחד וכלים שתחתיה ג"כ טמאים שכיון שהיא גבוהה מהארץ טפח שהוא אהל הוי כאילו היא וגג הבית אהל אחד וכיון שאמרנו שעברה טומאה לבית וכל שבבית טמא א"כ גם כל שתחתיה טמא וכל כלים שעל גבה טמאים משום דכלים נעשים אהלים לטמא וכדתנן רפ"ו היתה טומאה תחתיה כלים שע"ג טמאים:

[מ"ג] **בד"א בזמן שהיא כלי מחולחלת היתה פחותה**. שנפחתה ונתבטלה מתורת כלי אז היא חוצצת ומצלת על מה שתחתיה ועל גבה.

ופקוקה בקש. לרבותא נקט אע"פ שסתם כל הפחת בקש אין שם כלי עליה.

אפוצה. כלומר מליאה קש וכיוצא בו עד שלא נשאר בה חלל טפח שוב אין לה דין כלי **והילכך כזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא** דטומאה רצוצה היא ובוקעת ויורדת ועל גבה אף כנגד הזית טהור דכיון דלאו כלי הוא חוצצת.

על גבה כנגדו עד הרקיע טמא ותחתיה טהור דחוצצת.

בבית אין טמא אלא הבית. דכיון דאינה גבוהה טפח אין הטומאה נכנסת תחתיה.

בתוכה אין טמא אלא תוכה. דכיון דאינה גבוהה טפח אין הטומאה יוצאת מתוכה לבית ומצלת על תחתיה וגבה כיון דלאו כלי היא:

[מ"ד] **היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא**. דמביאין טומאה מזה לזה.

תוכה וגבה טהור. דלאו כלי היא וחוצצת:

[מ"ה] **בד"א בזמן שפיה לחוץ היה פיה לפנים וכו'**. דין בבא זו כדין בבא ראשונה אלא ששם בבית אין טמא אלא הבית וכאן הכל טמא והטעם מבואר לפי ששם פיה לחוץ וכאן פיה לפנים. ועוד יש חילוק אחר דהכל טמא דקתני הכא הוי כל מה שבבית וכל מה שבתוכה וכל מה שתחתיה וכל מה שע"ג הכל ושם אין תחתיה וע"ג טמא אלא כנגד הטומאה וגם בזה הטעם דכיון דהכא פיה לפנים הוי כאילו פיה וגג הבית אהל וכיון דכלים נעשים אהלים לטמא כלים שתחתיה ושע"ג רואים אותה כאילו הם בתוכה:

[מ"ו] **היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או בתוכה או ע"ג הכל טמא**. טעמא משום דכיון דגבוהה מן הארץ טפח רואין כאילו שוליה וגג הבית אהל וכן

רואים כאילו פיה וגג הבית אהל אחד והילכך טומאה תחת אחד מהם כלים שבכולם טמאים וע"ג כיון דכלי היא הא אמרן דנעשה אהל לטמא אבל לא לטהר:

[מ"ז] **במה דברים אמורים בזמן שהיא כלי וכו'**. בבא זו שוה לאידך בבא דקתני בה נמי בד"א בזמן שהיא כלי וכו' אלא ששם טומאה בבית אין טמא אלא הבית בתוכה אין טמא אלא תוכה וכאן בתוכה או בבית תוכה והבית טמאים והטעם מבואר משום דשם פיה לחוץ וכאן פיה לפנים:

[מ"ח] **היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או בתוכה הכל טמא אלא גבה על גבה כנגדו עד הרקיע טמא**. כבר נתבאר דהיכא דפיה לפנים וגבוהה מן הארץ טפח שוליה וגבה וגג הבית הכל אהל אחד והילכך טומאה באחד מהם כלים שבכולם טמאים אבל אם טומאה באחד מהם כלים שעל גבה טהורים וכן אם טומאה על גבה כלים שבשאר מקומות טהורים משום דכיון דאינו כלי חוצץ גגה בין מה שעל גבה למה שתחתיה:

[מ"ט] **היתה ממלאה את כל הבית ואין בינה לבין הקורות פותח טפח**. כלומר אם היתה כוורת בתוך הבית והיא ממלא את כל גובה הבית ופיה למעלה לקורות הבית ואין בינה לבין הקורות פותח

טפח טומאה בתוכה הבית טמא דאפילו אם היתה מוקפת צמיד פתיל אין צמיד פתיל לטומאה אבל

אם טומאה בבית מה שבתוכה טהור שאין הטומאה נכנסת לה כיון שאין בינה לתקרה טפח.

שדרך הטומאה לצאת לתוך הבית בפחות מטפח.

ואין דרכה ליכנס בפחות מטפח.

בין עומדת כדאמרן.

בין מוטה על צדה ואין בין פיה לכותל פותח טפח.

בין אחת כדאמרן.

בין שתים זו על גבי זו ואין בין פי התחתונה לשולי העליונה פותח טפח וכן אין בין העליונה לקורות פותח טפח:

[מ"י] **היתה עומדת בתוך הפתח**. ופיה למעלה.

ואין בינה לבין המשקוף פותח טפח טומאה בתוכה הבית טהור. שהטומאה יוצאת דרך הפתח לחוץ.

טומאה בבית מה שבתוכה טמא. הב"ע שהכוורת ממלא כל הפתח ואין פותח טפח מכל צד למעלה ולמטה ומן הצדדין ואין מקום לטומאה לצאת הילכך הטומאה בוקעת ויוצאת דרך דופני הכוורת מידי דהוה אפתחי הבית בזמן שהן נעולים:

[**מי"א**] **היתה מוטה על צדה באויר וכו'**. דינא דהאי בבא כדינא דבבא קמייתא דריש פירקין אלא דהתם מיירי בשקצתה בתוך פתח הבית והכא מיירי בשכולה באויר:

[**מי"ב**] **היתה גבוהה מן הארץ טפח וכו'**. גם דינא דהאי בבא כדינא דבבא תניינא דר"פ אלא דהתם מיירי בשקצתה בתוך הפתח והכא מיירי בשכולה באויר:

בד"א בזמן שהיא כלי היתה פחותה ופקוקה בקש או מחזקת מ' סאה כדברי חכמים וכו'. דכיון שאינה כלי שהיא פחותה או שהיא מחזקת ארבעים סאה שאין דין כלי עליה.

טומאה תחתיה וכו' טומאה בוקעת ועולה וכו'. שכלי עץ הבא במדה כאהל הוא חשיב לא ככלים ולפי שהיא כאויר ל"ש לן בין אפוצה לשאינה אפוצה דלעיל לא הזכיר אפוצה אלא משום דבפיה לפנים כשאינה אפוצה. כתב הרא"ש כולי פירקין עד השתא איירי נמי במחזקת ארבעים סאה מדמצלת על מה שבתוכה אלא אשמעינן השתא דרבנן פליגי את"ק וסברי דמחזקת ארבעים סאה בנפחתה שבטלה מתורת כלי דמצלת תחתיה ותוכה וע"ג ובהנך בבי דלעיל נמי מצי למיתני או מחזקת ארבעים סאה כדברי חכמים אלא דבלאו הכי תני תרתי פחותה ואפוצה אבל הכא דלא תנא אלא פחותה תנא או מחזקת למיתני תרתי כי הני בבי דלעיל:

[**מי"ג**] **היתה יושבת על שוליה והיא כלי וכו'**. **על גבה** היינו שהטומאה מאהלת חוצה לה למעלה מפיה.

טומאה בוקעת וכו' דכיון דקי"ל דכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר כשהיא בתוכה או על גבה רואין אותה כאילו היא תחתיה וכשהיא תחתיה הרי היא רצוצה ובוקעת ועולה וכו':

היתה גבוהה מן הארץ טפח וכו'. גם זה מהטעם הנזכר שכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר וכדתנן ברפ"ו גבי אהל שהיה נתון על ארבעה כלים טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאים טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאים:

[**מי"ד**] **בד"א בזמן שהיא כלי היתה פחותה ופקוקה בקש וכו'**. לרבנן כשאינה גבוהה מהארץ טפח אין חילוק בין אם היא כלי ובין אינה כלי אלא לרבי אלעזר ורבי שמעון הוא דיש חילוק וכן לרבנן כשגבוהה טפח:

ואיכא למידק במשנה שלישית כשהיתה פחותה ופקוקה בקש וכו' וכזית מן המת נתון כנגדו עד התהום טמא וכן במשנה ז' וכן במשנה י"ג ולמה לא יהיה ג"כ כנגדו עד הרקיע

טמא שהרי טומאה רצוצה היא ובוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכבר השיג הראב"ד כן. ואפשר לומר דלא מיקרי רצוצה אלא כשהיא בתוך קרקע או בנין אבל כשהיא בתוך עץ וכיוצא בו שאינו כלי אין לה דין טומאה רצוצה והא דהכא כנגדו עד התהום טמא היינו מפני שהיא מונחת על הקרקע והיא רצוצה בוקעת למטה בקרקע כדין קרקע ואינה בוקעת למעלה בכוורת אבל קשה ממתניתין דהיתה יושבת על שוליה דקתני בטומאה תחתיה טומאה בוקעת ועולה וכן קתני נמי בהיתה פחותה וכו' ולפי טעם זה לא היה לה לבקוע ולעלות וצריך עיון:

ואיכא למידק תו הב"ע אי בכוורת שאינה מחזקת ארבעים סאה בבבא קמייתא ובבבא חמישית ובבבא י"א אמאי כל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור הא כיון דכלי עץ מיטמא מגבו נטמאת כוורת זו והיאך תציל על מה שבתוכה וכן יקשה בבבא שניה ובבבא י"ב אמאי הכל טמא אלא תוכה ומפני כך העמידוה רבינו שמשון והרא"ש במחזקת מ' סאה שאינה מקבלת טומאה ולפיכך מצלת על מה שבתוכה וכן העמידה ג"כ הרמב"ם בפירוש המשנה אבל קשה על זה ממה שכתב בחיבור פרק י"ט מהלכות טומאת מת שכלי עץ הבא במדה כאהל הוא חשיב לא ככלים ולפיכך חוצץ א"כ דין כוורת המחזקת ארבעים סאה כדין כוורת שהיא פחותה ופקוקה בקש או אפוצה וכדברי חכמים דתנן גבי היתה מוטה על צדה באויר וא"כ היאך פסק הרמב"ם ככל הני סתמי מתני' דהאי פירקא הא כיון דבמחזקת ארבעים סאה מיירי על כרחיך דאל"כ לא היתה מצלת על מה שבתוכה וכדאמרן ואיהו ז"ל ס"ל במחזקת מ' סאה שדינה שוה לפחותה או אפוצה שהיא חשובה כאהל ולא ככלי א"כ כי אינה פחותה או אפוצה כפחותה או אפוצה דמי והיאך חילק ביניהם. ויש לומר דלעולם בכוורת המחזקת ארבעים סאה ואע"פ שכתב הרמב"ם דכלי עץ הבא במדה אינו ככלים לאו למימרא שלא יהא לו דין כלי כלל ויהיה דינו שוה לגמרי לפחותה או אפוצה אלא לענין לחוץ בפני הטומאה דוקא הוא דקאמר דאינו ככלי דאילו כלי שאינו בא במדה אפילו גבוה טפח אינו אהל לטהר שאינו חוצץ והבא במדה חוצץ כשהוא גבוה טפח דהוי אהל אבל כשאינה גבוהה מהארץ טפח דין כלי יש לה לקצת דברים ולישנא דהרמב"ם דייק הכי שכתב שכלי עץ הבא במדה כאהל הוא חשוב לא ככלים ולפיכך חוצץ. משמע בהדיא דדוקא ביש לה דין אהל דהיינו שהיא גבוהה מהארץ טפח הוא דקאמר דאינה ככלים אבל באינה גבוהה מהארץ טפח דין כלים יש לה לקצת דברים ואינה חוצצת. והשתא כל בבי דהאי פירקא דמיירי בשאינה גבוהה מן הארץ טפח ניחא דאע"ג דמחזקת ארבעים סאה דין כלי שאינו בא במדה יש לה לענין זה ובבי דמיירי בהיתה גבוהה מהארץ טפח דמשמע

דיהיב לה דין כלי שאינו בא במדה לומר דאינה נעשית אהל לחוץ בפני הטומאה צריך ליישב דבבא שנייה דקתני דעל גבה הכל טמא אלא תוכה לא מטעמא דפרישית לעיל היא אלא כשהיא על גבה בחלק שיש ממנה תחת הבית מיירי ומשום הכי הבית טמא שהרי טומאה באויר הבית ועברה הטומאה תחתיה כיון שהיא גבוהה טפח וע"ג מה שהוא תחת גג הבית פשיטא שהרי הטומאה והכלים תחת אהל אחד ואם כן הא דקתני הכל טמא אלא תוכה היינו לומר דתחתיה והבית ועל גבה טמא ומיהו לאו בחד גוונא דתחתיה והבית כל מה שבהם טמא ועל גבה קצתו דהיינו מה שהוא בתוך הבית טמא ומה שהוא חוצה טהור. וכן צריך לפרש בבבא ששית דעל גבה דקתני היינו דוקא שהטומאה בחלק שהוא בתוך הבית והכל טמא דקתני היינו לומר דגם על גבה טמא מיהו לאו כל גבה אלא דוקא בחלק שממנו בתוך הבית והא דקתני בבבא שמינית הכל טמא אלא גבה היינו חלק גבה שהוא חוץ לבית דאילו החלק שהוא בתוך הבית פשיטא דטמא אבל קשה על פירוש זה מאי דקתני בבבא י"ב היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או על גבה הכל טמא אלא תוכה וכשהיא תחתיה או על גבה אמאי הכל טמא הא כיון דבמחזקת ארבעים סאה עסקינן הרי היא נעשית אהל וחוצצת בפני הטומאה וטומאה תחתיה כלים שעל גבה טהורים וכן טומאה על גבה כלים שתחתיה טהורים ואפשר דהאי מתניתין מיירי באינה מחזקת ארבעים סאה מדקתני בתר הכי או מחזקת ארבעים סאה מכלל דמתני' דקמה בשאינה מחזקת ארבעים סאה עסקינן אבל קשה א"כ אמאי מצלת על מה שבתוכה הא כיון דאינה באה במדה טומאה תחתיה על גבה נטמאת היא עצמה והיאך תציל על מה שבתוכה וצריך עיון:

תו איכא למידק בפירוש הרמב"ם בבבא קמייתא דכזית מן המת נתון תחתיה ובתוכה כנגד הטומאה טמא וכיון דבקעה הטומאה ועברה בתוכה למה לא יתפשט בכולה ומאי שנא מדין חבית שהיא יושבת על שוליה שבסוף פרק זה דקתני טומאה תחתיה כנגד קרקרותיה טומאה בוקעת ועולה והבית טמא וצ"ע:

הלכה ו

גמל שהוא עומד באויר וכו'. תוספתא באהלות פי"ג ופירושה דכשהוא עומד הוא אהל וחוצץ.

ומ"ש או על גבי רגלו. ז"ל התוספתא טומאה תחת רגלו או על גבי רגלו והיא רצוצה והתנה שיהא באויר שאם היא תחת אהל כל כלים שתחת האהל טמאים אבל קשה למה לא נאמר גמל חלול הוא והצד העליון מביא את הטומאה כמבואר בפי"ח וצ"ע:

כבר ביארנו בנזירות. פ"ז.

ומ"ש ומשם אתה למד וכו'. כבר כתב כיוצא בזה בפרק ג' ובפ"ה והוא בתוספתא דאהלות פ"ט:

פרק כ

הלכה א

שלשה דברים מצילין באהל המת וכו'. תוספתא פ"ו דכלים אלא שיש בה חסרון הניכר:
ומ"ש כיצד בית טמא שיש בו וכו'. פ"ח דכלים מתני' דבית שאור מוקף צמיד פתיל ומפורש הוא בתורה.
ומ"ש וכן אם היה שם אהל וכו'. בפ"ד דאהלות בדין מגדל ופ"ט דאהלות בדין כוורת.
ומ"ש אבל אם היה כזית מן המת וכו'. בספ"ח דאהלות שתי חביות וכו':
ועל מ"ש רבינו וכן אהל בתוך אהל וכו'. כתב הראב"ד דוקא באהל שהוא מקבל טומאה וכו'. כלומר שאם האהל הפנימי היה לו פתח לחוץ שלא על החיצון טהור החיצון שהטומאה יוצאה דרך אותו פתח שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה ליכנס והב"ע בשאין לו דרך אלא על החיצון א"נ כשאהל הפנימי הוא עשוי מדבר המקבל טומאה שאז אע"פ שיש לו פתח לחוץ שלא על החיצון טמא אף החיצון מפני שאין דבר טמא חוצץ. ודברי רבינו יתבארו בפרק זה גבי חלק הבית במחיצה מכלפי ארצו:

הלכה ב

ומה שכתב אבל הבלועים מצילים וכו' עד את הטומאה וכו'. בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע"א) על מימרא דרבא למדו מן הכתוב דטומאה בלועה אינה מטמאה.
ומה שכתב כיצד כלב שאכל בשר המת וכו'. תוספתא דאהלות פרק י"ב ובמשנה בפרק ח' דכלים תרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר התנור טהור.
ומ"ש בלע טבעת וכו'. בסוף מקואות בלע טבעת טהורה נכנס לאהל המת הזה ושנה וטבל והקיאה הרי היא כמות שהיתה וכך הם פי' דברי רבינו אע"פ שהם סתומים:
וכן כל הבלועים וכו'. תוספתא באהלות פי"ב וכן מתבאר בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ"א ע"ב) גבי שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת דבעי רבי זירא מהו שתציל על הבלועים שבתוכה:
ואם מתו ובשר המת בתוך מעיהם. שם ופי"א דאהלות.
ומה שכתב או הכלים. כך צריך לגרוס ולא כספרים דגרסי או בכלים:

הלכה ג

וכן מ"ש נשחט רוב א' וכו'. בפרק העור והרוטב עלה קכ"א:

הלכה ד

וכמה תשהא הטומאה במעיהן וכו'. פי"א דאהלות ופסק כר"י בן בתירא ולא כר"ש דאמר כדי שתפול לאור ותשרף דזוטר שיעורא טובא:

בד"א וכו' אבל זאב שבלע תינוק וכו'. במנחות פרק רבי ישמעאל (מנחות דף ס"ט:) ובפ"ג דתענית (דף כ"א:) ויהיב בגמרא טעמא לעצמות מפני שהם קשים אינם מתעכלים ודברי רבינו הם דלא כפירש"י ז"ל:

הלכה ה

אין הבלועים ניצלים וכו' אבל הבלועים בגוף הכלים וכו' כיצד כוש שנבלעה בו הצינור של מתכת וכו'. פ"ט דכלים.

ומ"ש וכן מחט או טבעת שהיו מובלעים בטפילת התנור וכו' עד אע"פ שהם שוקעים לתוך אוירה הרי אלו טהורים. בפ"ט דכלים מחט או טבעת שנמצאו בנחושתו של תנור אבל לא יוצאים אם אופה את הבצק והוא נוגע בהם טמא באיזה בצק אמרו בבצק הבינוני נמצאו בטפילת התנור מוקף צמיד פתיל אם בטמא טמאים אם בטהור טהורים נמצאו במגופת החבית מצדיה טמאים מכנגד פיה טהורים נראים בתוכה אבל לא לאוירה טהורים שוקעים בתוכה ותחתיהם כקליפת השום טהורים.

ועל מ"ש אבל על הבלועים בגוף הכלים והאבנים אינם ניצלים כיצד כוש שנבלעה בו הצנור של מתכת וכו'. כתב הראב"ד הרבה עיינתי וכו'. על מ"ש רבינו שהנבלעים בגוף הכלים והאבנים אינם ניצולים הוקשה לו מדתנן במחט או טבעת שנמצאת בטפילת התנור מוקף צמיד פתיל אם בטהור טהורים וכן מדתנן נמצאו במגופת החבית מכנגד פיה טהורים וכן בנראים לתוכה אבל לא לאוירה ותירץ דהנך הוו טהורים מטעם מוקף צמיד פתיל ויישב מה שקשה על זה מדקיימא לן שאין כלי חרס מציל אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס וזהו שסיים וכתב אולי בזה החוט יש לי להתלות וכו' כלומר בזה החוט שחלקתי דהנך מטעם צמיד פתיל הוא דטהורים אבל אם לא היה צמיד פתיל אע"פ שהם מובלעים אינם ניצולים, אחר זה כתב שמה שרצה רבינו להוכיח שהנבלעים בגוף הכלים והאבנים אינם ניצולין ממתניתין דכוש [שבלע את הצנורא ומלמד] שבלע את הדרבן וכו' יש להקשות עליה ממתני' דספוג וכו' וכוש שבלע את הצנור היאך סופו לצאת וכו' ואולי יש לתרץ זה דכיון שיוכלו לצאת בידי אדם סופו לצאת קרינא ביה. ומ"ש יכול אני לומר שנראין ואינם יוצאין דאיירי ברישא במחט וטבעת קשיא ליה לא הבנתי דבריו דהתם מיירי במחט וטבעת טמאים אם יטמאו התנור אם לא ונדון דידן בכלי טהור הבלוע אם ינצל מהטומאה ומה ענין זה לענין זה וצ"ע:

ומ"ש מ"מ מה שפירש בטמא טמאים ובטהור טהורים והסוגיא שכתב על זה אינה כלום כלומר שהראב"ד פירש שבטמא היינו שהתנור ראוי לקבל טומאה אע"פ שהוא מוקף צמיד פתיל טמאים ובטהור שאינו ראוי לקבל טומאה כגון שהוא תנור שלא הוסק ורבינו פירש בטהור היינו שהוא מוקף צמיד פתיל וטמא היינו שאינו מוקף צמיד והראב"ד הקשה על זה שאפילו הוא מוקף צמיד פתיל אינו מציל אלא כלי חרס ולפיכך כתב כאן שהפירוש וההילוך שהולך בזה אינו כלום ועוד שהוא סותר דבריו שפסק בפכ"ג שצמיד פתיל אינו מציל אלא על כלי חרס וכאן כתב שהוא מציל על מחט וטבעת, ורבינו בפי' המשנה כתב וז"ל והוא שתהיה הטבעת או המחט טהורה ויהיה בעצם הטפילה שיטפילו על קרקע התנור והטיט עליו ותחתיו והיה התנור מוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת הנה נטמא התנור בכללו ונטמאת הטבעת או המחט אשר בתוכה ואם היה התנור טהור כו' (שהיה הצמיד פתיל כראוי) הנה הטבעת והמחט ג"כ טהורים ולא יטמאו באהל המת שהם בגוף הבנין וזה הבנין כולו טהור עכ"ל. ביאור דבריו דשאני הכא דמגו דמהני צמיד פתיל לתנור מהני נמי להם ובטלים אגב התנור וזה הטעם בעצמו לנמצאו במגופת החבית כנגד פיה אבל כשנמצאו מצדה מאחר שאין לחבית צורך במגופה שבצדיה ה"ל כבלועים בלבינה שאינם ניצולים וכן פי' ר"ש. וכתב עוד תניא בתוספתא אין במשמע אלא בזמן שהיא בתוך החבית ומנין אפילו בתוך המגופה למעלה מאוירה של חבית תלמוד לומר כלי ובכן נסתלקה הקושיא הגדולה שהוקשה להראב"ד שהרי מבואר בתוספתא זו כמ"ש:

הלכה ו

כל הבלועים בקרקעיתו של בית וכו'. פרק ט"ו דאהלות.

ועל מ"ש רבינו שאין האהלים מונעים את הטומאה כמו שביארנו. כתב הראב"ד אני לא ידעתי אנה נתבאר דבר זה וכו'. וי"ל שמה שאמר רבינו כמו שביארנו היינו מ"ש לעיל בפרק זה וכן אהל בתוך אהל וכזית מן המת באהל הפנימי כל הכלים שבאהל החיצון טמאים ובענין הדין שכתב רבינו שאין האהלים מונעים את הטומאה כתב בפירוש המשנה (פ"ח מ"ו) דהיינו מדתניא בתוספת' צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא ואין מצילים על הטמאים מלטמא ודבר תימה הוא דהא קי"ל שהאהל חוצץ בפני הטומאה וצ"ל שאם היה חוצץ על פני כל הבית אה"נ שלא היתה עוברת הטומאה למעלה אבל הב"ע כשלא היה החצץ על פני כל הבית שהטומאה עולה דרך המקום שאין בו חצץ ומתפשטת למעלה בכל הבית אי נמי כשאין מקום לטומאה לצאת כי אם דרך למעלה מהחצץ דומיא דאהל בתוך אהל דלעיל וצ"ע:

הלכה ז
ביב שהוא קמור תחת הבית וכו'. פ"ג דאהלות:

הלכה ח
שתי חביות וכחצי זית בכל אחת וכו' עד וכן שני חדרים וכו'. פ"ח דאהלות.
ומ"ש אין צמיד פתיל לטומאה. תוספתא דכלים פ"ו.
ומ"ש וכחצי זית בפנימי או באמצעי וכו'. בתוספתא פ"ט דאהלות:

פרק כא

הלכה א
מנין לצמיד פתיל וכו'. סוף פ"ק דחולין (דף כ"ה) ובספרי פרשת חוקת.
ומ"ש לכל הכלים שאינם מקבלים טומאה שיצילו בצמיד. בפ"י דכלים.
ומ"ש ונסרים של עץ וכו'. בפ"ה דאהלות אם היה נסר חלק או סרידה שאין לה אגפים טהור.
ומ"ש וגולמי כלי מתכות. בתוספתא דכלים פ"ז:
מה בין אהלים וכו'. בספרי פרשת חוקת כלים מצילים בצמיד פתיל ואהלים בכיסוי:

הלכה ב
משפך שכפהו וכו'. כתב הראב"ד א"א תוספתא דכלים משפך אפילו טהור וכו'. מ"ש הראב"ד וכמאן לא למדנו אע"פ שהוא מנוקב ולא סתמו י"ל שטעם רבינו הוא משום דאי בשסתם הנקב מאי טעמא דרבי מאיר דאמר אינו מציל אף על פי שהראב"ד בהשגה שאחר זו כתב שטעם רבי מאיר מפני שהוא עומד דרך תשמישו בחבית סובר רבינו שאין זה כדאי לומר שאינו מציל. ומ"ש ומשפך ודאי בידי אדם הוא י"ל דמשפך בתחילת עשייתו עושין אותו בענין שישאר נקוב ולא מיקרי בידי אדם אלא היכא שנעשה שלם ואחר כך מנקבין אותו:

הלכה ג
כל הכלים המצילים וכו'. במשנה פ"י דכלים גבי כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה וכו' קתני היו כפויין על פיהן מצילין כל שתחתיהן עד התהום רבי אלעזר מטמא וידוע דהלכה כת"ק. ומה שהצריך שיהיה בהם טפח על טפח טעמא שמאחר שהוא מציל מטעם שהוא אהל אינו אהל פחות מטפח ואיתא בתוספתא דכלים פ"ז.
ומ"ש רבינו אא"כ היה הכלי כלי חרס וכו' כיצד חבית שכפויה על פיה וכו'. כתב הראב"ד אמת כך היא שנויה בספרי וכו'. והנה רבינו בריש פ"י דכלים אמתניתין דאלו

כלים מצילים בצמיד פתיל וכו' היו כפויין על פיהם מצילין כל שתחתיהם עד התהום כתב וזה אצלנו א"א בכלי חרס שהוא אם כפה כלי חרס על פיו לא יציל מה שתחתיו לפי שהוא יטמא דרך פתחו באמת ואפילו ידביקהו ע"ה בטיט והדומה לזה לא יציל שאינו לא אהל ולא מוקף צמיד פתיל ונוסחת ספרא חבית שכפאה על פיה ומרחה בטיט מן הצדדים טמאה שנאמר צמיד פתיל עליו ולא צמיד פתיל על גבו וזה נכנס תחת אמרם בספרא בטומאת כלי חרס אמר וכל כלי חרס לרבות האהלים שהאהל של חרס יטמא ולא יציל מה שתחתיו כמו שיצילו האהלים וכו' ומאחר שראה רבינו ספרי וספרא מסכימים לדעת אחת וגם דרשי לה מקראי פסק כן ומתניתין תתפרש על פי זה דכי קתני היו כפויים על פיהם מצילים כל שתחתיהם עד התהום אשאר מיני כלים השנויים במשנה חוץ מכלי חרס ואע"ג דתוספתא פליגא לא חש לה רבינו במקום סיפרא וספרי ודרשת קראי. ומ"ש הראב"ד ואני אומר מה ששנו בספרי שמירח מן הצדדים אינו מציל כשלא מירח שפתיה עם הקרקע וכו' ק"ל לפי דעתו שכל הכלים צריכים צמיד פתיל למה שנו דין זה בחבית יותר מבשאר כלים ולפי דבריו הכי הו"ל למיתני כלי שכפאו על פיו ומרחו בטיט ומדנקט חבית משמע שדין זה מיוחד בכלי חרס:

ומ"ש עוד הראב"ד גם מ"ש שכל הכלים המצילים בצמיד פתיל אם כפה על פיהם מצילין בלא צמיד פתיל אין לו שרש שכל המשנה שכתבתי ע"י צמיד פתיל היא שנויה בתחילתה. וי"ל דסבר רבינו שאם כדברי הראב"ד הו"ל למיתני מצילין בין מפיהן בין מצדיהן וכו' בין כפויים על פיהם ור"א מטמא בכפויים על פיהם ומדלא צירף היו כפויין בהדי הנך משמע דמלתא באנפי נפשה היא ואפילו בשאינו מוקף צמיד פתיל מציל:

ומ"ש ודבר פסוק הוא בסיפרי שכל הכלים צריכים צמיד פתיל וכשהם כפויים איך יצאו מתורת כלים י"ל דאין למדים מן הכללות ועוד י"ל דהתם לא אתא אלא לומר דלא תימא שאין מציל בצמיד פתיל אלא כלי חרס כדכתיב בקרא אלא כל הכלים דינם ככלי חרס מרבויא דקרא ועוד י"ל דהתם מיירי כשהם מצילין מתורת צמיד פתיל וכשהם כפויין על פיהם אינם מצילין מתורת צמיד פתיל אלא מתורת אהל:

ומ"ש אבל משפך אפילו טהור שכתבתי למעלה הוא הטעהו. כבר כתבתי דממתניתין יליף לה רבינו ולא הוצרך ללמדו ממשפך. ומ"ש ר"מ סבר כיון שהוא עומד כדרך תשמישו בחבית אינו מציל לא ירדתי לסוף טעם זה:

ומ"ש רבינו הדביק פיה לכותל ומירחה מן הצדדים מצלת וכו'. בתוספתא דכלים פ"ז: **ועל מ"ש רבינו אבל שאר כל הכלים המצילין בצמיד וכו'**. כתב הראב"ד א"א אין לי אלא כל הכלים מצילים וכו' טעמו לומר דדוקא כשהכלי כפוי על בור ודות הוא דלא

בעינן מירוח אבל כשהוא כפוי לכותל צריך מירוח והביא ראיה מהתוספתא ולאפוקי מדברי רבינו שכתב שאם היו דפנות הכלים דבוקות לדופני הבית מצילים בלא צמיד פתיל ולדעת רבינו י"ל דמירח דקתני לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט. א"נ דמשום דבעא למיתני סיפא ר"א אומר כפוי על פיו אינו מציל נקט רישא ומירח לאשמועינן דאפילו בהכי פליג ר"א אבל לת"ק בלא מירוח נמי מציל:

ומ"ש שאין הכלים מצילים וכו' עד שיהיה טפח ממקום אחד. משנה פ"ה דאהלות:

הלכה ד

כשם שמצילין וכו' עד (**שיהיה טפח**) [**שהרי האהילו**] **על הטומאה.** שם:

הלכה ה

קורה שיש בה וכו'. משנה ספ"ה דאהלות קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וקדרה תלויה בה טומאה תחתיה כלים שבקדרה ר"ע מטהר וחכמים מטמאין ובתוספתא פ"ו קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וקדרה תלויה בה וכו' היה פיה למעלה מודבק לקורה הרי זה מצלת משוכה הימנו בפותח טפח אינה מצלת פחות מטפח רבי עקיבא אומר מצלת וחכמים אומרים אינה מצלת וידוע שהלכה כחכמים וזהו שכתב רבינו והיתה הקורה כולה כלומר שלא תהא משוכה ממנה אפילו פחות מטפח:

וכתב הר"י קורקוס ז"ל ידוע דבקורה טפח מיירי כי אז מכוסה טהורה ואינה מכוסה טמאה כי הקורה שיש בה טפח נקראת אהל להביא הטומאה לקדרה ולכלים שבתוכה וכלי חרס אינו מטמא מגבו וגם דבכה"ג אפי' אין טומאה תחת הקדירה עצמה הקורה מביאה טומאה לה וטומאה תחתיה היינו תחת הקורה ולכך כתב רבינו וטומאה תחתיה וקדרה תלויה בה היפך מלשון המשנה עכ"ל. והא דקתני בתוספת' אם אין בין פיה לקורה פותח טפח ה"ז מצלת אם יש בין פיה לקורה פותח טפח אינה מצלת אליבא דרבי עקיבא היא ולית הלכתא כוותיה:

הלכה ו

בור שבתוך וכו'. פ"ה דאהלות שם:

כתב הראב"ד א"א במשנה אינו כן אלא אם היתה באר חלקה וכו'. טעמו לומר שבמתניתין קתני היה נסר חלק או סרידא שאין לה גפיים טהור משמע דבאר חלקה שכפה עליה כלי שאין לו דפנות יוצאות טהור כמו אם כפה עליה נסר והטעם מפני שהכלי שאין לו דפנות אין שם כלי עליו והרי הוא כנסר חלק ורבינו כתב אם היה מכוסה בנסר חלק או בכלי המציל שיש לו דופן הרי כל מה שבבור טהור משמע שאם היה מכוסה בכלי שאין לו דופן טמא וזה היפך מה שנתבאר. וי"ל שדברי רבינו כך פירושם

אם כסהו בכלי שיש לו דופן טפח הרי כל מה שבבור טהור הא אם כסהו בכלי שיש לו דופן פחות מטפח כל מה שבבור טמא אבל אם כסהו בכלי שאין לו דפנות כלל לא איצטריך רבינו לפרושי דבכלל נסר חלק הוא:

הלכה ח

(ז-ח) **החדות הבנוי וכו' עד כך מציל בכותליו**. פרק י"א דאהלות וכבית הלל: **כבר ביארנו וכו'**:

הלכה ט

תנור ישן בתוך החדש וכו' עד כל שבתוך החדש טהור. פ"י דכלים: **וכתב** הראב"ד א"א אין הטעם שלו מספיק לא לפירושו ולא לפירוש הרב היוני כו'. נראה לי שט"ס יש בהשגה זו וצריך להגיה אין הטעם שלו מספיק אלא לפירושו ולא לפי' הרב היוני כי גירסת רבינו במשנה זו ופירושו בה נכון והסכים הרא"ש לדבריו וגם הראב"ד מסכים כן:

הלכה י

סרידא של חרס שיש לה שפה וכו'. פי"ב דאהלות כלומר שאין לה שפה אינה מקבלת טומאה דהוי פשוטי כלי חרס וטומאה תחתיה או על גבה טומאה בוקעת ועולה:

הלכה יא

קדרה שכפאה ע"פ החבית וכו'. תוספתא פ"ז דכלים:

פרק כב

הלכה א

שולי המחצין וכו'. תוספתא פ"ז דכלים. ופירוש מחצין כלי חרס והוא מלשון הגת והמחץ:

הלכה ב

כלי חרס שנתן בו טיט עד חציו וכו'. כתב הראב"ד א"א לשון התוספתא אינו כן וכו'. וי"ל שאינו טעות בידו שהוא ז"ל מפרש דהב"ע בשהקיפו צמיד פתיל וקסבר ר"י שאינו מציל משום דכיון שנתן בו טיט עד חציו ביטלו מתורת כלי ושוב אינו מציל בצמיד פתיל דהו"ל כלבינה שבלעה את הטבעת שאינה מצלת וחכ"א שלא נתבטל מתורת כלי ואע"פ שהשקיע כלים בטיט שבתוכו אם פי הכפישה צמיד פתיל הציל על הכלים שבתוכה אע"פ שהם שקועים בטיט:

הלכה ג

כלי חרס מציל בצמיד פתיל עד שינקב וכו'. בסוף פרק המצניע:

וכתב הראב"ד ז"ל ובגדול עד שיפחת רובו א"א יש מפרשים בהיפך כלי גדול שלא נפחת רובו אלא במוציא רמון עכ"ל. טעמו דלישנא דגמרא בפרק הנזכר אמר רב אסי שמעתי כלי חרס שיעורו במוציא רמון וכו' והא רבא הוא דאמר מוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו ל"ק הא ברברבי הא בזוטרי ופירש"י עד שיפחת רובו דכל כלי פתוח כתיב דרך פתח נכנסת לו טומאה ולא דרך נקביו אלא במוקף צמיד פתיל שאם ניקב במוציא רמון אינו מציל ברברבי ברוב בזוטרי במוציא רמון בטל ליה מכלי. והתוספות כתבו שר"י הקשה על פי' זה ופירש רברבי במוציא רמון ובזוטרי שמוציא רמון הוא יותר מרוב סגי ברוב ודברי רבינו כפירש"י ודברי הראב"ד כר"י.

ומ"ש כיצד כלי גדול וכו'. דבריו כפי' ר"ת בפרק הנזכר ולאפוקי מפרש"י. ויש בספרי רבינו בדפוס ט"ס שכתוב שנפחת רובו וצריך למוחקו ולכתוב במקומו חציו וכן מצאתי בספר מוגה.

ומ"ש וכמה יהיה בנקב וכו'. פ"ט דכלים:

הלכה ו

(ד-ו) **תנור שהיתה סרידה על פיו וכו' עד ואינם ניצולים עד שיסתם הנקב**. שם:

הלכה ז

חבית שהיא מלאה משקין טהורים וכו' גם זה שם:

וכתב הראב"ד א"א ראיתי את האיש הזה משנה את המליצות וכו'. באמת כי ר"ש והרא"ש פירשו כפי' הראב"ד ורבינו לא נ"ל פירוש זה משום דהיינו דב"ש וב"ה בפ"ה דאהלות אם כלי חרס מציל על הכל ותרתי למה לי ולפיכך פירשה בענין אחר ומה שהקשה עליו הראב"ד היאך החבית והמשקין טהורים ומניקת טמאים אדרבה איפכא מסתברא י"ל שמ"ש שאין העקום כסתום היינו לענין שתקבל המניקת טומאה אבל החבית חשובה כסתומה ע"י עקום המניקת וקל להבין טעם החילוק.

ומ"ש דמניקת טהורה מפני שאין לה בית קיבול, י"ל שמניקת זו היא עקומה ובמקום העיקום היא זקופה ביותר ומפני כך מתעכבים שם טפות יין וה"ל בית קיבול:

הלכה ח

חבית המוקפת צמיד פתיל וכו'. בפרק עשירי דכלים.

ומה שכתב אגף חצי הנקב וכו'. בפרק הגוזל קמא (בבא קמא דף ק"ה) מייתי האי מתני' חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילה וקאמר עלה בעי רבא אגף חצייה מהו

אמר ליה רב יימר לרב אשי ולאו משנתנו היא זו וכו' פקוקה בזמורה עד שימרח היו שתים עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחבירתה טעמא דמירח הא לא מירח לא אמאי ותיהוי כי אגף חצייה הכי השתא התם אי לא מירח לא קאי אגף חצייה במידי דקאי קאי ודעת רבינו כדברי התוספות והרשב"א שכתבו בסוף פרק המצניע דאגף חצייה וסתמוה שמרים קא מיבעיא ליה אי חשיבא סתימא או לא ולא איפשיטא.

ומה שכתב סתם את הנקב בזמורה וכו' עד אינו צריך למרח מן האמצע. פרק עשירי דכלים שם:

במה מקיפין וכו'. שם:

הלכה ט

מגופת החבית שנתחלחלה וכו' עד אם מירח מן הצדדין הציל. שם וכחכמים:

כתב הראב"ד מגופת החבית א"א כך פירש הרב היוני ולפי לשון המשנה נ"ל בה פירוש אחר וכו'. ומה שכתב אם כדבריהם הול"ל מירוח שנתחלחל וכו'. יש לומר דלאו בכל מירוח שנתחלחל אמר ר"י דמצלת אלא במגופת החבית שפי החבית נכנסת בתוכה ואינה נשמטת מאליה (עיין בתוספות יום טוב שם):

הלכה י

חמת של עור הדג וכו'. כתב הראב"ד א"א זאת התוספתא משובשת וכו'. מה שכתב שהתוספתא משובשת נראה דהיינו משום דקתני בה עור הדג והנייר שהלביש בה את החבית וצררן למטה אף על פי שמירח בטיט מן הצדדין אינן מצילין ומשמע דפליגא אמתני' דקתני היתה של נייר או של עור וקשרה במשיחה אם מירח מן הצדדין הציל ורצה הראב"ד לומר שמאחר דאתיא דלא כמתניתין הרי היא משובשת ואין למידין ממנה ולמה פסקה רבינו ויש לומר שאף על פי שבבא אחת תהא משובשת למה לא נלמוד מבבא אחרת.

ומה שכתב ומתוכה נפרכת שהרי אמרו צמיד על פיה ולא על גבה וכו'. יש לומר דכשהכניס החבית דרך פיה בחמת שנמצא פי החמת לצד שולי החבית וצררה מלמטה היינו כעין מה שכתב בסמוך היתה של נייר או של עור וקשרה במשיחה הרי זו מצלת כלומר והוא שימרח מן הצדדין כדבסמוך ואם לא צררה לא הציל כדבסמוך ואיצטריך לאשמועינן חמת כיון שהוא כלי ועוד שהלביש בה את החבית הרי היא מהודקת ולא תיבעי צרירה קא משמע לן:

הלכה יא

חבית זפותה וכו' עד סוף הפרק. משנה פרק י' דכלים וכחכמים:

וכתב הראב"ד א"א אף זו לא נ"ל כפירושם וכו'. כלומר שרבינו פירש שנשבר החרס שלצד פי החבית והזפת עומד והראב"ד משיג עליו שלא מצינו בחרס לשון קילוף אלא לשון שבירה ובזפת הוא שמצינו לשון קילוף בסוף ע"ז (דף ע"ד ע"ב) גבי גת של עכו"ם יקלוף את הזפת ולפיכך פי' שאין כאן שבירת חרס אלא שנתקלפה הזפת מן החרס וכו' ולדעת רבינו יש לומר דמדקתני והזפת שלה עומד ממילא משמע שהחרס שלה אינו עומד אלא נשבר קצתו והלך לו ולשון קילוף שייך שפיר כשנקלף החרס מהזפת כמו שנקלף הזפת מהחרס:

פרק כג

הלכה א

כל הכלים המצילים בצמיד פתיל וכו' עד ומפני זה גזרו שלא יציל כלי חרס על כלי שטף שבתוכו. בפ"ה דאהלות ופ"ק דעדיות (משנה י"ד).

ומ"ש ולמה לא אמרו כלי חרס של עם הארץ לא יציל על הכל וכו'. פרק חומר בקדש (חגיגה דף כ"ב):

הלכה ב

אדם שהיה נתון בתוך החבית וכו'. תוספתא דאהלות פרק ט"ו:

הלכה ג

כלי חרס שמשתמשין בהן באפר הפרה וכו'. פרק ה' דאהלות היה כלי טהור לקדש ולחטאת הכל טהור שהכל נאמנים על החטאת:

הלכה ד

ארובה שבין בית לעלייה וכו' עד הרי זה מציל על כל מה שבעלייה. פ"ה דאהלות וכב"ה.

ומ"ש פירשה וחזרה ונגעה בו טמאתו. תוספתא דאהלות פ"ה:

היה אהל נטוי בעלייה וכו'. פ"ז דאהלות וכרבי יוסי לגבי ר"ש:

וכתב הראב"ד שהאהל מציל בכיסוי א"א אין זה הטעם כלום וכו':

פרק כד

הלכה א

בית שחלקו בקנקנים טהורות וכו'. תוספתא פ"ז דאהלות והטעם משום דקי"ל כלי חרס אינו מיטמא מגבו אלא מתוכו וקי"ל כלי טמא אינו חוצץ בפני הטומאה.

ומה שכתב טחן בטיט וכו'. שם ובמשנה פ"ו:

הלכה ב

בית שחלקו וכו' עד ואם לאו טהורים. משנה פט"ו דאהלות.

ועל מ"ש רבינו היו הכלים בתוך עובי המחיצה וכו' בין שהיתה הטומאה לפנים וכו'. כתב הראב"ד א"א זה א"א אלא אם הטומאה והכלים בחצץ וכו'. ובאמת דברי רבינו צ"ע ולא מצאתי לו מקום להשען בו אלא אם נאמר דכשאין במקום הכלים טע"ט בטלו לגבי הבניין והרי הם כמו הכותל עצמו שאינו בדין קבלת טומאה וכשיש במקומם טפח על טפח אינם בטלים לגבי הכותל ומקבלי' טומאה וכשהטומא' לפנים מהמחיצה בדרך יציאתה פוגעת בכלים ומטמאתן ואפי' כשהיא בבית מתפשטת הטומא' גם במה שבתוך הכותל אף על פי שאינה עוברת לפנים מהמחיצה כמו שמצינו בכותל שבין שני בתים טומאה באחד מהם וכלים בכותל ואע"פ ששם שנינו מחציה וכלפי טהרה טהורים התם שאני שהם שני בתים אבל הכא שהוא בית אחד אלא שחצצו לא:

הלכה ג

בית שהוא מלא תבן וכו' עד מפני שסתם תבן דעתו לפנותו. משנה פט"ו דאהלות:

הלכה ד

כותל שבין שני בתים וכו' עד מחצה למחצה שניהם טמאים. פ"ו דאהלות:

היתה המעזיבה לאויר וכו'. תוספתא פ"ז דאהלות:

ומ"ש גבי מחצה על מחצה העומד מלמעלה כנגד הטומאה טמא. שם ר"מ מטמא ור"ש מטהר ויש לתמוה למה פסק כר"מ במקום ר"ש. וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א מחלוקת ר"מ ור"ש הוא בתוספתא וכו'. וי"ל שטעמו של רבינו משום דמסתבר טעמיה דכיון דטומאה רצוצה היא הרי היא בוקעת ועולה ומה לנו אם היא לאויר ולא טיהרו לעומד מלמעלה כשהטומא' מחציה ולמטה אלא מפני שהטומאה פשטה בכל הבית ושוב אינה בוקעת ועולה. ועי"ל דכיון דבפ' מי שהוציאוהו (עירובין מו:) לא איפשיטא לן ר"מ ור"ש הלכה כמאן מינייהו נקטי' כדברי המחמיר. ומ"ש הראב"ד דר"מ ור"ש הלכה כר"ש איני יודע מנין לו דהא בפרק מי שהוציאוהו לא איפשיטא. גם מ"ש דספיקא לקולא קשה דהא קי"ל ספק טומאה ברה"י טמא ואפשר לומר שהראב"ד סובר דטומאה כזו שהיא במעזיבה אינה אלא מדרבנן. ועי"ל שהטעם שפסק רבינו כר"מ הוא מפני שהוא ז"ל [סבר] דפלוגתייהו באי אפשר לצמצם או לא וכיון דבעלמא קי"ל כמ"ד א"א לצמצם הכא נמי הכי נקיטינן. ודרך זה נראה יותר בדברי רבינו שתלה הדבר באי"א לצמצם:

הלכה ה

וכן כותל המשמש את הבית וכו'. משנה פי"ו דאהלות וכחכמים.
ומ"ש ואינו מורכב על הכותל. כלומר שאם היה מורכב על הכותל אפילו היתה הטומאה מחציו ולחוץ הבית טמא שהטומא' פושטת בבית מאחר שהכותל מגוף הבית. ואיכא למידק כשהיתה הטומא' מחצה למחצה אמאי העומד מלמעלה טהור ומאי שנא ממ"ש בסמוך גבי טומאה במעזיבה שאם היתה מחצה למחצה העומד מלמעלה טמא משום דא"א לצמצם וצ"ל דסבר רבינו דטפי שייך לומר בכותל שתכנס טומאה לבית ולא תתפשט למעלה ממאי דשייך לומר במעזיבה וצריך טעם למה:
נטל מהכותל מבפנים וכו'. תוספתא פ"ז דאהלות אלא שהיא כתובה בשיבוש:
היתה הטומאה נתונה על גבי הכותל וכו'. תוספתא פ"ז דאהלות וכת"ק:

הלכה ו

בית המשמש את הכותל וכו'. משנה פ"ו דאהלות:

הלכה ז

כותל שחצי עביו בנין וכו'. תוספתא פ"ז דאהלות:

הלכה ח

טומאה שהיתה בין קורות הבית וכו'. משנה פ"ו דאהלות טומאה בין הקורות ותחתיהן כקליפת השום אם יש שם פותח טפח הכל טמא אין שם פותח טפח רואים את הטומאה כאילו היא אוטם היתה נראית בתוך הבית בין כך ובין כך הבית טמא ופירש שם רבינו תחת הקורות הוא שתהיה הטומאה בעצם הקורות לא בעצם הבנין ואמרו כקליפת השום [הוא הפלגה והכוונה] שאפילו המחיצה דקה מאד ימנע בינה ובין הבית כאשר לא יהיה בעמידתו טפח על טפח ולא תטמא הבית אבל נחשוב הטומאה כאילו היא במקום סתום אשר לא תטמא זולת מה שיהיה כנגדה לבד בעליונות ושפלות וכו' ואמנם התחייב זה הדין להיות הטומאה בתוך הקורה אמנם אם היתה בעצם הבנין הדין בו מחצה על מחצה כמו שקדם בהלכה שלפני זו וכן אם היתה הטומאה בתוך האבן יהיה הדין בה כמו היותה בתוך הקורה ואע"פ שהיה [המשקוף] אשר בין הבית והעלייה סלע או הדומה לו מן האבנים ובתוספתא אמרו של בניין ידון מחצה על מחצה ושל סלע כקליפת השום וענין נראית שיהיה זאת המחיצה אשר על הטומאה ספיריי כמו הזכוכית והשוהם והדומה להם כל הבית טמא ואפילו לא יהיה במקום הטומאה טפח על טפח עכ"ל.
ועל מ"ש רבינו ורואין את הטומאה כאילו היא רצוצה בארץ וכו': **כתב** הראב"ד תמה אני למה לא הזכירו במשנה למעלה במעזיבה וכו'. ולייישב דעת רבינו נאמר דאין כל

המקומות שוים שהרי שנינו בתוספתא של בנין ידון מחצה על מחצה ושל סלע כקליפת השום וכך מפורש במשנה פ"ו דאהלות והשתא ילפינן לחלק ממעזיבה לקורה דכשם שחילקו בין כותל סלע לכותל בנין כך חילקו בין מעזיבה לקורה דמעזיבה היינו בנין ודינה ככותל בנין שחילקו בה בין כשהטומא' מחציה ולפנים לכשהיא מחציה ולחוץ וכך חילקו במעזיבה בין מחציה ולמעלה למחציה ולמטה וכשהטומאה בין הקורות דינה כמו כשהיא בכותל סלע נידון כקליפת השום וחילוק זה כתבו רבינו בפירוש משנה זו בטומאה בין הקורות ולא נאמר במעזיבה שהטומאה שבתוכה היא רצוצה ובוקעת ועולה בוקעת ויורדת מפני שהמעזיבה עשויה ליסתר והוא הטעם לכותל בנין אבל הקורה אינה עשויה ליבקע ולפיכך דינה כאילו היא טמונה בארץ והשתא מתניתין הכי פירושה טומאה בין הקורות פי' שהטומאה בתוך קורות הבית מובלעת בתוכם אפילו אין תחתיה אלא כקליפת השום אם יש שם פותח טפח כלומר שהקורה רחבה טפח שהוא שיעור להביא טומאה הכל טמא כלומר כל הבית טמא שע"י אותו טפח על טפח נתפשטה טומאה בכל הבית ואם אין בקורה טע"ט אינה מביאה טומאה לבית ואינה מטמאה אלא כנגדה בין למעלה בין למטה והיינו רואים את הטומאה כאילו אוטם כלומר כאילו רצוצה בארץ ולמה שפי' הראב"ד דמאי דקתני יש שם פותח טפח אם יש באותו קליפת השום שתחתיה פתח פתוח בטפח הטומאה יוצאת לבית ק"ל דהיינו מאי דקתני בסיפא היתה נראית בתוך הבית. וכן מ"ש עוד הראב"ד ומ"ש במעזיבה מחציו ולמטה או מחציו ולמעלה בטומאה רצוצה שהיא בוקעת ובקיעתה למקום הסמוך לה ק"ל הרי אמרו טומאה רצוצה בוקעת ועולה עד לרקיע בוקעת ויורדת עד התהום ולא אמרו שאינה בוקעת אלא למקום הסמוך לה ואפש"ל דהתם לא נחתי אלא לומר דאינה מטמאה אלא כנגדה ובהא דמעזיבה לימדונו שבקיעתה למקום הסמוך לה.

ומ"ש רבינו וכן אם היתה [**נראית בתוך**] **הבית וכו'**. במשנה הנזכרת היתה נראית בתוך הבית בין כך ובין כך הבית טמא ופשטה דברישא קאמר שאם אין הטומאה נראית בתוך הבית דהיינו שיש תחתיה כקליפת השום הוא דמפלגינן בין יש שם פותח טפח לאין שם פותח טפח אבל אם היתה נראית בתוך הבית דהיינו שאין תחתיה כקליפת השום בין כך ובין כך כלומר בין שיש שם פותח טפח בין שאין שם פותח טפח הבית טמא שכיון שהיא נראית בתוך הבית הרי היא בתוך הבית ורבינו כ' בפיהמ"ש ענין נראית שיהיה זאת המחיצה ספיריי כמו הזכוכית והשוהם והדומה להם עכ"ל:

ב' פתחים זה על גב וכו'. תוספתא פי"ג:

כתב הראב"ד א"א גם זו התוספתא לא ידעתי את טעמה והלא טומאה רצוצה היא והלא היא נראית לתוך הפתח השני שהיא בולטת מעט עכ"ל. ובמה שהקדמתי לעיל דטומאה שבבנין לית לה דין טומאה רצוצה ניחא:

פרק כה

הלכה א

עמוד העומד בתוך הבית וכו'. בפ"ו דאהלות ולשון רבינו כלשון התוספתא:

הלכה ב

טפח על טפח וכו'. זה מתבאר ממה שיבא:

כתב הראב"ד והבית כולו טמא א"א זה אינו אלא בשאין שם חלל טפח פנוי וכו'. לטעמיה אזיל שכתב בפ"ז מהלכות אלו על בבת אין הקבר מטמא מכל סביביו עד שיהיה שם חלל טפח על טפח על רום טפח וכו' ועיין במ"ש שם:

הלכה ג

טומאה שבתוך הכותל וכו' עד ואין כותל הטמא כותלה. פ"ז דאהלות:

כתב הראב"ד השמיט סוף המשנה וכו'. ויש לומר שרבינו פי' במשנה כותל שנית יקרא כותל שנתנוהו על כותל אחר והיו שני כותלים קרובים מאד והיתה הטומאה דחוקה ביניהם עכ"ל ולא הוצרך רבינו לכותבו כאן מפני שכבר נתבאר בדבריו כמה פעמים שטומאה רצוצה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת:

הלכה ד

חור גדול וכו'. תוספתא דאהלות פ"ז אלא ששם שנוי הבית טמא וכן השיגו הראב"ד א"א אינו כן בתוספתא אלא טמא מפני שדרך טומאה לצאת משם ולא ליכנס שם עכ"ל. ובאמת נראה שיש ט"ס בדברי רבינו וצריך להגיה הבית טמא ואם נוסחתו היתה הבית טהור צריך להעמידה כשהחור הזה אינו פתוח לצד פנים אלא לצד חוץ.

ועל מה שכתב רבינו חור גדול שבעובי הכתלים. כתב הראב"ד מצאתי נוסחא וכתוב בה וכו' ולפי זו הנוסחא אין זה הפי' מתקבל וכו'. ולדעת רבינו י"ל שאין סותר פירושו שגם לפי זה פרדסק פי' שהוא נעשה לתשמיש בין בכותל בין בתיבה.

ועל מ"ש רבינו רואים את החור כולו כאילו הוא אטום. כתב הראב"ד א"א נראה בשאין בה חלל טפח וכו'. ולא הבנתי דברי הראב"ד וצ"ע:

הלכה ה

שני פרדסקין זה בצד זה וכו'. משנה סוף פ"ו דאהלות פי' פרדסק חלון שהוא בתוך הכותל הנקרא בערבי בזאנא ובלשון לעז אלמאריו:

ומ"ש היתה טומאה רצוצה בתוך הבנין וכו'. זה פירוש על מה שסיים בה במשנה הנזכרת ורואין את הפרדסקין כאילו הם אוטם ידון מחצה למחצה להביא את הטומאה לבית ומוכיח כפי' זה בתוספתא ומה שאנו מחשבין אותו כאטום התועלת הוא כדי לידון מחצה על מחצה שנכנס גם חלל הפרדסקין מחשבון החצי כאילו היה בנוי כולו:

הלכה ו

כזית מן המת מודבק וכו'. ספי"ב דאהלות:

הלכה ז

כלב שאכל בשר המת וכו'. פי"א דאהלות ואפליגו בה תנאי ופסק כר' יוסי ואיתא בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ"ו) ואוקמוה התם בתרי אוקימתי ורבינו לא הזכיר שום אחת מהם:

וכתב הר"י קורקוס ז"ל דסבר רבינו דע"כ לא אוקימנא הכי אלא להעמיד ר' יוסי טמונה אינה בוקעת כדמוכח התם (דף קכ"ה ע"ב) במתניתין דתיבת המגדל וכיון דאנן קיימא לן דטומאה טמונה בוקעת נקטינן דאפילו לא יהיה בצוארו בוקעת וכיון שכן אזלינן בתר חלל הטומאה מגופו ובמשנה כתב רבינו שהולכים אחר מקום האסטומכא עכ"ל:

הלכה ח

האשה שמת עוברה וכו'. משנה בפ"ז דאהלות האשה שהיא מקשה ללילד והוציאוה מבית לבית הראשון טמא בספק והשני טמא בודאי אמר ר"י אימתי בזמן שהיא ניטלת באגפיים אבל אם היתה מהלכת הראשון טהור שמשנפתח הקבר אין פנאי להלך אין לנפלים פתיחת קבר עד שיעגילו ראש כפיקה ובריש פרק שלישי דבכורות (דף כ"ב) איפליגו אי פיקה של שתי או של ערב קאמר ומסקנא דשל שתי קאמר:

הלכה ט

האשה שמקשה ללילד וכו'. פרק ז' דאהלות וכתבתיה בסמוך:

הלכה י

האשה שהפילה שליא וכו'. משנה פרק המפלת (נדה דף כ"ו):

הלכה יא

מי שילדה שני ילדים וכו'. פרק שביעי דאהלות וכתב שם רבינו ההפרש בין יציאת החי תחלה וכו':

וכתב הראב"ד א"א אני לא הסכמתי לזה הפירוש וכו' ואיך אפשר בראשון מת וכו'. ובקושיא שניה איכא למימר דמאי טהור דקאמר מטומאת מת אבל קושיא קמייתא היא חזקה ואפשר לומר דהכא במאי עסקינן בשהקיפו הרחם בפשוטי כלי עור שאינם מקבלים טומאה שנמצא שלא נגע העובר המת באשה אלא בכלים:

הלכה יב

האשה שילדה ולד מת אפילו נפל קטן כמו שביארנו וכו'. משנה פרק בהמה המקשה (חולין דף ע"א).

ומ"ש וכן הבולע טבעת טמאה וכו'. שם:

נשלמו הלכות טומאת מת